

Izglītības attīstības centrs (Latvija)
Līdsas Attīstības izglītības centrs (Apvienotā Karaliste)
Mondo (Igaunija)

Projekts „Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos”

ATTĪSTĪBAS / GLOBĀLĀS IZGLĪTĪBAS MATERIĀLU

PORTFOLIO

globālā

DIMENSIJA SOCIĀLO ZINĀTŅU MĀCĪBU PRIEKŠMETOS

„Attīstības/globālās izglītības materiālu *PORTFOLIO*” veidojusi
projekta „Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos” komanda:
Izglītības attīstības centrs (Latvija) un **Mondo** (Igaunija).

Projekts (Nr.DCI-NSAED/2012/280-401) tiek īstenots ar Eiropas Savienības (ES) finansiālu atbalstu Attīstības un sadarbības biroja “*EuropeAid*” programmas ietvaros un ar Latvijas valsts budžeta programmas 07.00.00 „Attīstības sadarbības projekti un starptautiskā palīdzība” finanšu līdzekļiem. Par materiāla saturu atbild Izglītības attīstības centrs, un tas nevar tikt uzskatīts par ES vai Latvijas valsts viedokli.

Dizains un makets: **Edgars Švanks**

© IAC, 2015

ISBN: 978-9934-14-406-6

Priekšvārds	2
Eksperta viedoklis – Žaneta Ozoliņa	3
Eksperta viedoklis – Sandra Falka	5
Eksperta viedoklis – Astra Aukšmuksta	6
Globālā dimensija formālajā izglītībā	7
Projekta skolu pieredzes piemēri	11
Ieteikumi „Attīstības/globālās izglītības materiālu Portfolio” lietotājam	16

LATVIJAS globālās izglītības piemēri

1. Savstarpējā mijiedarbība	17
Globalizācija: par un pret	17
Latvija globālajā pasaulē	21
2. Globālā ekonomiskā nenoteiktība	25
Urbanizācija	25
Naudas vērtība	28
Iedzīvotāju skaits	30
3. Nabadzība	33
Pārtikas krīze	33
Pārtikas drošība	37
Lielpilsētu izaicinājums: grausti	39
4. Globālā pilsonība	44
Mediju loma globālajā pasaulē	44
Stereotipi	47
Attīstības sadarbība	50
5. Ilgtspējīga attīstība	54
Ilgtspējīga iepirkšanās	54
Konflikti un cilvēkdrošība	56
Izglītības pieejamība pasaulē	58
6. Starpkultūru attiecības	61
Kultūrinteitātē un dažādība	61
Vērtības dažādu tautu pasākās	67
Pasaules bērnu rotallietas	70

IGAUNIJAS globālās izglītības piemēri

Примеры глобального образования из Эстонии	74
Вооруженные конфликты	75
Развитие и бедность	80
Деньги	88
Вода	91

Izdevumā „Attīstības/globālās izglītības materiālu PORTFOLIO” ir apkopotas četru GI programmu pedagoģiskās idejas – faktu lapas, jēdzienu skaidrojumi, darba lapas, mācīšanās paņēmieni un metodes – , lai skolēniem, skolotājiem un sabiedrības pārstāvjiem palīdzētu labāk saprast norises sev līdzās un tālāk pasaulē, lai palīdzētu lemt un rīkoties atbildīgi. PORTFOLIO publicētās aktivitātes ir palīgs GI zināšanu, prasmju, rīcības un attieksmju apgūšanā. GI virsmērķis ir radīt pozitīvu nostāju, ticību labākai nākotnei un katra cilvēka iespējām piedalīties taisnīgākas pasaules veidošanā. Tāpēc PORTFOLIO piedāvātajās aktivitātēs liela loma atvēlēta skolēnu „balsīm” – viedokļu izteikšanai, aktīvai darbībai, argumentēšanai un diskusijām.

Izglītības attīstības centrs izsaka pateicību visiem, kas piedalījās programmu ekspertīzē, vērtēšanā un pilnveidošanā. Īpašs paldies skolām, kuras piedalījās

programmu materiālu aprobācijā, – Annas Brigaderes pamatskolai, Babītes vidusskolai, Baltinavas vidusskolai, Balvu Valsts ģimnāzijai, Brocēnu vidusskolai, Daugavpils 10. vidusskolai, Draudzīgā Aicinājuma Cēsu Valsts ģimnāzijai, Jaunogres vidusskolai, Jēkabpils vakara vidusskolai, Kuldīgas Centra vidusskolai, Liepājas Raiņa 6. vidusskolai, Līvānu 1. vidusskolai, Lubānas vidusskolai, Madonas pilsētas 1. vidusskolai, Olaines 2. vidusskolai, Rīgas Zolitūdes ģimnāzijai, Smiltenes ģimnāzijai, Špoģu vidusskolai, Tukuma 2. vidusskolai, Varakļānu vidusskolai un Ventspils 4. vidusskolai.

Ceram, ka „Attīstības/globālās izglītības materiālu PORTFOLIO” paplašinās jauniešu un sabiedrības interesi par norisēm pasaulē, stiprinās pašapziņu un izpratni par sabiedrības daudzveidību, radīs vēlēšanos līdzdarboties drošas, ilgtspējīgas un taisnīgākas sabiedrības veidošanā.

Izglītības attīstības centra projekta komanda

Iveta Vērse

Ingūna Irbīte

Daina Zelmene

Aija Rusiņa

Līga Puniņa

Danute Grinfelde

Diāna Stendzeniece

Ilze Saleniece

Linda Kluša

Žaneta Ozoliņa

Žaneta OZOLIŅA,

Latvijas Universitātes profesore

Globālā izglītība un attīstība – kāpēc?

Kad Latvijas publiskajā telpā raisās diskusijas par starptautiskajiem jautājumiem, par to, kas notiek „tur ārā aiz loga”, sabiedrības viedoklis sadalās divās nevienmērīgās attieksmju grupās. Neliela cilvēku daļa uzskata, ka atbalsts, solidaritāte, dalīšanās un palīdzīgas rokas sniegšana tiem, kuriem ir grūtāk, kuriem ir mazāk un kuriem sāp, ir elementāras cilvēciskas rīcības pamatprincips. Taču joprojām izplatīts ir viedoklis, ka pašiem vajadzību ir tik daudz un labklājības līmenis joprojām nieciepinošs, ka nevaram atļauties dalīties ar ļaudīm plašajā pasaulē. Tiklīdz medijos parādās ziņas par konfliktiem dažādās pasaules malās un starptautisko organizāciju aicinājumiem sniegt palīdzību roku, pirmais jautājums, kas parādās gan rakstos, gan komentāros, – kādēļ Latvijai iesaistīties, kādēļ Latvijai jāmaksā, kādēļ Latvijas pilsoņiem jānododas uz šiem karstajiem punktiem un, iespējams, pat jāzaudē dzīvība?

Globālā izglītība ir viens no līdzekļiem, kas var palīdzēt atrast atbildes uz šiem daudzajiem „kāpēc?”.

Zināšanas par globālajām norisēm pasaulē palīdz izprast, kas esam mēs paši. Tas, kas notiek „tur ārā aiz loga”, nav tikai un vienīgi stāsts par cilvēkiem, kuri dzīvo ļoti tālu no Latvijas robežām, tas ir stāsts par mums pašiem. Tas ir stāsts par to, ko zinām, mākam, par ko lepojamies un ko varam piedāvāt citiem. Vēl tikai pirms nieka 15 gadiem bijām attīstības valsts, kurai palīdzību sniedza Latvijas Ziemeļu kaimiņi, Eiropas Savienības un NATO dalībvalstis. Rekorda tempos esam kļuvuši par attīstītu valsti, kura, vadoties pēc ANO izstrādātā Tautas attīstības indeksa, ierindojas tā saucamo ļoti augsti attīstīto valstu grupā, ieņemot 48. vietu starp 187 valstīm. Tādēļ tas ir loģiski, ka sniedzam atbalstu šī saraksta vāji attīstīto valstu grupas pārstāvēm, piemēram, Afganistānai (169. vieta), Mali (176.) un Centrālāfrikas Republikai (185.).¹ Varam emocionāli lepoties, racionāli izvērtēt un praktiski nodot tālāk šajos gados uzkrāto pieredzi. Līdzdalība globālajos procesos vairo nacionālo pašapziņu, nevis to apdraud.

Globāla izglītība palīdz labāk izprast Latviju un tās vietu pasaulē. Ja apkārt esošo vērtējam, vadoties tikai un vienīgi no savas istabas, apkārtnes vai valsts skatu punkta, tad netiksim tālāk par fakta konstatāciju – mazi ienākumi, maza pensija, mazs sociālais pabalsts, slikta veselības aprūpe, slikti bērnudārzi un izglītība. Šo virknējumu varētu turpināt. Esošās situācijas vērtējumu labāk palīdz veidot salīdzinājums ar citām valstīm un reģioniem. Saskaņā ar Pasaules Bankas metodiku nabadzības sliekšni veido 1,25 ASV dolāri dienā uz vienu iedzīvotāju. Eiropā un Centrālāzijā tādi ir tikai 0,7 %, Dienvidāzijā 31 %, Subsahāras Āfrikā 48,5 %, Austrumāzijā 12,5 %, Latīņamerikā un Karību salās 5,5 % un Tuvajos Austrumos un Ziemeļāfrikā 2,4 % iedzīvotāju.² Varētu izvēlēties jebkuru labklājības rādītāju – Latvija būs 0,7–1 % labklājīgāko pasaules iedzīvotāju vidū.

¹ ANO programmas mājaslapa <http://hdr.undp.org/en/data> (Skat.:23.09.2014.)

² Pasaules Bankas mājaslapa <http://data.worldbank.org/topic/poverty> (Skat.:23.09.2014.)

Pēc neatkarības atgūšanas Latvija izvēlējās kļūt par ES un NATO dalībvalsti. Dalībvalsts statusa iegūšana nozīmē to saistību pildīšanu, kuras ir definētas šo organizāciju dibināšanas līgumos un politikas dokumentos. ES ir pasaulē lielākā palīdzības sniedzēja attīstības valstīm. Savukārt NATO ir nozīmīgākā starptautiskās drošības organizācija globālā mērogā. Tas nozīmē, ka gan abas organizācijas, gan to dalībvalstis ir un būs iesaistītas atbalsta sniegšanas projektos dažādās valstīs un reģionos. Jo vairāk zināsim par savām iespējām un citu valstu vajadzībām, jo lielākas iespējas efektīvi izmantot resursus mērķa sasniegšanai, no kura gūst palīdzības sniedzējs un saņēmējs. Latvija jau vairāku gadu garumā ir bijusi aktīvi iesaistīta attīstības projektos ES Austrumu partnerības valstīs – Gruzijā, Moldovā un Ukrainā. 2015. gads būs jaunu izaicinājumu laiks. Pirmajos sešos mēnešos Latvija uzņemsies pildīt prezidentūras funkcijas ES Padomē. Tas sakrīt ar ES izsludināto Attīstības sadarbības gadu. Vienlaicīgi Latvija gatavosies Austrumu partnerības samitam un meklēs politiskos risinājumus Krievijas ambīciju mazināšanai šajā reģionā. Krievijas mērķis ir nepieļaut minēto valstu ciešāku iekļaušanos kopienā, kuras pamatus un darbību nosaka demokrātiskās vērtības. Globālā izglītība šajā kontekstā var palīdzēt ne tikai izprast ģeopolitisko interešu sadursmes būtību, bet rast kritērijus un jēgu attīstības sadarbības projektiem, kas iesakņos Gruziju, Moldovu un Ukrainu Eiroatlantiskajā telpā.

Globalizācija ir viena no mūsdienu ikdienas parādībām, kura pastāv neatkarīgi no tā, vai esam tā saucamie „vārtu sargātāji”, kuri uzskata, ka no globalizācijas ietekmes iespējams noslēgties un izvairīties, vai „robežu paplašinātāji”, kas atvērti tās radītajām pārmaiņām. Pasaulē vairs nepastāv neviena procesa, kuram nebūtu pārrobežu rakstura. Pasaulē nav valstu, kuras būtu brīvas no dabas katastrofām, vides piesārņotības, organizētās noziedzības, infekcijas slimību izplatības un daudzām citām problēmām. Vēl nesen pastāvēja viedoklis, ka Eholas vīrusa izplatība ir maz iespējama. Taču tagad saslimšanas gadījumi konstatēti Lielbritānijā, Vācijā un slimības ierobežošana prasa globālus risinājumus. Risinājumu meklējumi nav iespējami bez zināšanām. Tādēļ globālā izglītība ir viens no līdzekļiem, kas palīdz novērst globalizācijas negatīvās sekas, piemēroties pārmaiņām un radīt savas dzīves stratēģijas straujo pārmaiņu laikmetā.

Palīdzības sniegšana attīstības valstīm norisinās valstiskā un nevalstiskā līmenī. Pieaug to programmu skaits, kuras īsteno nevalstiskās organizācijas vai pat indivīdi un kuras ir mērķētas uz kopienām un nelielām ļaužu grupām. Tādējādi ikviens no mums var kļūt par globālās darba kārtības veidotāju un taisnīgākas un labākas pasaules veidotāju. Bez zināšanām par lietu kārtību globālajā vidē šādu pasauli izveidot būs sarežģīti.

Sandra Falka

Sandra FALKA,

Izglītības un zinātnes ministrijas
Valsts izglītības satura centra
Izglītības satura departamenta
vecākā referente

Mūsdienu pasaule katru dienu uzdod nekad agrāk nebijušus jautājumus, rada jaunas situācijas, un katram no mums jāspēj meklēt, atrast, atlasīt, izvērtēt, apstrādāt informāciju, mācīties no citu zināšanām, savas un citu pieredzes.

Izglītības attīstības centra izveidotais Attīstības/globālās izglītības materiālu PORTFOLIO palīdzēs gan sekmēt skolēna zināšanas par dažādām sociālajām grupām un procesiem pasaulē un Latvijā, gan pilnveidot prasmes kritiski izvērtēt un izmantot šīs zināšanas konkrētajā situācijā un jo īpaši – veicinās atvērtību jaunām zināšanām un pieredzei, empātiju, fleksibilitāti un cieņu pret citādo.

Vērtības ir pamats, kas nosaka, kādus mērķus mēs izvirzām savai dzīvei un ar kādām stratēģijām tos cenšamies sasniegt. Tās ir nozīmīgas gan indivīda dzīves mērogā kā orientieris viņa dzīves darbībai, gan tautas dzīves mērogā: nācijai jāspēj vienoties par dažām vērtībām, uz kurām balstīt ilgaicīgu attīstības virzību. Cilvēkkapitāla sakarā vērtības ir svarīgas ar to, ka nosaka zināšanu un prasmju iegūšanas, attīstīšanas un efektīvas izmantošanas praksi attiecīgajā sabiedrībā.

Izglītībā par vienlīdz nozīmīgiem tiek uzskatīti uzdevumi zināšanu, prasmju un attieksmju jomā, akcentējot vispārīgās dzīvesdarbībai nepieciešamās prasmes jeb dzīvesprasmes. Svarīgākās no tām: prasme uzņemties atbildību; izprast un kontrolēt savas emocijas; sadarboties ar citiem; kritiski un radoši domāt; risināt problēmas.

Īstenojot dzīvesprasmju pieeju izglītībā, par vienlīdz nozīmīgu tiek uzskatīta ne tikai informācijas sniegšana, bet arī izglītojamā prasmju attīstīšana un noteiktu attieksmju veidošana.

Uz dzīvesprasmēm orientētas izglītības mērķis ir ne tikai palīdzēt skolēnam iegūt zināšanas, bet arī iemācīt tikt galā ar sarežģījumiem ikdienas dzīvē, palīdzēt sagatavoties pieņemt un izpildīt prasības, kuras izvirza dzīve. Tāpēc neatņemama izglītības sastāvdaļa ir šo prasmju nemītīga pilnveidošana.

Vērtībizglītību nodrošina ne tikai skolā apgūtais mācību saturs, bet izteikti svarīga ir gan ģimenes, gan sabiedrības loma, kā arī interešu izglītība un ārpuskolas skolēnu pašpilnveides iespējas.

Vērtībizglītības pieeja rodama globālās izglītības PORTFOLIO piedāvātajās aktivitātēs, kas palīdzēs veidot atbildīgu un taisnīgu attieksmi pret norisēm pasaulē.

Aukstma

Astra AUKŠMUKSTA,

Izglītības un zinātnes ministrijas
Valsts izglītības satura centra
Interesu izglītības un tālākizglītības
departamenta Interesu izglītības
un audzināšanas darba nodaļas
vadītāja

Globalizācijas iespaidā mūsdienu pasaule kļūst aizvien plašāka un atvērta, paverot jaunas iespējas un izaicinājumus. Katru dienu saskaramies ar situācijām, kas liek domāt par lietu kārtību un neviennozīmību gan tuvākā apkārtnē, gan mūsu valstī, gan pasaulē kopumā. Mainās mūsu domāšana, izpratne par vērtībām, kas ietekmē arī mūsu rīcību. Globalizācija nāk ne tikai ar jaunām iespējām, bet arī ar riskiem un draudiem. Tādēļ jo īpaši svarīgas ir jaunas zināšanas un praktiska pieredze, emocionāls līdzpārdzīvojums, dažādas prasmes, kas ļauj orientēties un neapjukt, veidot savu attieksmi pret globalizācijas procesiem. Tikpat nozīmīgi ir apzināties savu identitāti – piederību ģimenei, vietējai kopienai, tautai, valstij, lai nesaplūstu un nepazustu, vienlaikus izprotot, ka „visi esam vienā laivā” – savstarpēji saistīti – un ka tas, kas notiek citur, ietekmē arī mūs ikkatru un sabiedrību kopumā.

Izglītības attīstības centra sagatavotais Attīstības/globālās izglītības materiālu PORTFOLIO, kas tapis projektā „Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos”, ir veidots kā atbalsta materiāls skolēniem, skolotājiem un sabiedrības pārstāvjiem, kuri vēlas iegūt un padziļināt savas zināšanas globālās izglītības jautājumos. PORTFOLIO ir izmantojams ne tikai dažādu mācību priekšmetu stundās, projektu un pētniecisko darbu izstrādē, bet arī klases stundās diskusijās par vērtībizeglītības jautājumiem. PORTFOLIO aktivitātes liek aizdomāties par indivīda pilsoniskās aktivitātes un līdzdalības, tolerances un atbildības nozīmi globalizētajā pasaulē.

Globālās izglītības tēmas rosina globālās izglītības PORTFOLIO lietotājus domāt, vērtēt, salīdzināt, analizēt, izteikt savu un uzklaut citu viedokli, meklēt argumentus. Komunikācijas un sadarbības prasmes, IKT prasmes, kuras skolēni pilnveidos, darbojoties pāri, grupās, lomu spēlēs, šobrīd jo īpaši nozīmīgas. Aktivitātes rosina neapstāties tikai pie piedāvātā tēmas uzstādījuma un izklāsta, bet turpināt problēmas izziņāšanu un izpēti, pielietot iegūtās zināšanas, izdarīt izvēli sev pazīstamās un ne tik pazīstamās situācijās.

Latviešu izcilā dzejnieka Raiņa vārdi „Es, pasaul's daļa, atbildīgs par visu” šodien iegūst īpašu jēgu, jo dzejnieks mudina katram sākt ar sevi, sakārtojot un darot labāku, bagātāku savu iekšējo pasauli, jo tad labāka un pilnīgāka kļūs visa pasaule. **Ko es varu darīt, lai pasaule šeit un tagad kļūtu taisnīgāka un drošāka?** Kā uzveikt sevi vienaldzību un apātiju pret to, kas atrodas šķietami tālu un mani **varbūt neskars?** **Kur mūsu ceļi mūs aizvedīs nākotnē?** **Globālās izglītības PORTFOLIO aicina meklēt atbildes uz šiem un vēl citiem jautājumiem.**

Globālās dimensijas integrēšana skolu praksē

Projekta pieredzē balstīti secinājumi,
Izglītības attīstības centrs

Ingūna Irbīte,
Izglītības attīstības centrs,
projekta koordinatore

Daina Zelmene,
Izglītības attīstības centrs,
projekta koordinatore

Attīstības/ globālā izglītība formālajā izglītībā – Latvijas konteksts

Jēdziens attīstības/ globālā izglītība (GI) Latvijas skolām ir pazīstams dažus gadus, bet pati globālā dimensija mācību procesā ir bijusi klātesoša jau daudz ilgāk. Pēdējā desmitgadē tā ir kļuvusi īpaši aktuāla, jo norises pasaulē un globalizācijas procesi arvien vairāk ietekmē mūsu ikdienas dzīvi un lēmumus – to, kā iepērkamies, strādājam, mācāmies, atpūšamies, ceļojam, veidojam attiecības ar citiem cilvēkiem. Globālā dimensija ir atradusi savu vietu gan Latvijas izglītības politikas dienaskārtībā, gan skolu praksē. To noteikusi gan pasaules norišu objektīvā realitāte, gan aktīvais jomas profesionāļu un NVO sektora darbs šīs izglītības dimensijas atbalstam. Tāpat kā lielākajā daļā Eiropas valstu, arī Latvijā attīstības/ globālā izglītība nav atsevišķs mācību priekšmets, bet gan skolu dienaskārtības caurviju dimensija. Globālās izglītības tēmas ir ietvertas lielā daļā pamatzglītības un vidējās izglītības mācību priekšmetu standartu un programmu, kā arī klases audzināšanas darba vadlīnijās¹. Dažās Latvijas izglītības iestādēs globālā dimensija iekļauta skolas darba plānošanas dokumentos, to skaitā skolas attīstības plānos un audzināšanas darba programmās. Vairākas skolas īstenojušas attīstības/ globālo izglītību kā fakultatīvu mācību priekšmetu. Īpaši būtiski, ka globālās izglītības pieejas un vērtības arvien vairāk atspoguļojas arī skolu vidē un izglītības iestāžu korporatīvajā kultūrā.

Tomēr jāatzīst, ka par pēctecīgu sistēmu globālās dimensijas integrēšanai skolu praksē lielākoties vēl nevar runāt. Tādēļ projekta "Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos" uzdevums bija piedāvāt skolām mācību metodiskos materiālus – praktiskus instrumentus šīs tematikas iekļaušanai formālajā izglītībā. Tie paredzēti darbam ar visu vecumposmu skolēniem dažādos mācību priekšmetos, kā arī darbā ar šīs jomas lēmumu pieņēmējiem. Projekta ietvaros izstrādātās četras attīstības/ globālās izglītības programmas un to materiāli tika testēti visos formālās izglītības posmos, kā arī darbā ar plašāku sabiedrību. Skolotāju aizpildītas izvērtējuma anketas, skolēnu darbu paraugi, fotogrāfijas, klātienē novērojumi mācību stundās, izglītības un attīstības jomas ekspertu paustais vērtējums un ieteikumi – tas viss izmantots programmu un materiālu galīgo versiju izstrādē. Šajā rakstā aicinām iepazīties ar dažām projekta pieredzē balstītām atziņām un ieteikumiem.

¹ Ziņojums par attīstības/ globālās izglītības aspektu izpēti sociālo zinātņu mācību priekšmetos. IAC. 2013. Skatīts: 28.01.2015. Pieejams: <http://www.globalizglitiba.lv/assets/Globalaizglitiba/materiali/Global-Dimension-A4-gramataLV.pdf>

Mērķauditoriju specifika

Programmu izstrāde un aprobācija devusi pārlicienošus pierādījumus, ka nevienā vecumā nav par agru un nav arī par vēlu nodarboties ar attīstības/ globālo izglītību. GI nodarbību testēšana projekta ietvaros notikusi bērnu dārzos un visos formālās izglītības vecumos no 1. līdz pat 12. klasei. Lai iegūtu liecības par šīs tematikas piemērotību atšķirīgās mērķauditorijās, nodarbības testētas arī darbā ar plašāku sabiedrību – pedagoģiskajiem kolektīviem, izglītības politikas veidotājiem, mācību līdzekļu autoriem, skolēnu vecākiem, NVO aktīvistiem, jaunatnes organizāciju dalībniekiem, senioriem un citām sabiedrības grupām. Tas pārliecinājis, ka par vienu un to pašu GI tēmu iespējams sarunāties gan dažādos mācību priekšmetos, gan ar atšķirīga profila klausītājiem. Būtiskākais, kas jāatceras izglītotājam, – pat tad, ja tēmas ir identiskas, tieši konkrētā mērķgrupa nosaka mācīšanās mērķus, metodiskās pieejas, valodas un terminoloģijas lietojumu, nodarbībai atvēlēto laiku un apjomu.

Projektā izstrādātajā skolēnu programmā būtiskākie akcenti ir mācību materiāla piemērotība vecumposma īpatnībām, tā atbilstība konkrētā mācību priekšmeta nacionālajam standartam un programmai, iespējas starppriekšmetu saikņu veidošanai, metodikas daudzveidība, dažādu mācīšanās stilu respektēšana. Pedagoģu programmā īpaša vieta ierādīta daudzveidīgu metodisko pieeju pielietošanai, tēmu pēctecības nodrošināšanai, kritiskās domāšanas un refleksijas prasmju izkopšanai, zināšanu, prasmju un attieksmju aspektu sabalansēšanai, laika plānošanai, atvēlot to skolēnu sarunām, jautājumu uzdošanai un daudzveidīgu viedokļu izteikšanai.

Projekta pieredze pierādījusi, ka globālās dimensijas integrēšanā formālās izglītības sistēmā iesaistīto lēmumu pieņēmēju loks ir visai plašs – izglītības un attīstības politiku veidotāji nacionālā līmenī un šo politiku īstenotāji vietējo pašvaldību mērogā, mācību līdzekļu autori un izdevēji, topošo un strādājošu pedagoģu kvalifikācijas paaugstināšanas programmu īstenotāji, mediju un NVO darbinieki. Tādēļ projekta ietvaros izveidotā politikas veidotāju kompetenču pilnveides programma palīdz viņiem ieraudzīt globālās izglītības tematiku katram no savas darbības jomas perspektīvas, palīdz saskatīt savstarpējās sadarbības un sinerģiju iespējas.

Gan Latvijā, gan Igaunijā daudzās skolās tiek īstenotas mazākumtautību izglītības programmas. Lai atvie-

lotu darbu šajās klasēs, izstrādāta attīstības/ globālās izglītības programma krievu valodā.

Projektā izstrādātās programmas saņemšanas augstu novērtējumu no izglītības jomas ekspertiem un praktiķiem. Šīs programmas ir ieguvušas arī oficiālu licencējumu, un tālākizglītības kursus Latvijā tās apguvuši jau vairāki simti pedagoģu. Programmu testēšana notikusi arī Igaunijā un Čehijas Republikā. PORTFOLIO piedāvā ieskatu daļā no projektā izstrādāto programmu materiāliem. Autori – Ingūna Irbīte, Daina Zelmene un Ilze Saleniece – cer, ka šie materiāli noderēs globālās izglītības īstenotājiem gan skolās, gan neformālajā izglītībā.

Izaicinājumi attīstības/ globālās izglītības īstenošanā

Attīstības/ globālās izglītības īstenotājiem nereti nākas saskarties ar virkni izaicinājumu. Daļa no tiem izriet no konkrētas valsts konteksta, vēsturiskās situācijas, sociālekonomiskā fona sabiedrībā. Citi izaicinājumi ir mazāk kontekstuāli, bet vairāk saistīti ar pedagoģisko procesu kopumā.

Piesakot globālās izglītības tēmu loku nesagatavotā auditorijā, nereti nākas saskarties ar klausītāju pretreakciju – kāpēc runāt par nabadzību pasaulē, ja paši esam trūcīgi? Kāpēc mācīties par citām zemēm un tautām, ja mūsu tautas pastāvēšana globālajā pasaulē ir apdraudēta? Tikai sistemātiska un pēctecīga globālās dimensijas integrēšana skolu praksē palīdz izprast, ka attīstības/ globālā izglītība nav par vietējās nabadzības pretnostatīšanu pasaules nabadzībai. Tā nav arī lokālā un nacionālā noliegšana. Tieši otrādi – tā palīdz ieraudzīt, izcelt un svinēt daudzveidību. Globālajā izglītībā pasaules izzināšana sākas ar sevi, tiek uzturēts līdzsvars starp lokālo, nacionālo, zināmo un globālo – vēl neizzināto. Globālā izglītība nav tikai zināšanas, tās, galvenokārt, ir attieksmes, vērtības un rīcība. Šī izglītošanās joma aicina skatīties pāri atsevišķu tēmu vai jomu robežām, lai ieraudzītu kopīgo mērķi – pozitīvas pārmaiņas mūsdienų pasaulē.

Viens no izaicinājumiem, ar kuru saskaras attīstības/ globālās izglītības īstenotāji, ir vēlme aizrauties ar metodiku, pazaudējot GI saturu. Globālā tematika aicināt aicina uz metodisko daudzveidību. Tā ir piemērota diskusijām, lomu spēlēm, grafisko organizētāju karšu, attēlu izmantošanai, zīmēšanai, dziedāšanai, kustībām un stāstu stāstīšanai. To visu piedāvā arī projektā izstrādāto

Globālā dimensija formālajā izglītībā

programmu materiāli. Tomēr vienlaikus tas nes līdzī arī izaicinājumu nepazaudēt globālās izglītības saturu, tās galveno mērķi un būtību. Ir grūti atturēties no cilvēiskas vēlmes apiet tādas “neērtas” tēmas kā, piemēram, sociālā nevienlīdzība vai netaisnīgas starpvalstu attiecības, to vietā iekļaujot krāšņus stāstus par tālām zemēm un kultūrām.

Izglītotāju personīgā aizraušanās ar attīstības/ globālās izglītības jautājumiem nereti var novest pie pārcešanās. Piemēram, ja klausītāju uzmanības pievēršanai izvēlēta informācija par planētas piesārņojuma apmēriem un nākotnes perspektīvām ir pārāk dramatiska, tad aicinājums mainīt savus ikdienas ieradumus var neatrast dzirdīgas ausis, jo “mēs jau tāpat neko nevaram ietekmēt”. Nevēlams efekts var iestāties arī tad, ja vēstījumi liek nodarbības dalībniekiem justies vainīgiem par savu dzīvesveidu un ieradumiem. Abas šīs reakcijas – gan savas bezspēcības apziņa, gan dusmas par uzmācīgu apelēšanu pie vainas izjūtas – var “nonāvēt” dalībnieku vēlmi iesaistīties un uzzināt vairāk.

Par vienu no lielākajiem izaicinājumiem kvalitatīva mācību procesa nodrošināšanā pedagogi atzīst laika trūkumu. Attīstības/ globālās izglītības kontekstā laika trūkums nes sev līdzī vēl kādu būtisku draudu – vienkāršošanu. Globālajiem procesiem gandrīz vienmēr ir komplekss raksturs. Ir nepieciešama liela pedagoģiskā meistarība, lai skats uz pasaules norisēm neveidotos “plakans” un virspusējs, lai nopietna cēloņsakarību analīze netiktu aizstāta ar kādu parādību ārējām, vieglāk pamanāmajām vai eksotiskākajām izpausmēm. Te vietā ir atcerēties, ka tieši skolotāja ziņā ir modināt skolēna dabisko zinātkāri, lai viņa vēlme izzināt kāptu pāri stundai atvēlēto minūšu “žogam” un aizvestu pie patstāvīgas mācīšanās. Tad notiek brīnums un jaunā pētnieka rīcībā nonāk vai viss pasaules laiks.

Ieteikumi attīstības/ globālās izglītības īstenošanai

Globālās dimensijas integrēšanai formālās izglītības saturā nav nepieciešama institucionāla revolūcija. Projekta ietvaros veiktais pētījums rāda, ka gan Latvijā, gan citās valstīs ir pietiekami daudz iespēju globālo tematiku iekļaut jau esošās sistēmas ietvaros – mācību priekšmetu saturā, klases audzinātāja darbā, projektu nedēļās un citos klases un skolas pasākumos. Būtiskākais ir sniegt skolotājiem pārliecību, ka globālās dimensijas

integrēšana nav papildu pienākums vai papildu slodze, bet gan praktisks instruments mācību priekšmetu saturā dublēšanās novēršanai, skolēnu un skolotāju slodzes optimizācijai, zināšanu sinerģiju veicināšanai.

Attīstības/ globālās izglītības īstenošanas panākumi vislielākajā mērā ir atkarīgi no skolotāja spējas mācību procesā nodibināt saikni starp lokālo un globālo. Piemēram, parādīt, kā reģionālie un globālie migrācijas procesi atspoguļojas skolēna ģimenes vēsturē, kā ikviena cilvēka iepirkšanās ieradumus ietekmē globālā ekonomiskā mijiedarbība u. tml. Tieši personīgās pieredzes aktualizēšana vislabāk sagatavo skolēnus pasaules norišu un kopsakarību izpratnei.

Ikvienā attīstības/ globālās izglītības tēmā būtiskas ir iemaņas darbā ar daudzveidīgiem informācijas avotiem. Skolēnu prasme lietot medijus, izprast ne tikai tekstu, bet arī kontekstus un zemtekstus, spēja atšķirt faktus no viedokļiem ir izšķiroši svarīgi priekšnoteikumi argumentēta personīgā viedokļa veidošanā. Tādēļ PORTFOLIO piedāvā praktiskus paņēmienus šo prasmju izkopšanai – analītiskus jautājumus, pozīcijas rakstu veidošanu, darbu ar dažādiem informācijas nesējiem u. c.

Attīstības/ globālā izglītība ir arī starpkultūru izglītība, tāpēc uzmanība pievēršama starpkultūru kompetences attīstīšanai. Cieņa pret citām kultūrām ir viens no globālās izglītības balstiem. Tādēļ PORTFOLIO iekļautas nodarbības par vērtībām dažādu tautu pasākās, pasaules bērnu rotaļlietām un ģimeņu ēdienkartēm. Šajā kontekstā īpaši nozīmīga ir ētikas kodeksa ievērošana, atspoguļojot attīstības valstis un cilvēkus. Globālās izglītības tēmu apguvi nepieciešams balstīt līdzvērtīgā attieksmē pret citiem cilvēkiem un kultūrām. Tas nozīmē atteikšanos no stereotipiem tekstu, fotogrāfiju un citas informācijas izmantošanā, korektumu valodā, izteiksmes veidā, terminoloģijas lietojumā.

Attīstības/ globālā izglītība vienmēr ir balstīta zināšanās, tāpēc projekta ietvaros izstrādātajās globālās izglītības programmās plaši izmantota statistika, atsauces uz pētījumiem, starptautiskiem salīdzinošiem attīstības indeksiem. Tomēr būtiski atcerēties, ka mūsdienu pasaulē šāda informācija strauji noveco, tādēļ prasmei sekot aktuālajam jāklūst par globālā izglītotāja profesionālās ikdienas neatņemamu sastāvdaļu.

Attīstības/ globālās izglītības mērķis ir sekmēt atbildīgu rīcību, reālu iesaistīšanos lokālās un globālās

kopienas dzīvē. Programmu aprobācija pierādījusi, ka vislielāko pienesumu izpratnes un attieksmes maiņā dod tādas ārpusstundu aktivitātes kā, piemēram, ūdens un pārtikas patēriņa “audits” ģimenēs, skolā un plašākā mērogā, pētījumi par globālo preču klātbūtni vietējā veikaliņā vai personīgajā ledusskapī, kampaņas zaļāka dzīvesveida atbalstam, līdzekļu vākšana tiem, kam klājas grūtāk u. tml. Viens no globālās izglītības izaicinājumiem ir mācīt izprast problēmu sarežģītību un vienlaikus būt optimistiem, saskatīt jēgu un iespējas risināt problēmas, ar kurām sastopas cilvēki lokālā un globālā mērogā. Tādēļ globālajai izglītībai ir jādod perspektīvas izjūta un jāveido pārliecība, ka ikviens var veicināt reālas pozitīvas pārmaiņas. Arī PORTFOLIO piedāvā idejas praktiskai rīcībai un aktīvai dzīves pozīcijai.

Projekta pieredze mācījusi, ka lieliskus ekspertus un globālās mācīšanās cilvēkresursus ir iespējams atrast vietējās kopienās. Tie ir gan cilvēki ar interesantu brīvprātīgā darba pieredzi, gan uzņēmēji, kuriem ir starptautiskas partnerības, gan nevalstiskās organizācijas, kuras lokālā un globālā mērogā strādā ar veselības, vides, sociālās integrācijas un citiem jautājumiem.

Attīstības/ globālajā izglītībā īpaši akcentējama tīklošanās nozīme. Skolu, pedagogu, ekspertu tīkli ir nozīmīgs ideju un pieredzes resurss, izaugsmi veicinošu diskusiju platforma. Tie rada iespējas jomas profesionāļiem mācīties viena no otra, pārņemt labās prakses un iedibina pamatus ilgtermiņa sadarbībai uz globālās tematikas bāzes.

Noslēgums

Post-2015 dienaskārtības veidošana un attīstības tematikai veltītais 2015. gads Eiropā ir aktualizējuši diskusijas par to, kādās zināšanās, prasmēs un vērtībās jābalstās izglītībai 21. gadsimtā. Nesenā UNESCO pētījumā atzīts: lai gan globālā izglītība dažādās valstīs un kopienās tiek piedāvāta atšķirīgos veidos, tai tomēr ir virkne vienojošu elementu. Būtiskākie no tiem attīsta audzēkņu

- attieksmi, kas balstīta vairāku līmeņu identitātes izpratnē, un “kolektīvās identitātes” potenciālu, kas pārvar atsevišķas kultūras, reliģiskās, etniskās vai citas atšķirības;
- padziļinātu izpratni par globāliem jautājumiem un universālām vērtībām, piemēram, tiesiskums, līdztiesība, gods un cieņa;

- kognitīvās spējas domāt kritiski, sistēmiski un radoši, tostarp pieņemot vairāku perspektīvu pieeju, kas atzīst problemātikas dažādos aspektus, perspektīvas un leņķus;
- citas prasmes, tostarp sociālās prasmes, piemēram, empātiju un konfliktu risināšanu, kā arī komunikācijas prasmes saskarsmē ar cilvēkiem no dažādām vidēm, ar dažādu izcelsmi, kultūru un perspektīvām;
- spējas sadarboties un atbildīgi rast globālus risinājumus globālām problēmām, kā arī centienus kolektīvā labuma vārdā.²

Arī projekta “Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos” pieredze pierāda, ka globālās tematikas integrēšana izglītības saturā “apbruņo” skolēnus ar 21. gadsimtam nepieciešamām kompetencēm.

Vidzemes Augstskolas pētnieki raksta, ka globālajai izglītībai ir jāizstrādā integrējošs modelis, ļaujot visām sabiedrības grupām uzlabot savas prasmes un dodot tām iespēju pašrealizēties.

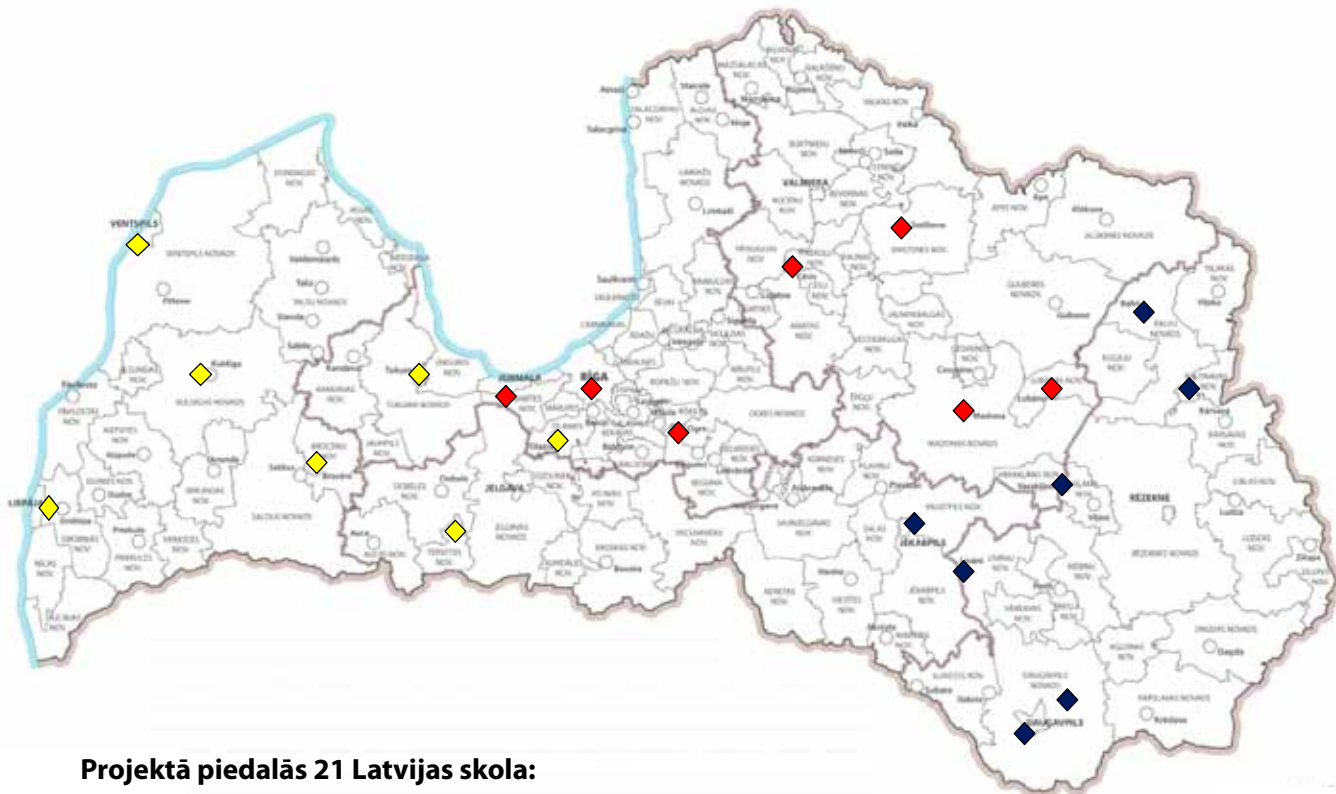
Autori runā par divām sabiedrības grupām. Pirmo grupu globālās attīstības jautājumos vairāk piesaista nevienlīdzības sekas – bads, slimības, pārapdzīvotība. Šie cilvēki mobilizējas humanitāru katastrofu gadījumos, bet nav gatavi īpaši iedziļināties attīstības jautājumos. Otrā grupa ir gatava iedziļināties arī problēmu cēloņos, iegūt personīgo pieredzi šajos jautājumos, interesēties par sarežģītām attīstības kopsakarībām, skaidrot tās citiem, izvērtēt attīstības politiku efektivitāti. Pētnieki akcentē, ka globālās izglītības uzdevums skolā ir palielināt šīs otrās grupas īpatsvaru sabiedrībā.³ Lai to panāktu, projekta “Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos” pieeja ir bijusi vērsta uz sadarbības un pēctecības veidošanu starp dažādiem izglītības līmeņiem, dažādām institūcijām, dažādu jomu un valstu ekspertiem. Ceram, ka šī pieredze būs noderīga arī attīstības/ globālās izglītības īstenotājiem citur Eiropā.

² Global Citizenship Education. Preparing learners for the challenges of the twenty-first century. UNESCO. 2014. Skatīts: 28.01.2015. Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227729E.pdf>

³ Valtenbergs V., Udrase B. How to achieve closer links between local and global issues. // Methodological Material for Development/ Global education. IAC. 2011. Skatīts 28.01.2015. Pieejams: http://www.skolaskasateliti.lv/files/metodiskais_materials.pdf

Projekta skolu pieredzes piemēri

Projekta skolu tīkls Latvijā

Projektā piedalās 21 Latvijas skola:

Annas Brigaderes pamatskola
 Babītes vidusskola
 Baltinavas vidusskola
 Balvu Valsts ģimnāzija
 Brocēnu vidusskola
 Daugavpils 10.vidusskola
 Draudzīgā Aicinājuma Cēsu Valsts
 ģimnāzija

Jaunogres vidusskola
 Jēkabpils vakara vidusskola
 Kuldīgas Centra vidusskola
 Liepājas Raiņa 6. vidusskola
 Līvānu 1. vidusskola
 Lubānas vidusskola
 Madonas pilsētas 1. vidusskola
 Olaines 2. vidusskola

Rīgas Zolitūdes ģimnāzija
 Smiltenes ģimnāzija
 Špoģu vidusskola
 Tukuma 2.vidusskola
 Varakļānu vidusskola
 Ventspils 4. vidusskola

Tēma: Žurnālistu loma globālajā pasaulē

Latviešu izcelsmes austrāliešu žurnālists Pēteris Greste savas profesionālās darbības dēļ jau otro gadu atrodas cietumā Ēģiptē. Greste 20 gadus strādājis *BBC*, *CNN*, *Reuters*, *Al-Jazeera* un ziņojis par notikumiem Somālijā, Afganistānā, Kongo un citos planētas "karstajos punktos". Pētera Grestes dzīvesstāsta izpēte deva ierosmi klases diskusijām par žurnālistu lomu globālajā pasaulē, kā arī mudināja skolēnus analizēt savus mediju lietošanas ieradumus. Smiltenes ģimnāzijā skolēni rakstījuši eseju "Mana profesija – žurnālists", Balvu Valsts ģimnāzijā notikusi tikšanās ar vietējo mediju žurnālistiem, Brocēnu vidusskolā skolēni veidojuši savu mediju vajadzību piramīdu, Baltinavas vidusskolā organizēta lomu spēle par Ukrainas notikumu atspoguļojumu no dažādu iesaistīto pušu viedokļa, Draudzīgā Aicinājuma Cēsu Valsts ģimnāzijas skolēni analizējuši Ukrainas krīzes atspoguļojumu Krievijas, Latvijas un Ukrainas medijos.

Ieguvumi: izpratne par pasaules valstu un iedzīvotāju savstarpējo saistību un mijiedarbību, treniņš kritiskajā domāšanā un mediju lietotprasmē, iespējas līdzdalībai un aktīvai rīcībai (tvīti P. Grestes atbalstam).

Skolēna atziņa: "Ja žurnālisti neziņotu par notikumiem pasaulē, cilvēki nevarētu šos notikumus izvērtēt, izlemt par atbalstu, iesaistīšanos. Žurnālistu sniegtā informācija ir drošības garants, jo mēs visi dzīvojam vienotā telpā."

Špoģu vidusskolas 11. klase.

Tēma: Ūdens resursi

ANO Pasaules ūdens dienas ietvaros 22. martā notika dažādi ūdens tematikai veltīti pasākumi. Lubānas vidusskolā dažādos mācību priekšmetos notika tematiski pasākumi par ūdeni, piemēram, svešvalodā – eseju rakstīšana par ūdeni, sociālajās zinībās – radoša rakstīšana/stāstīšana "Ūdens piliena ceļojums" u. c. Skolēni noskaidroja, cik daudz ūdens nepieciešams, lai izaudzētu/saražotu dažādus pārtikas produktus. Špoģu vidusskolā skolēni veica pētījumus par ūdens kvalitāti, notika diskusijas par ūdens izmantošanas, tīrības un taupīšanas pasākumiem.

Ieguvumi: īstenota kompleksa pieeja globālajā izglītībā; attīstīta skolēnu radošā darbība; skola iesaistās starptautiskās aktivitātēs, kas saistītas ar globālo tematiku; skolēni vērtē, kā viņi var rīkoties, lai taupītu resursus.

Skolēnu atziņas: "Man grūti noticēt, ka kaut kur pasaulē bērniem nav iespējams padzerties ūdeni tik, cik viņi grib. Mans tētis ar šļūteni ilgi mazgā mašīnu un izgāž tik daudz ūdens! Ūdens ir bagātība."

Lubānas vidusskolas 5. klase.

"Mēs tērējam ļoti daudz ūdens, bet citās valstīs bērni mirst no ūdens trūkuma. Pastāstīšu to saviem vecākiem."

Špoģu vidusskolas 4. klase.

Rīgas Zolitūdes ģimnāzijas skolēns attēlo kartē reģionus, kuros darbojies latviešu izcelsmes žurnālists P. Greste

Projekta skolu pieredzes piemēri

Tēma: Migrācija – globālais un personīgais

Skolēni pēta migrācijas procesus Latvijā un pasaulē – ar kariem un bēgļu gaitām saistītos notikumus pagātnē, ar ekonomisko migrāciju saistītās norises mūsdienās. Jomas termini tiek iepazīti ar LOTO spēles starpniecību. Dalībnieki zīmē savu ģimeņu migrācijas kartes un pieraksta ģimenes locekļu atmiņu stāstus par dzīvi citās valstīs un vietās. Tiek analizēti mūsdienu ekonomiskās migrācijas cēloņi, vērtēti ieguvumi un zaudējumi, raugoties no saņēmējvalsts un nosūtītājvalsts, kā arī indi-

Ieguvumi: izpratne par saikni starp lokālajiem un globālajiem procesiem, par iedzīvotāju pārvietošanās politiskajiem un ekonomiskajiem cēloņiem, par migrācijas pretrunīgajām ietekmēm, ģimenes pieredzes projekcija plašākā kontekstā, paaudžu sadarbība, *story telling* iemaņas, starppriekšmetu saikne.

Skolēna atziņa:

"Mamma dzimusi Baltkrievijā, tētis dzimis Igaunijā, bet dzīvojam Latvijā. Vēlos izzināt, kāpēc viss tā noticis?"

Jēkabpils vakara vidusskolas skolniece.

Pedagoga atziņa:

"Vienā mācību stundā satikās vēstures, literatūras, ģeogrāfijas un politikas tēmas. Piedzīvojām brīnišķīgas skolēnu atklāsmes par saviem tēviem, vectēviem un citiem radniekiem. Bērni atzina, ka vēstures notikumi kļuvuši daudz labāk saprotami."

Tukuma 2. vidusskola.

Rīgas Zolitūdes ģimnāzija, skolēnu ģimeņu migrācijas kartes.

Baltinavas vidusskola. Bērni un vecāki kopā veido savu ģimeņu migrācijas kartes.

Projekta skolu pieredzes piemēri

Tēma: Atbildīgs patēriņš

Skolēni iepazīnās ar ilgtspējīga patēriņa principiem, mācījās par tādām preču marķējuma zīmēm, kuras atbalsta ilgtspējīgu attīstību, piemēram *Fair Trade*, *EU Organic Farming*, Latvijas Ekoprodukts, *Rainforest Alliance*, *Dolphin safe*, *Marine Stewardship Council (MSC)* u. c. Bal-
tinavas vidusskolas skolēni tikās ar vietējā veikala darbiniekiem un pētīja, cik pieejami ir produkti, kas atbalsta ilgtspējīgu patēriņu. Madonas pilsētas 1. vidusskolā, uzsākot pētījumu, skolēni izvirzīja hipotēzi – kuras marķējuma zīmes būs visbiežāk sastopamas vietējos veikalos. Skolēni izpētīja, kādi produkti ar pētāmajiem marķēju-

miem ir pieejami, kādas ir to cenas, salīdzinot ar citiem līdzīgiem produktiem. Kad skolēni bija atgriezušies klasē, tika ierīkota pētījuma siena “Esi atbildīgs patērētājs” un tajā apkopota apkopotā informācija un secinājumi.

Ieguvumi: globālā izglītība notiek reālajā dzīvē, praktiskā darbībā; tiek stiprinātas skolēnu pētnieciskās prasmes; tiek izglītota plašāka sabiedrība – gan pircēji, gan pārdevēji; tiek veidoti atbildīga patērētāja ieradumi.

Uzdevums pētniekam	
Produkta nosaukums:	Kur var nopirkt:
.....	Cena:
Ražotājvalsts:	Līdzīgu produktu cena:
.....	Mana ģimene lieto/ nelieto:
Logo:	Kāpēc?
.....	
.....	

Skolēna atziņa: “Ikdienā mēs neapzināmies, cik daudz varam noskaidrot no produktu marķējuma. Pēc šīs nodarbības mēs pievērsīsim uzmanību produktu marķējumam un iepakojumam.”

Madonas pilsētas 1. vidusskolas 6. klase

Pētījuma siena Madonas pilsētas 1. vidusskolā “Esi atbildīgs patērētājs”.

Projekta skolu pieredzes piemēri

Tēma: Pārtikas drošība

Skolās tika pētīta ģimenes ēdienkarte, iemīļoto pārtikas produktu ceļš no audzētāja/ražotāja līdz patērētājam, ēšanas ieradumi dažādās valstīs, bada situācija un iespējas to mazināt. Madonas pilsētas 1. vidusskolā projekta dalībnieki, iedvesmojoties no Pītera Menzela un Feitas D'Aluizio fotokolekcijas *"Izsalkusī planēta"*, veica autoru fotogrāfijās atspoguļotajam līdzīgus pētījumus par ģimenes nedēļas ēdienkarti.

Ieguvumi: paplašināta izpratne par sabalansētu un veselīgu uzturu; analizēta situācija par pārtikas pieejamību citur pasaulē; veicināta cēloņu un sekas izpratne par nabadzību un badu.

Skolēnu atziņas: "Reti kurš, sēžot siltā mājā ar čipsiem un saldumiem, aizdomājas par cilvēkiem visā pasaulē, kas cieš badu. Pienācis laiks aizdomāties arī mums."

Rīgas Zolitūdes ģimnāzijas 8. klase.

"Es vēlētos palīdzēt bērniem, kam nav, ko ēst, vēlētos, lai viņi izaug, ēdot sabalansētu un kārtīgu pārtiku."

Brocēnu vidusskolas 4. klase.

Kuldīgas Centra vidusskolā skolēni mācās par pārtikas drošību.

Tēma: Miers un starptautiskā drošība

Latvijas vēsturē nozīmīgs datums ir 11. novembris, kad 1919. gadā Brīvības cīņās tika nosargāta valsts neatkarība. Pasaules vēsturē 11. novembris iezīmē Pirmā pasaules kara noslēgumu. Projekta skolas 11. novembrī rīkoja pasākumus par brīvības nozīmi, cilvēku dzīvības un miera vērtību. Skolēni veidoja sarkanas piemiņas magones un izteica vēlējumus drošības stiprināšanai pasaulē. Skolās risinājās diskusijas par starptautisko drošību Ukrainā un citur.

Ieguvumi: tiek veidota izpratne par notikumu savstarpējo saistību dažādās vietās – pasaulē un Latvijā, dažādos laikos – pagātnē un mūsdienās; izpratne par miera vērtību un trauslumu pasaulē.

Skolēna atziņa: "Kaimiņvalstī Ukrainā notiekošais liek domāt arī par mūsu drošību. Latvijai un katram tās iedzīvotājam savā dzimtajā zemē miers un drošības sajūta ir svarīgākās vērtības."

Smiltenes ģimnāzijas 12. klase.

Rīgas Zolitūdes ģimnāzijas skolēnu darbi "11. novembris Latvijā un pasaulē".

AVOTI:

Vairāk informācijas par projekta skolu aktivitātēm un pieredzi var iegūt projekta mājas lapā <http://www.globalaizglitiba.lv/>

KUR IZMANTOT

PORTFOLIO publicētās aktivitātes iespējams izmantot formālajā izglītībā dažādos mācību priekšmetos – ģeogrāfijā, sociālajās zinībās, Latvijas un pasaules vēsturē, ekonomikā, bioloģijā, politikā un tiesībās, mājturībā un tehnoloģijās, literatūrā, kulturoloģijā un klases stundā. Aktivitātes iespējams izmantot arī neformālajā izglītībā – darbā ar pieaugušajiem. Pēc pedagoga ieskatiem aktivitātes iespējams izmantot dažādu tēmu ietvaros kā ierosināšanas, zināšanu sniegšanas un nostiprināšanas daļas.

PORTFOLIO STRUKTŪRA

Katra tēma ietver materiālus nodarbības vadītājam (skolotājam) un atbalsta materiālus dalībniekiem. Skolotāja materiālā norādīti mācību priekšmeti un neformālās izglītības iespējas aktivitātes izmantošanai. Šajā daļā aprakstīti metodiskie ieteikumi, soli aktivitātes veikšanai. Skolotāja materiālā norādītas arī dažādas interneta vietnes tēmas plašākai izzināšanai.

Atbalsta materiālos dalībniekiem atrodami uzdevumi, uzzīņas, darba lapas, fakti, attēli, jēdzienu skaidrojumi, viedokļi par globālās izglītības tematiku. Atbalsta materiāli ir bagātīgi ilustrēti, papildināti ar grafisku informācijas atainojumu un kartēm, lai mācīšanos padarītu labāk uztveramu un aizraujošāku.

Skolotājs var izmantot piedāvātos uzdevumus pēc saviem ieskatiem, papildināt tos ar citu aktuālu informāciju, kā arī variēt metodiku un pielāgot to mācīšanās vajadzībām.

METODIKAS IZVĒLE

PORTFOLIO piedāvā daudzveidīgu metodiku globālās izglītības apguvei – attēlu analīzi, prāta vētru, diskusijas, lomu spēles, simulācijas, vizualizēšanu, darbu pāros, grupās, pētījumu veikšanu, radošu rakstīšanu, minējumu izteikšanu, darbu ar karti, jēdzienu apguvi, teksta lasīšanu ar uzdevumu, jautājumu uzdošanu u. c.

Skolotājam, izmantojot piedāvātās aktivitātes, jāizvērtē skolēnu iepriekšējās zināšanas un prasmes, skolēnu vecumposma īpatnības, kā arī mācību priekšmeta specifika, lai metodika tiktu pielietota jēgpilni.

MĀCĪT AIZRAUJOŠI, MĀCĪT PRĀTAM UN SIRDIJ

Globālā izglītība vienmēr ir balstīta zināšanās, tāpēc PORTFOLIO atbalsta materiālos ir pieejama informācija un fakti par pasaulē notiekošo. Pasaulei strauji mainoties, zināšanas noveco, tāpēc skolotājam, gatavojoties globālās izglītības stundām, ieteicams pārskatīt piedāvātos materiālus un papildināt tos ar aktuālo informāciju.

Globālā izglītība ir interesanta un aizraujoša. Skolotāja ziņā ir modināt skolēnos dabisko zinātkāri un vēlmi doties aizraujošajā sevis un pasaules izzināšanas ceļā.

Globālā izglītība ir emocionāla un vērtībās balstīta. Mācību procesa pamatā jābūt izpratnei par skolēnu pašvērtību un cieņpilnai attieksmei pret citiem cilvēkiem un citām kultūrām.

TĒMA

Globalizācija: par un pret

IETEICAMS IZMANTOT

Ģeogrāfijā
Sociālajās zinībās
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Globalizācija”
Atbalsta materiāls
„Globalizācijas izpausmes”
Atbalsta materiāls
„Globalizācija: par un pret”

APRAKSTS

1. Iepazīšanās ar jēdzienu „globalizācija”. Atbalsta materiāls „Globalizācija”.
2. Vadītājs aicina dalībniekus individuāli izvērtēt, kā viņus personīgi jau šobrīd skar globalizācija, un pamatot savu attieksmi pret dažādām globalizācijas izpausmēm (atbalsta materiāls „Globalizācijas izpausmes”).
3. Vadītājs sadala dalībniekus grupās (3–5 dalībnieki grupā), tā lai grupu būtu pāra skaits. Pusei no grupām tiek piešķirta globalizācijas pretinieku loma. Otrai pusei grupu tiek piešķirta globalizācijas atbalstītāju loma.
4. Katra grupa iepazīstas ar savai lomai („globalizācijas atbalstītāji”, „globalizācijas pretinieki”) atbilstošajiem argumentiem (atbalsta materiāls „Globalizācija: par un pret”). Vadītājs aicina katru grupu izdomāt vēl 2 vai 3 papildu argumentus savai pozīcijai.
5. Vadītājs aicina katru grupu vienoties par vienu, grupasprāt, vis svarīgāko argumentu un pēc tam iepazīstināt ar to pārejās grupas, sniedzot pamatojumu argumenta būtiskumam. Vadītājs arī aicina katru grupu izvēlēto argumentu uzrakstīt uz atsevišķas, tukšas papīra lapas.
6. Vadītājs samaina grupu uzrakstītos argumentus, un katra grupa saņem pretējās pozīcijas argumentu. Katrai grupai jāsagatavo sava pretreakcija – globalizācijas pretinieku norādītajai problēmai tiek meklēts risinājums, ieteikumi, kā to mainīt, uzlabot; savukārt globalizācijas atbalstītāju izvēlētajam pozitīvajam globalizācijas aspektam tiek meklētas vājās puses, riski, bažas. Dalībniekiem strādājot pie reakcijām uz pretējās puses viedokļiem, vadītājs aicina piefiksēt konkrētus piemērus, konkrētus ieguvējus un zaudētājus (valstis, sociālās grupas u. c.). Grupas prezentē savu viedokli.
7. Jautājumi noslēguma diskusijai lomu grupās un individuāli:
 - Kurš no globalizācijas atbalstītāju / pretinieku argumentiem ir būtiskākais Latvijai? Kāpēc?
 - Izkāpjot no lomām, vai tu sevi vairāk asociē ar globalizācijas pretiniekiem vai atbalstītājiem?
 - Kas ir galvenie ieguvēji un kas ir galvenie zaudētāji globalizācijas apstākļos?
8. Pēc izvēles: vadītājs aicina dalībniekus iepazīties ar atbalsta materiālā „Globalizācija: par un pret” sniegto informāciju par Sietlas protestu ASV 1999. gadā. Saruna par to, kāpēc ir svarīgi, ka notiek diskusija starp globalizācijas pretiniekiem un atbalstītājiem?

AVOTI

Stigers, M. Globalizācija. Ļoti saistošs ievads. Literatūras un filozofijas portāls ¼ Satori, 2008.
National Geophy interneta vietne www.education.nationalgeographic.com

Globalizācija

Globalizāciju var definēt kā sociālo attiecību visaptverošu intensifikāciju, kas tādā mērā savieno visas vietas pasaulē, ka notikumi, kuri risinās tūkstošiem kilometru tālu, kļūst par vietēja mēroga notikumiem, un otrādi.

Entonijs GIDENSS (*Anthony Giddens*), britu sociologs,
Londonas Ekonomikas skolas direktors

Globalizācija nozīmē pasaules bez robežām sākumu.

Keniči OMAE (*Kenichi Ohmae*),
japāņu pētnieks, profesors

Mēs dzīvojam **globalizācijas laikmetā**, un tas nozīmē ne tikai to, ka ir vairāk tirgu kādai precei vai pakalpojumam, bet arī to, ka jebkura tendence, kurai sāk sekot pietiekami daudz cilvēku, šodien izplatās daudz ātrāk nekā jebkad agrāk. Paātrinājuma temps pieaug, un nākotnē būs daudz pārmaiņu, uz kurām nespēsīm reaģēt pietiekami ātri.

Vaira VĪĶE-FREIBERGA,
bijusī Latvijas prezidente

Globalizācijas izpausmes Individuālie PAR un PRET

Ja esi „par” – iezīmē smaidīgu sejiņu, ja esi „pret” – iezīmē bēdīgu sejiņu.

... , jo ... (sniedz pamatojumu savai
izvēlei)

Globalizāciju mēdz asociēt ar „**amerikanizāciju**”, dažādu ASV radušos preču un pakalpojumu izplatību.

Globalizācijas iespaidā dažādas pasaules vietas ir aizsniegušas gan citu kultūru **relīģijas** prakses, gan citām **kultūrām raksturīgas tradīcijas**.

Mediji, filmas un citi mākslas veidi ir viens no svarīgākajiem informācijas avotiem par globalizāciju, citur notiekošo.

Globalizācija ir cieši saistīta ar **tehnoloģiju izplatību** un izmantošanu visā pasaulē (internets, mobilie telefoni, tehnoloģiskie risinājumi ikdienas dzīvē).

Palielinoties komunikācijai starp dažādām kultūrām, dažas no **valodām kļūst populārākas un plaši izmantotas** (angļu valoda, mandarīnu valoda) un dažas savukārt izzūd.

Globalizācijas iespaidā palielinās **tirdzniecības sakari**, kā arī globalizācija rada labvēlīgu vidi starptautiskām kompānijām (*Coca-Cola, McDonalds, CNN*).

Globalizāciju raksturo **globāla pārvaldība** (globālas organizācijas, kas pārstāv dažādas pasaules valstis).

Globalizācija ietekmē **migrācijas procesus**, kas ļauj cilvēkiem brīvi pārvietoties uz attālākajām pasaules vietām.

Globalizācija: par un pret

Globalizācijas ATBALSTĪTĀJU argumenti:

- ✓ globalizācija sniedz arvien pieaugošas iespējas ikvienam indivīdam;
- ✓ ekonomiskā sacensība nodrošina kvalitatīvākas, daudzveidīgākas un lētākas preces un pakalpojumus;
- ✓ informācijas un komunikāciju ātra un masveida aprīte (internets; komunikāciju un saziņas tehnoloģijas);
- ✓ izglītības iespējas (iespējas iegūt izglītību jebkurā valstī jebkurā specialitātē); zināšanu apmaiņa un pilnveidošana;
- ✓ dažādu kultūru pieredzes apmaiņa (dažādības iepazīšana; radošu risinājumu radīšana – ideju, pieredzes izmantošana);
- ✓ iespējami kopīgi problēmu risinājumi (piemēram, kopīga cīņa par vides aizsardzību, drošību pasaulē u. c.).

Globalizācijas PRETINIEKU argumenti:

- ✗ sabiedrības grupas, kurām nav pieejami resursi, nebauda vienlīdzīgas iespējas ar citiem (nevienlīdzības rādītāji turpina pieaugt);
- ✗ pārāk liela multinacionālo kopmāniju ietekme (lēta attīstības valstu darba spēka izmantošana, nenodrošinot atbilstošus darba apstākļus, atalgojumu; ietekme uz politisko lēmumu pieņemšanu u. c.);
- ✗ strauja sabiedrībai bīstamu parādību (noziedzība, slimības, vides piesārņojums) izplatība;
- ✗ nevienmērīga reģionu attīstība;
- ✗ vietējo kultūru, tradīciju, rituālu izzušana, piemērošanās pasaules tendencēm;
- ✗ sarežģītāka vienošanās par kopīgiem risinājumiem (jo vairāk valstu, organizāciju iesaistītas lēmumu pieņemšanā, jo grūtāk vienoties un panākt efektīvus problēmjautājumu risinājumus).

SIETLAS PROTESTS (1999)

Viens no globalizācijas atbalstītāju un globalizācijas pretinieku sadursmju piemēriem un simboliem ir 1999. gadā Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) tikšanās laikā notikušais protests Sietlā, Vašingtonā (ASV). Tā bija pirmā grandiozā antiglobālistu protesta akcija, pievēršot mediju un pasaules iedzīvotāju uzmanību jaunajai organizācijai – PTO un globalizācijai vispār. Protestā piedalījās 40 000 – 50 000 cilvēku, kuru vidū bija globalizācijas pretinieki no dažādām pasaules valstīm, pārstāvējot dažādas nodarbošanās (patērētāju tiesību aktivisti, darba tiesību aktivisti, studenti, vides aizstāvji, dzīvnieku tiesību aizstāvji, attīstības valstu parāda dzēšanas atbalstītāji, feministes, cilvēktiesību aizstāvji un citi). Kopumā viņi pārstāvēja vairāk nekā 700 organizāciju un grupu. Sietlas protesta dalībnieki protestēja pret globalizāciju, tās izpausmēm. Viņu galvenais vēstījums bija, ka PTO ir gājusi pārāk tālu, pieņemot globālos noteikumus, kuri atbalsta korporatīvās intereses uz nabadzīgo cilvēku, vides, strādnieku, patērētāju un jaunattīstības valstu rēķina.

Sarunas konferenču centrā neritēja gludi – protests bija aizkavējis tikšanās sākumu un bija ietekmējis noskaņu; arī daudzi pasaules Dienvidu valstu delegāti atteicās atbalstīt dienaskārtību. Gala rezultātā Sietlas tikšanās laikā neizdevās panākt nekādu būtisku vienošanos.

Diemžēl protestu raksturo arī vardarbība – tā laikā tika arestēti vairāki simti cilvēku, daudzi tika ievainoti, tāpat arī tika sagrautas vairākas ēkas.

Fotogrāfs: Stīvs Kaizers (Steve Kaiser)
Foto avots: <http://en.wikipedia.org/>

TĒMA

Latvija globālajā pasaulē

IETEICAMS IZMANTOT

Ekonomikā
Ģeogrāfijā
Sociālajās zinībās
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Latvija globālajā pasaulē”

APRAKSTS

1. Vadītājs uzaicina dalībniekus izskaidrot jēdzienu globalizācija.

Daži definīciju piemēri:

Globāls – tāds, kas attiecas uz visu pasauli; tāds, kas aptver visu pasauli.

Avots: Svešvārdu vārdnīca. Jumava, 1999.

Globalizācija ir parādība, kad strauji pieaug to norišu skaits, kuras ietekmē visu pasauli. Mūsdienu pasauli ietekmē gan naudas un preču plūsmas, gan informācijas un kultūras tradīciju pārceļošana, gan dabiskas izcelsmes problēmas (dabas katastrofas, epidēmijas, klimata izmaiņas).

Avots: Purēns V., Politika un tiesības. RaKa, 2009.

2. Vadītājs nosauc piemērus globalizācijas norisēm Latvijā – valsts līdzdalība starptautiskās organizācijās (ANO, NATO, ES), starptautisku uzņēmumu darbība Latvijā (*McDonald*, bankas u. c.), Latvijas pārstāvju iesaistišanās pasaules sporta un kultūras notikumos (Olimpiskās spēles, mūzikas festivāli), emigrācijas un imigrācijas procesi u. c. Aicina dalībniekus nosaukt citus piemērus. Veido kopēju piemēru sarakstu.

3. Dalībnieki strādā pāros. Katrai no sarakstā minētajām globalizācijas izpausmēm, pievieno + (plus) vai – (mīnus) zīmi. Ar plusu apzīmē izpausmes, kurām ir pozitīva ietekme Latvijā, ar mīnusu izpausmes, kurām ir negatīva ietekme.

4. Vadītājs aicina iepazīstināt ar pāru darba rezultātiem. Fiksē dalībnieku viedokļus kopējā sarakstā. Situācijās, kad dalībnieki vienai izpausmei piedāvā gan + (pozitīvu), gan – (negatīvu) vērtējumu, lūdz viedokli argumentēt.

5. Dalībnieki aplūko un pārrunā kopējo situāciju – plusu un mīnusu (pozitīvu un negatīvu vērtējumu) daudzumu, atšķirīgo viedokļu iemeslus u. tml.

TĒMA

Latvija globālajā pasaulē

IETEICAMS IZMANTOT

Ekonomikā
Ģeogrāfijā
Sociālajās zinībās
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Latvija globālajā pasaulē”

APRAKSTS

6. Dalībnieki strādā grupās. Katra grupa uz lielākas papīra lapas izveido tabulu SVID analīzei (skatīt paraugu). Vadītājs izskaidro SVID analīzes būtību. SVID analīze ir metode, ko izmanto, lai vispusīgi analizētu kādu situāciju vai procesu. Šī metode sākotnēji izmantota ekonomikā, bet vēlāk arī citās jomās. Burti apzīmē – S – stiprās puses (pozitīvais tagadnē), V – vājās puses (negatīvais tagadnē), I – iespējas (pozitīvais nākotnē), D – draudus (negatīvais nākotnē).

7. Katra grupa saņem sagrieztu kartīšu komplektu no atbalsta materiāla „Latvija globālajā pasaulē”. Vadītājs informē, ka kartītēs attēloti dažādi Latviju raksturojoši elementi. Dalībnieku uzdevums ir izvērtēt, vai kartītē redzamais ir Latvijas stiprā puse, vājā puse, iespēja vai drauds globālajā pasaulē, un novietot kartīti atbilstošajā tabulas sadaļā.
8. Vadītājs lūdz katrai grupai saskaitīt, cik kartīšu ir katrā no četrām sadaļām, un fiksē uz tāfeles kopējo skaitu katrā sadaļā.
9. Jautājumi diskusijai:
- Par ko liecina kartīšu proporcijas katrā no sadaļām? Kur kartīšu ir vairāk – pozitīvajās vai negatīvajās sadaļās? Kāpēc?
 - Par kuras kartītes novietojumu grupā bija visgrūtāk vienoties? Kāpēc?
 - Kādas papildu idejas grupa ir pievienojusi?
 - Kas un kam būtu jādara, lai Latvijas vājās puses kļūtu par stiprajām un draudi – par iespējām?
 - Ko vari darīt tu, lai Latvijas vājās puses kļūtu par stiprajām un draudi – par iespējām?

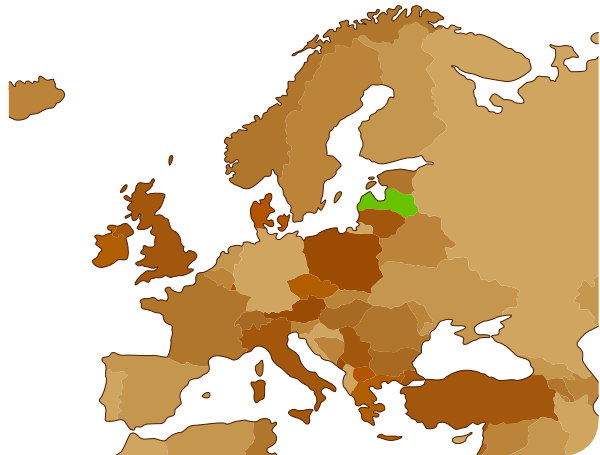
Latvija globālajā pasaulē

Daba, ainavas, meži

Ģeogrāfiskais novietojums

Zinātnieki, ārsti

Dziedātāji, mākslinieki

Demogrāfiskā situācija

Tīrs gaiss, ūdens, pārtika

1. Savstarpējā mijiedarbība

ATBALSTA MATERIĀLS

Kultūras mantojums – Dziesmu svētki u. c.

Sports (hokejs, vieglatlētika u. c.)

Tautas raksturs

Politikā

Foto avots: Saeimas Kanceleja

Ražošana

Tūrisms

TĒMA

Urbanizācija

IETEICAMS IZMANTOT

Ģeogrāfijā
Sociālajās zinībās
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Urbanizācija: galvenie fakti”
Atbalsta materiāls
„Ar urbanizāciju saistītie
trūkumi”

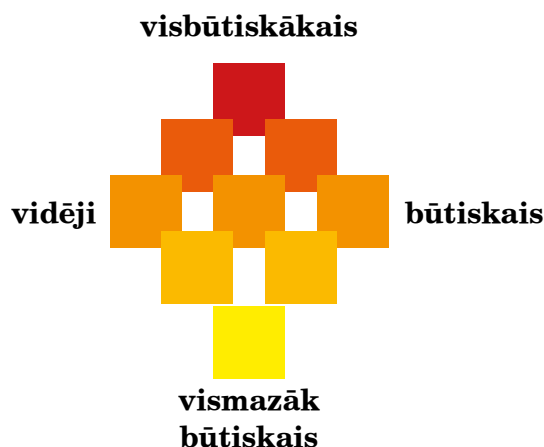
APRAKSTS

1. Vadītājs iepazīstina dalībniekus ar jēdzieniem „urbanizācija” un „aglomerācija”.

Urbanizācija – pilsētu un pilsētnieku skaita pieaugums kādā teritorijā.

Aglomerācija – vairāku pilsētu vai citu apdzīvotu vietu saplūšana.

2. Dalībnieki iepazīstas ar faktiem par urbanizāciju – atbalsta materiāls „Urbanizācija: galvenie fakti”. Vadītājs aicina katru dalībnieku izvēlēties vienu faktu, kas visvairāk pārsteidza, un pārrunāt to ar blakussēdētāju. Pēc tam vadītājs aicina dažas no grupām iepazīstināt pārējos ar pārrunāto un pamatot savu viedokli.
3. Vadītājs kopā ar dalībniekiem izveido priekšrocību sarakstu dzīvei pilsētās. Kad saraksts izveidots, vadītājs aicina dalībniekus atzīmēt, kuras ir galvenās priekšrocības, domājot par Latvijas lielajām pilsētām.
4. Vadītājs aicina iepazīties ar urbanizācijas trūkumiem. Dalībnieki tiek sadalīti grupās pa 4 vai 5, un katra grupa saņem aploksni ar 9 lapiņām (uz 8 nosaukti galvenie ar dzīvi pilsētās saistītie trūkumi, 1 lapiņa ir tukša, kur iespējams ierakstīt vēl kādu trūkumu). Atbalsta materiāls „Ar urbanizāciju saistītie trūkumi”. Katrai grupai šie trūkumi jāsakārto pēc to nozīmīguma, izmantojot t. s. „dimanta formu” (sk. zemāk). Vispirms grupas sakārto trūkumus, domājot par pasaules lielajām pilsētām. Pēc tam tos vēlreiz sakārto, domājot par Latvijas lielajām pilsētām. Abas reizes vadītājs pieraksta grupu viedokļus par būtiskākajiem trūkumiem un uzklusa pamatojumu, kāpēc, viņuprāt, tā ir. Pēc tam tiek salīdzināta Latvijas un pasaules situācija.

AVOTI

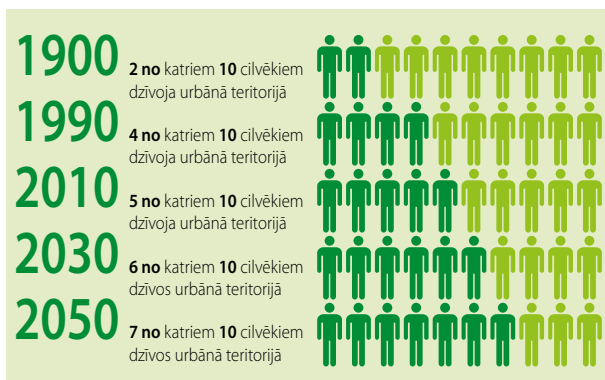
ANO programma HABITAT www.unhabitat.org

ANO ziņojums „Pasaules urbanizācijas perspektīvas” (2014) <http://esa.un.org/unpd/wup/Highlights/WUP2014-Highlights.pdf>

Urbanizācija: galvenie fakti

- Pasaule piedzīvo lielāko pilsētu izaugsmes un paplašināšanās vilni vēsturē. Pirmo reizi vēsturē lielākā daļa pasaules iedzīvotāju dzīvo urbānās teritorijās, pilsētās. Lielākoties par galveno iemeslu tam tiek minēts iedzīvotāju skaita dabiskais pieaugums.
- Tiek prognozēts, ka 2030. gadā pilsētās dzīvos jau 60 % visu pasaules iedzīvotāju. Salīdzinājumam – 1800. gadā pilsētās dzīvoja tikai 2 % cilvēku; 1950. gadā – 30 %.

- Visurbanizētaķie reģioni ir Ziemeļamerika (82 % dzīvo urbānās teritorijās), Latīņamerika un Karību salas (80 % dzīvo urbānās teritorijās) un Eiropa (73 % dzīvo urbānās teritorijās). Salīdzinājumam – Āfrikas un Āzijas valstu iedzīvotāju lielākā daļa pagaidām dzīvo lauku teritorijās (Āfrikas reģionā – 40 % dzīvo urbānās teritorijās, Āzijas reģionā – 48 %), tomēr tieši šie reģioni pašlaik piedzīvo visstraujāko urbanizāciju, un tiek prognozēts, ka 2050. gadā Āfrikas reģionā 56 % iedzīvotāju dzīvos pilsētās, un Āzijā – 64 %.
- Lai arī kopumā Āzijas reģionā vairāk cilvēku dzīvo lauku nevis urbānās teritorijās, tomēr, pateicoties Āzijas reģiona iedzīvotāju kopējam skaitam, 53 % no visiem pasaules pilsētniekiem dzīvo tieši Āzijas pilsētās,

14 % – Eiropā un 13 % – Latīņamerikā un Karību salās.

- Tiek prognozēts, ka laika periodā no 2014. gada līdz 2050. gadam trīs valstis, Indija, Ķīna un Nigērija, būs tās, kas nodrošinās urbānās teritorijās dzīvojošo iedzīvotāju pieaugumu pasaulē par 37 % (Indijā pilsētnieku skaits palielināsies par 404 miljoniem, Ķīnā – par 292 miljoniem un Nigērijā – par 212 miljoniem).
- Gandrīz puse no pasaules urbāno teritoriju iedzīvotājiem dzīvo salīdzinoši mazās pilsētās – vietās, kur ir mazāk par 500 000 iedzīvotāju. Tikai viens no katriem astoņiem pilsētniekiem dzīvo kādā no 28 megapolēm, kur ir vairāk nekā 10 miljoni iedzīvotāju. Tiek prognozēts, ka 2030. gadā pasaulē būs 41 megapole, kurā dzīvos vairāk nekā 10 miljoni iedzīvotāju.
- Tokijas aglomerācija (Japāna) ir pasaules lielākā pilsēta, un tajā dzīvo 38 miljoni iedzīvotāju. Pēc tam seko Deli (Indija) ar 25 miljoniem iedzīvotāju, Šanhaja (Ķīna) ar 23 miljoniem iedzīvotāju un Mehiko (Meksika), Mumbaja (Indija) un Sanpaulu (Brazīlija) – katra ar aptuveni 21 miljonu iedzīvotāju. Tiek prognozēts, ka arī 2030. gadā Tokija būs pasaules lielākā pilsēta.
- Pirms vairākiem gadu desmitiem lielākā daļa pasaules lielāko urbāno aglomerāciju atradās pasaules attīstītākajos reģionos, tomēr pašlaik lielās pilsētas koncentrētas t. s. Dienvidu valstīs.
- Dažas no pilsētām pēdējos gados ir piedzīvojušas iedzīvotāju skaita samazināšanos. Lielākoties tās ir pilsētas kādā no Āzijas vai Eiropas valstīm, kur ir stagnējoši vai negatīvi iedzīvotāju skaita rādītāji.

AVOTS

ANO ziņojums „Pasaules urbanizācijas perspektīvas” (2014) <http://esa.un.org/unpd/wup/Highlights/WUP2014-Highlights.pdf>

Ar urbanizāciju saistītie trūkumi

LIELS ATTĀLUMS LĪDZ ZALĀJĀM ZONĀM – PARKIEM, MEŽIEM	GAISA PIESĀRŅOJUMS	SAREŽĢĪTA TRANSPORTA SISTĒMA (SATIKSMES SASTRĒGUMI, LIELS CELĀ PAVADĪTAIS LAIKS, APGRŪTINĀTA STĀVVIETU PIEEJAMĪBA, SABIEDRISKAIS TRANSPORTS)
AUGSTS NOZIEDZĪBAS LĪMENIS	BEZDARBS	LIELS ATKRITUMU APJOMS UN SAREŽĢĪTA TO APSAIMNIEKOŠANA
	SAREŽĢĪTĀKA PIEKĻUVE KVALITATĪVAI, DABISKAI PĀRTIKAI	APGRŪTINĀTAS IESPĒJAS UZ KVALITĀTĪVU MĀJOKLI (VIETAS, BŪVNIECĪBAS MATERIĀLU PIEEJAMĪBA)

TĒMA

Naudas vērtība

IETEICAMS IZMANTOT

Ētikā
Kulturoloģijā
Sociālajās zinībās
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Naudas vērtība dažādās
kultūrās”

APRAKSTS

1. Vadītājs ar dalībniekiem pārrunā naudas nozīmi un vērtību mūsdienu sabiedrībā (nauda un iespējas; nauda un materiāli (māja, mašīna, apģērbs u. c.) un nemateriāli labumi (mīlestība, veselība, miers, laime); naudas daudzums un bagātība; nauda un vara; nauda un netaisnīgums u. c.).
2. Vadītājs aicina aizdomāties un pievērst uzmanību atšķirīgiem uzskatiem un attieksmei pret naudu nodarbības dalībnieku vidū. Vadītājs rosina dalībniekus dalīties pārdomās, vai un kā uzskati un attieksme atšķiras starp dažādu vecumu ģimenes locekļiem, starp dažādu profesiju pārstāvjiem, starp pilsētas un lauku iedzīvotājiem.
3. Vadītājs aicina turpināt domu apmaiņu, pievēršot uzmanību atšķirībām starp dažādām valstīm, dažādām kultūrām. Vadītājs aicina dalībniekus iepazīties ar antropologa Māršala D. Sālinsa (*Marshall David Sahlins*) citātu un noformulēt savu pozīciju. Dalībnieki individuāli aizpilda atbalsta materiālu „Naudas vērtība dažādās kultūrās”.
4. Vadītājs izvieto pie nodarbības telpas sienām lapas ar uzrakstiem „jā”, „daļēji”, „nē” un aicina dalībniekus nostāties attiecīgajā vietā atbilstoši savai pozīcijai. Pēc tam vadītājs aicina katra viedokļa pārstāvjus izteikties un pamatot savu izvēli.
5. Jautājumi noslēguma diskusijai:
 - Ko, jūsuprāt, autors saprot ar vārdu „Rietumi”? Un „pārējā pasaule”?
 - Kāda ir citāta galvenā doma?
 - Par kādām vērtībām šis citāts aicina aizdomāties?
 - Kādas ir galvenās atšķirības starp attīstīto Rietumu valsti un pārējo valsti iedzīvotāju attieksmi pret naudu, pret dzīvi, pret vērtīgo?
 - Kādas ir tavas attiecības ar naudu un kāda – tava attieksme pret to?
 - Vai un kāda ietekme uz šo attieksmju veidošanos ir valsts vēsturei, reliģijai, tradīcijām?
 - Vai Latvijā šī citāta kontekstā „pieder” Rietumiem vai pārējai pasaulei?
 - Vai šajā citātā izteikto iespējams pamanīt ikdienā, piemēram, medijos sniegtajā informācijā?
 - Kādas problēmas var radīt šādi sadalīta pasaule un citātā izteiktais apgalvojums?

Naudas vērtība dažādās kultūrās

Izmantojamie vārdi:

nevienlīdzība

laime

dzīves jēga

atbildība

nauda

pieredze

religija

kopā

taisnīgi

daudz

maz

vērtība

bagātība

pietiekami

sadarbība

pietiek

attīstītās valstis

nabadzība

vēsture

„Naudai Rietumos ir tāda pati nozīme kā radiem pārējā pasaulē”

Antropologs Māršals D. Sālins

Izvēlies, vai piekrīti, daļēji piekrīti, vai arī nepiekrīti Māršala D. Sālinsa (*Marshall David Sahlins*) izteikumam, un pamato savu viedokli. Rakstot savu viedokli, izmanto vismaz 3 no piedāvātajiem vārdiem.

JĀ, es piekrītu,

**Es piekrītu tikai
DAĻĒJI,**

NĒ, es nepiekrītu,

jo ...

jo,

jo ...

no vienas puses ...

Un, no otras puses ...

TĒMA

Iedzīvotāju skaits

IETEICAMS IZMANTOT

Ģeogrāfijā
Latvijas un pasaules vēsturē
Sociālajās zinībās
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Notikumi un iedzīvotāju skaits”

APRAKSTS

1. Vadītājs iepazīstina dalībniekus ar pasaules iedzīvotāju skaita pieauguma tendencēm 20. un 21. gadsimtā: 1927. gadā iedzīvotāju skaits pasaulē bija 2 miljardi, 1960. gadā – 3 miljardi, 1974. gadā – 4 miljardi, 1987. gadā – 5 miljardi, 1999. gadā – 6 miljardi, 2011. gadā – 7 miljardi.
2. Vadītājs iepazīstina ar pašreizējo iedzīvotāju skaitu, demonstrējot datus no ASV Tautas skaitīšanas biroja interneta vietnes – <http://www.census.gov>
3. Jautājumi diskusijai:
 - Cik iedzīvotāju šobrīd ir pasaulē?
 - Ņemot vērā iedzīvotāju pieauguma tendences, cik iedzīvotāju pasaulē varētu būt pēc 10 gadiem?
4. Dalībnieki strādā pāros vai nelielās grupās. Katra grupa saņem sagrieztu kartīšu komplektu ar 20. gadsimta notikumiem – atbalsta materiāls „Notikumi un iedzīvotāju skaits”. Uzdevums – izvērtēt, kā notikumi ietekmēja iedzīvotāju skaitu, vai to rezultātā iedzīvotāju skaits palielinājās vai samazinājās.
5. Telpā pie sienas izlikta lapas ar uzzīmētām bultām. Pie ↑ bultas izkārtoti notikumi, kuru rezultātā iedzīvotāju skaits pieauga, pie ↓ bultas notikumi, kuru rezultātā iedzīvotāju skaits samazinājās. Dalībnieki atbildes pamato.
6. Jautājumi diskusijai:
 - Kuru notikumu rezultātā cilvēku skaits visvairāk pieauga? Kāpēc?
 - Kuru citu 20. gadsimta notikumu rezultātā iedzīvotāju skaits pieauga? Kāpēc?
 - Kuru notikumu rezultātā cilvēku skaits visvairāk samazinājās? Kāpēc?
 - Kuru citu 20. gadsimta notikumu rezultātā iedzīvotāju skaits samazinājās? Kāpēc?
 - Kādas problēmas nākotnē var rasties, strauji pieaugot iedzīvotāju skaitam?
 - Kādas ir iedzīvotāju skaita tendences mūsdienu Latvijā? Kādi ir to cēloņi un sekas?

AVOTS

ASV Tautas skaitīšanas biroja interneta vietne <http://www.census.gov/popclock/>

Notikumi un iedzīvotāju skaits

Foto avots: <http://www.cardekho.com/>

1908. gads. ASV uzsāka masveidā ražot automašīnas, tās varēja iegādāties plašs cilvēku loks

**1914.–1918. gads
Pirmais pasaules karš**

Foto avots: <http://www.npr.org/>

Foto avots: <http://lv.wikipedia.org/>

**1918.–1920. gads
Spāņu gripa izraisīja pandēmiju pasaulē**

**1931. gads
Lielie Ķīnas plūdi**

Foto avots: <http://listdose.com/>

Foto avots: <http://www.bbc.com/>

1929. gads. Pasaules ekonomikas krīze, samazinājās ražošana, pieauga bezdarbs

1937. gads. Sākta ražot rūpnieciski pirmā mehanizētā veļas mazgājamā mašīna

Foto avots: <http://www.gizmohighway.com/>

2. Globālā ekonomiskā nenoteiktība

ATBALSTA MATERIĀLS

**1948. gads. ANO pieņēma
Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju**

**Pēc 1940. gada uzsākta plaša
antibiotiku ražošana**

**1940.–1960. gads
Lauksaimniecības modernizācija**

**1955. gads. Atklāta vakcīna
pret poliomiēlītu jeb bērnu trieku**

**1960. gads. Pārdošanā parādījās
kontracepcijas tabletes**

**20. gadsimta 70. gadu sākums
Radīti ģenētiski modificēti organismi**

TĒMA

Pārtikas krīze

IETEICAMS IZMANTOT

Bioloģijā
Ģeogrāfijā
Sociālajās zinībās
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Nigēra”
Atbalsta materiāls
„Vantālas stāsts”
Atbalsta materiāls
„Pārtikas krīze Nigērā”
Atbalsta materiāls
„Starptautiskās sabiedrības
atbalsts pārtikas krīzes
situācijās”

AVOTI:

ANO Pasaules pārtikas programmas interneta vietne <http://www.wfp.org/countries/niger>
ANO ziņojums par Tautas attīstību (2013) http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2013_en_summary.pdf
ASV valdības aģentūras interneta vietne <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ng.html>
CNSNews interneta vietne <http://cnsnews.com/news/article/sale-niger-nomads-last-camel-sign-hunger>

APRAKSTS

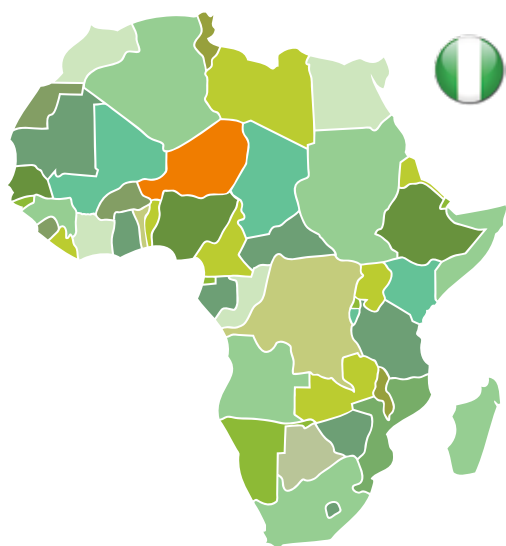
1. Dalībnieki sameklē kartē Nigēras atrašanās vietu, iepazīstas ar pamatinformāciju par Nigēru atbalsta materiālā „Nigēra”.
2. Jautājumi diskusijai:
 - Cik Nigērā ir iedzīvotāju?
 - Kāds ir vidējais mūža ilgums?
 - Kādi ir dabas apstākļi?
 - Kādi cēloņi varētu būt tam, ka valsts pēc ANO Tautas attīstības indeksa atrodas pēdējā – 187. vietā?

3. Sagatavošanās lomu spēlei „Palīdzība nomadiem pārtikas krīzes skartajā Nigērā”.

Tajā ir trīs lomas – Vantālas ģimenes pārstāvis, nevalstiskās organizācijas brīvprātīgais un starptautiskās palīdzības organizācijas darbinieks. Katrs dalībnieks saņem vienu lomas aprakstu.

- Vantālas ģimenes pārstāvis iepazīstas ar atbalsta materiālu „Vantālas stāsts”. Sagatavojas izskaidrot, kādā situācijā nonākusi ģimene un kāds atbalsts tai nepieciešams.
- Nevalstiskās organizācijas brīvprātīgais iepazīstas ar atbalsta materiālu „Pārtikas krīze Nigērā”. Sagatavojas izstrādāt priekšlikumus, kā mazināt badu Nigērā.
- Starptautiskās palīdzības organizācijas darbinieks iepazīstas ar atbalsta materiālu „Starptautiskās sabiedrības atbalsts pārtikas krīzes situācijās”. Sagatavojas izlemt, kāda palīdzība Nigērā sniedzama nomadu ģimenēm, kuras cieš badu.

4. Lomu spēle.
 - Dalībnieki tiek sadalīti grupās pa trīs – Vantālas ģimenes pārstāvis, nevalstiskās organizācijas brīvprātīgais un starptautiskās palīdzības organizācijas darbinieks.
 - Savu lomu grupā prezentē Vantālas ģimenes pārstāvis.
 - Savu lomu grupā prezentē brīvprātīgais.
 - Savu lomu grupā prezentē starptautiskās palīdzības organizācijas darbinieks.
 - Vadītājs uzaicina katras grupas starptautiskās palīdzības organizācijas darbinieku paziņot pieņemto lēmumu par to, kāda palīdzība Nigērā sniedzama nomadu ģimenēm, kuras cieš badu.
5. Jautājumi diskusijai:
 - Par ko liecina pieņemtie lēmumi?
 - Vai pieņemtie lēmumi palīdz mazināt bada problēmu ilgtermiņā?
 - Vai pieņemtie lēmumi palīdz saglabāt tradicionālo nomadu dzīvesveidu?

LOMU SPĒLES UZDEVUMS

Tu esi Vantalas ģimenes pārstāvis. Tavs uzdevums ir aprakstīt, kādā situācijā nonākusi ģimene un kāds atbalsts ģimenei nepieciešams.

Stāstījumā izmanto vārdus:

nomads

cieņa sabiedrībā

lepnums

nepieredzēts sausums

parāds

medikamenti, apģērbs

pēdējais kamielis

Nigēra

Oficiālais nosaukums:	Nigēras Republika
Galvaspilsēta:	Niameja
Iedzīvotāji:	17,5 miljoni (2014)
Valodas:	franču (valsts valoda), hausa, djerma
Relīģijas:	islāms, vietējās reliģijas
Platība:	1,27 miljoni km ²
Vidējais dzīves ilgums:	54 gadi vīriešiem, 56 gadi sievietēm (2014)

ANO Tautas attīstības indekss: pēdējā – 187. vieta (2013)

Dabas apstākļi: ļoti karsts klimats, lietus sezona ilgst trīs mēnešus – no jūnija līdz augustam. Četras piektdaļas no teritorijas ir tuksnesis, viena piektdaļa – savanna, tā piemērota ierobežotai lauksaimnieciskajai darbībai.

Vantalas stāsts

Vantala ir nomads Nigērā. Nomadi ir lopkopji, viņi pārvietojas no vienas vietas uz citu, meklējot ganības. Visa nomadu dzīve saistīta ar dzīvniekiem – strīdus viņi risina, izmantojot lopus, par līgavu maksā ar lopiem, lopus atstāj mantojumā. Mājlopi ir nomadu dzīves pamats – tie nodrošina iztiku, apliecina nomada vērtību un dod cieņu sabiedrībā.

Pirms pāris gadiem Vantala bija lepns un pārticis nomads, viņam bija kazu, govju un kamieļu ganāmpulks, kas pilnībā nodrošināja ģimeni ar pienu, gaļu un naudu no mājlopu pārdošanas.

Pēdējie gadi Vantalas ģimenei ir ļoti grūti. Pirms diviem gadiem sākās nepieredzēts sausums, lietus sezonā nokrišņi bija nepietiekami, pūta asi tuksneša vēji, lopiem nebija kur patverties, zāli nevarēja sagādāt, tāpēc nācās iznīcināt pusi ganāmpulka. Vantala aizņēmas naudu, lai atjaunotu ganāmpulku. Tomēr arī nākamā lietus sezona nedeļa gaidīto, sausums bija nežēlīgs. Ganāmpulku nācās samazināt līdz kritiskai robežai. Arī parāds pieauga. Neražas dēļ pieauga arī pārtikas cenas. Daži palikušie lopu vairs nevar pabarot Vantalas ģimeni, ģimenei trūkst naudas, lai nopirktu ēdienu, medikamentus un apģērbu.

Vantala ir atnācis uz tirgu, lai darītu neiedomājamo – pārdotu savu pēdējo kamieli. Pēdējā kamiela pārdošana Vantalam nozīmē ne tikai pilnīgu izputēšanu un to, ka ģimeni piemeklējis bads, bet arī savas pašcieņas zaudēšanu. Vantala saka: „Daži smejas par mani, jo nu es esmu nabadzīgs un vairs neesmu cienījams cilvēks, es vairs neesmu nomads.” Tirgū arī citi izsalkušie spiesti pārdot savus lopus, tā zaudējami pienu, ko lopu dod ģimenei, bet iegūdami mazliet naudas, lai pabarotu ģimeni.

Pārtikas krīze Nigērā

Nigēra atrodas Sāhelas joslā. Sāhela ir viens no nabadzīgākajiem reģioniem pasaulē. Kopš 2000. gada nepieredzēta sausuma dēļ te bijušas četras pārtikas krīzes, kad bads skāra visu reģionu. 2012. gadā izraisījās nopietna pārtikas krīze, kas apdraud veselās bērnu paaudzes izdzīvošanu. Bērni astoņās Sāhelas reģiona valstīs – Burkinafaso, Čadā, Mali, Mauritānijā, Nigērā, Kamerūnā, Nigērijā un Senegālā – pakļauti bada draudiem, viņu izredzes izdzīvot ir biedējoši niecīgas.

Nigērā lielākā daļa iedzīvotāju ir nodarbināti lauksaimniecībā, saņemot niecīgus ienākumus. Ražas Nigērā iegūst aizvien zemākas, zeme netiek pietiekami mēslota, lauksaimnieki paļaujas tikai uz nokrišņiem. Ilgušā sausuma dēļ pārtika kļūst aizvien dārgāka, augstās pārtikas cenas izraisa arī kaimiņ-

valsts Nigērijas politika un tirgotāju spekulācija. Sausums rada postu nomadu ģimenēm, kurās lopkopība ir galvenais iztikas un vienlaikus arī dzīvesveida pamats. Ganāmpulka iznīcināšana ūdens un ganību trūkuma dēļ nomadiem nozīmē bada sākumu un savu seno tradīciju zaudēšanu.

Reģionālā nedrošība un konflikti kaimiņvalstīs – Mali militārā krīze, konflikti Nigērijā – izraisa bēgļu pieplūdumu un iedzīvotāju skaita pieaugumu Nigērā, kura jau tā nespēj pabarot savus iedzīvotājus.

Starptautiskā sabiedrība palīdz mazināt badu Nigērā – tiek izsniegta pārtika ģimenēm ar bērniem, trūcīgām ģimenēm un bēgļiem. Tomēr šī palīdzība ir nepietiekama. ANO uzskata, ka bada dēļ nopietni ir apdraudēti bērnu izdzīvošana.

LOMU SPĒLES UZDEVUMS

Tu esi nevalstiskās organizācijas brīvprātīgais, kurš ieradies izpētīt situāciju Nigērā. Tavs uzdevums ir sagatavot priekšlikumus, kā mazināt badu Nigērā un palīdzēt nomadiem.

Stāstījumā izmanto vārdus:

Sāhelas josla

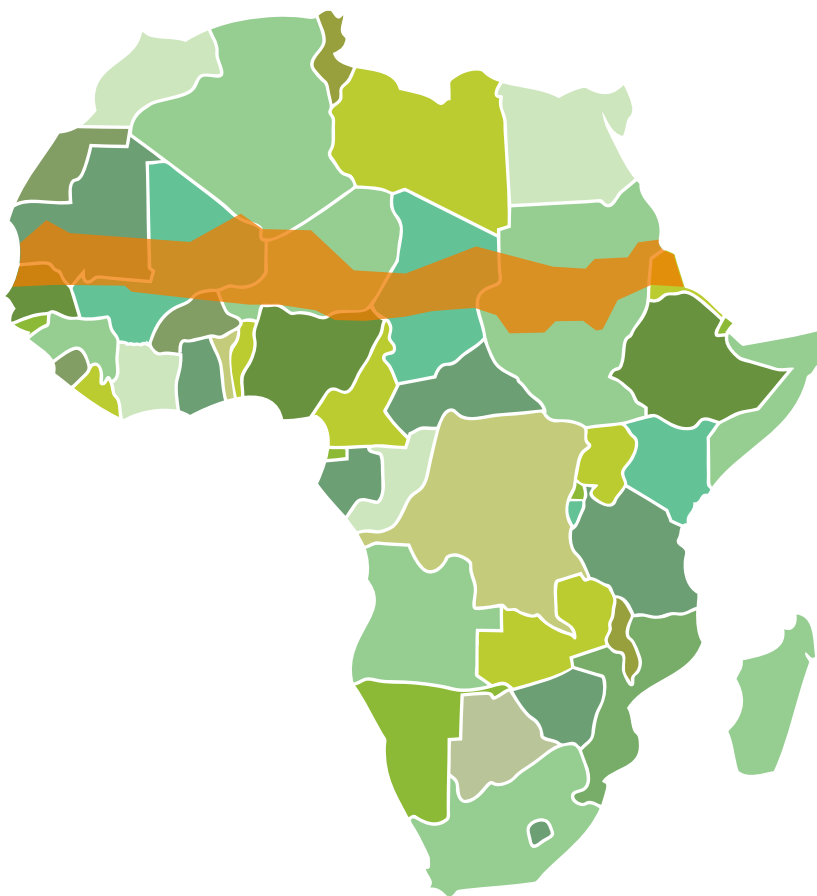
pārtikas krīze

nomadu dzīvesveids

bērnu izdzīvošana

lauksaimniecība

bēgļi

■ Sāhelas josla

Starptautiskās sabiedrības atbalsts pārtikas krīzes situācijās

ANO Pasaules pārtikas programma ir lielākā pasaules pārtikas palīdzības organizācija, tās mērķis ir mazināt badu un veicināt pārtikas drošību pasaulē. Pasaules pārtikas programma atzīst, ka bada problēma ir atrisināma.

2013. gadā Pasaules pārtikas programma ar pārtiku nodrošināja 97 miljonus cilvēku 80 pasaules valstīs. Kopš militāriem konfliktiem 2013. gadā Pasaules pārtikas programma Nigērā sniedz atbalstu galvenokārt bēgļiem, lai mazinātu badu un problēmas, ko rada nepilnvērtīgs uzturs. Efektīvākie Pasaules pārtikas programmas īstenotie pasākumi pārtikas krīzes mazināšanā ir pārtikas piegāde cilvēkiem ārkārtas situācijās, pārtikas nodrošināšana grūtniecēm, sievietēm, kas baro bērnu ar krūti, un bērniem līdz divu gadu vecumam, bezmaksas ēdināšana skolās, atbalsts mazajiem lauksaimniekiem, pārtikas izsniegšana

par mācīšanos (sievietēm izsniedz pārtiku ar nosacījumu, ka viņas apmeklēs kursus un mācās prasmes, kas var palīdzēt nopelnīt iztiku), pārtikas talonu izsniegšana nabadzīgām ģimenēm. Pārtiku šādām piegādēm nodrošina no vietējās ražošanas. Tiek praktizēta arī pārtikas izsniegšana pirms bada sezonas. Īpašas programmas Nigēras nomadu atbalstam bada mazināšanai pagaidām nav.

Sāhelas reģionā un Nigērā, ko skārusi pārtikas krīze, darbojas dažādas NVO un citi aktīvisti. Veiksmīgākie šo organizāciju īstenotie projekti: dārzu ierīkošana pie nomadu bērnu skolām, pilienvēda laistīšanas sistēmu ierīkošana, izglītošana amatniecībā, lai varētu pārdot saražoto, izglītošana lauksaimniecībā par kompostēšanu, dažādu kultūru audzēšanu, izglītošana par sanitāriju, veselību, budžeta plānošanu u. c.

LOMU SPĒLES UZDEVUMS

Tu esi starptautiskās palīdzības organizācijas darbinieks. Tavs uzdevums ir pieņemt lēmumu, kāda palīdzība Nigērā sniedzama nomadu ģimenēm, kuras cieš badu. Lai to paveiktu, uzklusi Vantalas un brīvprātīgā stāstu, uzdod viņiem jautājumus.

Pieņemot lēmumu, izvērtē:

Kāda ir situācija Sāhelas reģionā?

Kā bads apdraud nomadu dzīvi?

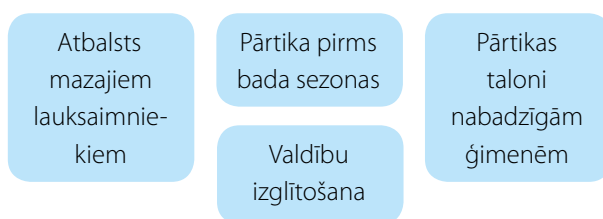
Kas jau tiek darīts, lai mazinātu badu?

Kā bada mazināšanā iesaistīt vietējos cilvēkus?

Ko darīt, lai saglabātu nomadu tradicionālo dzīvesveidu?

ANO Pasaules pārtikas programmas pasākumi bada mazināšanā

TĒMA

Pārtikas drošība

APRAKSTS

1. Dalībnieki iepazīstas ar jēdzienu „Pārtikas drošība” atbalsta materiālā „Pārtikas drošība”. Vadītājs uzaicina jēdzienu attēlot grafiskā veidā. Jēdziena attēlošanā rosina izmantot simbolus, zīmējumus, kas paskaidro jēdziena nozīmi.

Pārtika cilvēkiem pieejama fiziski.

Pārtika ir pieejama regulāri.

Pārtiku var atļauties.

Pārtika ir uzturvielām bagāta.

PĀRTIKAS DROŠĪBA

IETEICAMS IZMANTOT

Bioloģijā
Sociālajās zinībās
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Pārtikas drošība”

Atbalsta materiāls
„Ģimenes nedēļas ēdienkarte”

2. Pārrunā četras jēdziena dimensijas – pārtika pieejama fiziski; pārtika pieejama finansiāli; pārtika pieejama regulāri; pieejama droša un uzturvielām bagāta pārtika.
3. Dalībnieki iepazīstas ar informāciju par Pitera Menzela (*Peter Menzel*) un Feitas D'Aluizio (*Faith D'Aluisio*) projektu „Izsalkusi planēta” atbalsta materiālā „Ģimenes nedēļas ēdienkarte”.
4. Darbs ar atbalsta materiālu „Ģimenes nedēļas ēdienkarte”. Dalībnieki iepazīstas ar Abubakaru ģimenes no Čadas fotogrāfiju.
5. Jautājumi diskusijai:
 - Cik cilvēku ir ģimenē? Cik ir pieaugušo, cik bērnu?
 - Kuru uzturvielu ģimenes ēdienkartē ir vairāk? Kuru uzturvielu trūkst, lai nodrošinātu veselīgu un aktīvu dzīvi?
 - Kāda ir sabalansēta uztura nozīme cilvēku dzīvē?
 - Kāpēc ir izveidojusies situācija, kad pārtikas drošība fotogrāfijā atainotajai ģimenei ir nepietiekama?
 - Ko dara starptautiskā sabiedrība, lai šādas situācijas mazinātu?
 - Kāds ir tavs vēlējums attēlā redzamajiem cilvēkiem?

AVOTI:

ANO Pasaules pārtikas programmas interneta vietne <http://www.wfp.org/>

ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas interneta vietne <http://www.fao.org/home/en/>

Izsalkusi planēta <http://time.com/8515/hungry-planet-what-the-world-eats/>

Pārtikas drošība

Pārtikas drošība nozīmē, ka cilvēkiem regulāri ir fiziski un finansiāli pieejama pietiekama, droša un uzturvielām bagāta pārtika, lai nodrošinātu aktīvu un veselīgu dzīvi.

ANO Pasaules pārtikas programma nosaka, ka, lai nodrošinātu **aktīvu, veselīgu dzīvi**, dienā jāuzņem vidēji **2100 kilokalorijas**.

ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija nosaka, ka **nepietiekams uzturs** ir tad, ja cilvēks uzņem mazāk nekā **1800 kilokalorijas** dienā, kas ir veselīgam un aktīvam dzīvesveidam nepieciešamais minimums.

Pasaulē aptuveni 842 miljoniem cilvēku nav pieejama pietiekama, uzturvielām bagāta un veselīga pārtika. Tas nozīmē, ka **viens no astoņiem cilvēkiem uz planētas cieš badu**.

Ģimenes nedēļas ēdienkarte

ASV fotožurnālists Pīters Menzels un televīzijas producete Feita D'Aluizio apceļoja pasauli un dokumentēja cilvēku ēšanas ieradumus. Projektā „Izsalkusi planēta” viņi iemūžināja 30 ģimenes dažādās pasaules valstīs

un fotografēja pārtiku, ko ģimene patērē nedēļas laikā.

Čada. **Abubakaru ģimene bēgļu nometnē**

Nedēļas izdevumi par pārtiku \$1,23

Mīļākais ēdiens – zupa ar svaigu aitas gaļu

Fotogrāfs: Pīters Menzels Foto avots: <http://time.com/>

TĒMA

Lielpilsētu izaicinājums:
grausti

IETEICAMS IZMANTOT

Ģeogrāfijā
Sociālajās zinībās
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Informācija un fakti par
graustu rajoniem”

Atbalsta materiāls
„Manas mājas – favela
Indiana”

Atbalsta materiāls
„Iepazīšanās ar Moniku”

APRAKSTS

1. Dalībnieki iepazīstas ar informāciju par graustu rajoniem pasaulē. Atbalsta materiāls „Informācija un fakti par graustu rajoniem”.
2. Jautājumi diskusijai:
 - Kā iedzīvotāju skaita palielināšanās pilsētās ir saistīta ar graustu rajoniem?
 - Kāpēc mūsdienās graustu rajonu jautājums ir aktuāls tieši attīstības valstīs?
 - Kādas ir galvenās problēmas, kas skar graustu rajonu iedzīvotājus?
 - Kādas ir pozitīvās puses dzīvei graustu rajonos? Sniedziet konkrētus piemērus, balstoties uz informāciju par pazīstamākajiem pasaules graustu rajoniem.
 - Kādi būtu iespējamie risinājumi, lai uzlabotu dzīves apstākļus graustu rajonos? Ko varētu darīt šo rajonu iedzīvotāji, valstu valdība, starptautiskās organizācijas, citu valstu pārstāvji?
 - Vai kvalitatīvas dzīvesvietas jautājums ir aktuāls arī Latvijā? Vai situācija laukos un pilsētās ir atšķirīga?
3. Vadītājs iepazīstina dalībniekus ar starptautiskās organizācijas *Amnesty International* projekta „Graustu rajonu stāsti” (*“Slum stories”*) projektu un mājaslapu www.slumstories.org, kurā apkopoti īsi video sižeti, kuros par savu ikdienu stāsta paši graustu rajonu iedzīvotāji no dažādām pasaules pilsētām. Vadītājs aicina noskatīties stāstu par Moniku, kura dzīvo Riodežaneiro (Brazīlija) favelā – <http://www.slumstories.org>. Atbalsta materiāls „Manas mājas – favela Indiana”.
4. Pēc video noskatīšanās vadītājs aicina dalībniekus individuāli atbildēt uz jautājumiem par Moniku. Atbalsta materiāls „Iepazīšanās ar Moniku”. Pēc tam atbildes uz atsevišķiem jautājumiem tiek pārrunātas grupā.

AVOTI:

ANO programma HABITAT www.unhabitat.org

Amnesty International projekts un interneta vietne „Graustu rajonu stāsti” (*“Slum stories”*) www.slumstories.org

Informācija un fakti par graustu rajoniem

Pirmo reizi vēsturē **lielākā daļa (vairāk nekā puse) pasaules iedzīvotāju dzīvo urbānās teritorijās, pilsētās**. Lai arī dzīve pilsētās sniedz daudzas priekšrocības, straujš iedzīvotāju skaita pieaugums rada arī virkni problēmu. Viens no aktuāliem jautājumiem ir **pilsētās pieaugošā nabadzība un nevienlīdzīgas iespējas un dzīves apstākļi dažādām pilsētas iedzīvotāju grupām**.

Pieaugot iedzīvotāju skaitam pilsētās, strauji aug arī t. s. graustu rajoni. Graustu rajoni ir pilsētu apkaimes, reģioni, kur iedzīvotāji nav nodrošināti ar atbilstošiem dzīves apstākļiem – drošu un veselīgu dzīves vidi. Lai arī graustu rajoni dažādās pasaules vietās atšķiras, tomēr parasti tie ir pārapdzīvoti, piesārņoti, salīdzinoši bīstami un nedroši, tāpat nereti tajos nav pieejami dažādi ar cilvēka pamata vajadzībām saistīti pakalpojumi vai lietas, piemēram, tīrs ūdens, elektrība.

19. gadsimtā un 20. gadsimta sākumā graustu rajoni bija izplatīti ASV un Eiropas valstu pilsētās. Sākot no 20. gadsimta vidus, graustu rajoni lielākoties tiek asociēti ar attīstības valstīm.

2012. gadā graustu rajonos dzīvoja 863 miljoni cilvēku. Tas nozīmē, ka aptuveni 1/7 pasaules iedzīvotāju nav drošas un piemērotas dzīves vides. Lai arī graustu rajoni ir sastopami arī attīstītajās valstīs, tomēr 90 % no visiem graustu rajoniem atrodas attīstības valstīs, jo īpaši Āfrikas un Āzijas reģionā (piemēram, Subsahāras Āfrikas reģionā 72 % pilsētnieku dzīvo graustu rajonos).

Pēc Apvienoto Nāciju Organizācijas programmas HABITAT definīcijas mājoklis var tikt uzskatīts par graustu, ja nevar nodrošināt šādas vajadzības:

tas ir **izturīgs un celts no materiāliem**, kas aizsargā no ekstrēmām klimatiskajiem apstākļiem (stipra lietus, karstuma, sala utt.);

tajā ir **pietiekami daudz vietas** – vienu telpu daļa ne vairāk kā trīs cilvēki;

viegla **piekļuve tīram ūdenim**, kas pieejams pietiekamā daudzumā un par pieejamu cenu;

piekļuve piemērotām **sanitārajām telpām** – privātai vai publiskai tualetei, kas tiek dalīta ar nelielu skaitu cilvēku;

ar īpašumtiesībām saistīta drošība – mājokli iespējams īrēt vai iegūt savā īpašumā, kas tādējādi **pasargā no piespiedu izlikšanas**.

3. Nabadzība

ATBALSTA MATERIĀLS

PAZĪSTAMĀKIE PASAULES GRAUSTU RAJONI

Fotogrāfs: Maiks Hatčings (Mike Hutchings) no Reuters
Foto avots: www.timeslive.co.za

Khayeltisha, Keiptauna, Dienvidāfrikas Republika

400 000 iedzīvotāju.

40 % jaunāki par 19 gadiem.

Fotogrāfs: Kolins Krovlijs (Colin Crowley)
Foto avots: <http://en.wikipedia.org/wiki/Kibera>

Kibera, Nairobi, Kenija

Aptuveni 1 miljons iedzīvotāju.

Lielākais graustu rajons Āfrikā.

Fotogrāfs: Jonas Bendiksen (Jonas Bendiksen)
Foto avots: <http://ngm.nationalgeographic.com>

Dharavi, Mumbaja, Indija

Aptuveni 1 miljons iedzīvotāju.

Blīvi apdzīvots – 1 miljons iedzīvotāju dzīvo 2,6 km² teritorijā (pirms tam bijis purvs).

Atrodas pašā Mumbajas centrā.

Orangi Ciems, Karači, Pakistāna

1,5 miljons iedzīvotāju.

Salīdzinoši mazāk blīvi apdzīvots par citiem graustu rajoniem.

13 oficiālas apkaimes, katrai sava padome.

Pazīstams ar plaukstošu kokvilnas industriju, kā arī ar pašfinansētu notekūdeņu sistēmu.

Foto avots: www.geo.tv

Neza-Chalco-Itza, Mehiko, Meksika

Aptuveni 4 miljoni iedzīvotāju.

Lielākais graustu rajons pasaulē.

Unikāls ar mājokļu daudzveidību (nelegāli mitekļi, bijušās savrupmājas u. c.).

Foto avots: <http://thelifeintheslum.weebly.com>

Rocinha Favela, Riodežaneiro, Brazīlija

Ar vārdu „favela” tiek apzīmēti graustu rajoni Brazīlijā.

Aptuveni 70 000 iedzīvotāju, lielākā Brazīlijas favela.

Lielākajai daļai māju ir piemēroti sanitārie apstākļi; dažām mājām ir elektrība; jaunākās mājas ir celtas no betona blokiem.

Ir augsts noziedzības līmenis un narkotiku tirdzniecība.

Fotogrāfs: Bunlari Gorun (Bunlari Görün)
Foto avots: <http://fotodunya.org>

Manas mājas – favela Indiana

Mani sauc Monika, un man ir 26 gadi. Es nāku no „Tijuca” Riodežaneiro, no favelas Indiana. Pēc profesijas esmu juriste. Un šodien parādišu jums savu pasauli. Vārds „Indiana” ir mūsu kopienas nosaukums. Cilvēki to sauc par favelu, bet, lai tas neizklausītos tik „lēti”, mēs to saucam par kopienu. Pašlaik pie mums ir mierīgi, tomēr esam gana daudz cietuši. Aptuveni pirms diviem gadiem pie mums ieradās pašvaldības pārstāvji kopā ar citām amatpersonām. Viņi mūs pierēģistrēja un teica, ka kopiena tiks pārvietota. Mana mamma teica, ka pat pirms manas dzimšanas par pārvietošanu tika runāts katru gadu. Bet šī ir pirmā reize, kad mēs jūtam, ka tas ir nopietni: mēs redzam, ka viņi mūs pierēģistrē un neļauj cilvēkiem pārveidot savas mājas. Tāpēc es domāju, ka šoreiz tas tiešām notiks.

No rītiem es ceļos laikā no 9:00 līdz 9:30. Pirmais, ko daru, ir e-pastu pārbaudīšana un lasīšana, publikāciju un informācijas, kas saistīta ar procesiem, lasīšana. Pēc tam – kamēr mana mamma gatavo brokastis – es apvienoju lasīšanu ar ēšanu, jo mana ikdiena ir gana saspringta. Ātrums palielinās ar katru dienu. Es nedomāju, ka esmu ļoti izbaudījusi bērnību – priecāšanos, rotaļāšanos, jo es sāku strādāt 13 gadu vecumā. Kopš tā laika neesmu apstājusies. Visu laiku studēju, strādāju, iesaistos kādās apmācībās, lai vairāk apgūtu un varētu nodrošināt labākus apstākļus manai ģimenei. Domājot par manu ģimeni, mans lielākais sapnis ir spēt nodrošināt manus māsu un brāļu bērnus ar dažādām iespējām. Jo man un manai mātai bija grūti. Mana māsa pabeidza pamatskolu un tad izstājās no skolas. Man veicās labāk – tiku līdz universitātei un tad kļuva grūtāk. Man bija jārupējas par māju, par sevi un jāpalīdz mammai.

Pēc brokastīm es paņēmu savu somu, iesēžos autobusā un dodos prom.

(*Zvana pa telefonu*). Līnija nedarbojas. Tas ir mans draugs. Šķiet, ka viņam ir sestā maņa, sestais prāts. Katru dienu viņš zvina tad, kad es esmu autobusā. Jā, tas atkal ir viņš. (*Paceļ telefonu*). Tu tiki atslēgts?

Lielākā netaisnība, ko esmu pieredzējusi saistībā ar piespiedu pārvietošanu jeb izlikšanu, ir tas, ka cilvēkiem būs jāpārceļas uz to Rio daļu, kur viņi būs atrauti no sociālās dzīves un pilsētas dzīves. Lielākā daļa cilvēku strādā Rio centrā. Tas nozīmē, ka viņiem ceļā uz darbu būs jāpavada 3 līdz 4 stundas, jo attālums ir liels un iespējami satiksmes sastrēgumi. Šī situācija man šķiet ļoti netaisnīga.

Es gribēju studēt jurisprudenci, jo vislabāk par visu man patīk aizstāvēt cilvēkus, palīdzēt tuvajiem un mēģināt jebkāda veidā mainīt nevienlīdzības, kas pastāv starp bagātajiem un nabagajiem. Un parādīt, ka mūsu pašu konstitūcija norāda, ka likuma priekšā mēs visi esam vienlīdzīgi. Es domāju, ka tas ir jāievieš praksē, tas ir jādara.

Labi, bija jauki pavadīt šo laiku kopā ar jums, bet tagad man jāķeras pie darba. Atā!

Riodežaneiro pašvaldība grib līdz 2012. gada beigām pārvietot 119 favelas. Viena no šīm favelām ir Indiana. Tiek uzskatīts, ka visas 420 ģimenes, kas dzīvo šajā favelā, ir pakļautas riskam, ka stipru lietusgāžu un plūdu gadījumā viņas nesaņems nekādu kompensāciju par zaudēto īpašumu. Tā vietā šīs ģimenes tiks pārceltas uz jaunām mājām citās Rio vietās. Tas notiks programmas „Mana māja. Mana dzīve” ietvaros.

Patricijas Marešas (Patricia Maresch) filma starptautiskās organizācijas Amnesty International projektam „Graustu rajonu stāsti” („Slum stories”) – <http://www.slumstories.org/episode/clearing-slums-rio>

Iepazīšanās ar Moniku

Foto avots: www.slumstories.org

Monika

(26 gadi)
Riodežaneiro,
Brazīlija

Raksturo ikdienu Monikas dzīvesvietā – favelā Indiana:

Kas Monikai sagādā prieku?

Ar kādām grūtībām saistībā ar dzīvi favelā saskaras Monika un viņas ģimene?

Kas tavā un Monikas dzīvē ir līdzīgs (uzskati un vērtības, ikdiena, dzīves vide u. c.)?

Kas tavā un Monikas dzīvē ir atšķirīgs (uzskati un vērtības, ikdiena, dzīves vide u. c.)?

Ja Monika nokļūtu tavā pilsētā, dzīvesvietā, kas viņu pārsteigtu?

Tavs novēlējums Monikai:

TĒMA

Mediju loma globālajā pasaulē

IETEICAMS IZMANTOT

Politikā un tiesībās
Sociālajās zinībās
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Masu mediji”
Atbalsta materiāls
„Ja viņi neziņotu...”

APRAKSTS

1. Dalībnieki pastāsta katrs par savu „mediju ēdienkarti” – iecienītākajiem preses izdevumiem, interneta portāliem u. c., no kuriem viņi uzzina par būtiskākajām norisēm Latvijā un pasaulē.
2. Dalībnieki iepazīstas ar atbalsta materiālu „Masu mediji”, pārrunā. Jautājumi diskusijai:
 - Kādi ir masu mediju galvenie uzdevumi?
 - Kuras no šī brīža ziņām varētu kļūt par vēsturi? Kāpēc?
 - Kādas ziņas medijos tevi visvairāk piesaista? Kāpēc?
3. Dalībnieki pāros vai nelielās grupās strādā ar atbalsta materiālu „Ja viņi neziņotu...”. Iepazīstina pārējos ar darba rezultātiem.
4. Jautājumi diskusijai:
 - Kādām īpašībām jāpiemīt labam žurnālistam?
 - Kas žurnālista darbā ir visgrūtākais un kas – visinteresantākais? Kāpēc?
 - Vai žurnālistu loma mūsdienu pasaulē pieaug vai samazinās? Kāpēc?
 - Kuru mediju loma un ietekme mūsdienās ir pieaugusi?
 - Kuri ir Latvijas kvalitatīvākie mediji un žurnālisti? Kāpēc?
 - Kuri ir ārvalstu kvalitatīvākie mediji? Kāpēc?
5. Dalībnieki iejūtas žurnālistu lomā un veido reportāžas par vietējām norisēm, izmantojot atbalsta materiālu „Masu mediji”. Dalībnieku darbus izliek telpā pie sienām vai publisko elektroniski.

Masu mediji

Masu mediji – saziņas līdzekļi, ar kuriem īsā laikā var sasniegt lielu cilvēku skaitu. Piemēram, avīzes, žurnāli, televīzija, radio, internets. Masu mediju uzdevumi ir sniegt informāciju, izglītēt, izklaidēt, aizsargāt sabiedrības intereses, uzklaut un veidot viedokļus, veicināt pārmaiņas. Masu mediji tiek dēvēti arī par **plašsaziņas līdzekļiem**.

Ziņas ir jauna informācija par aktuāliem tagadnes notikumiem. Vārds „ziņas” cēlies no darbības vārda „zināt”. Ziņas sagatavo žurnālisti, kurus dēvē par reportieriem jeb korespondentiem. Labs žurnālists ir objektīvs, atspoguļo visu iesaistīto pušu viedokļus, pārbauda informācijas patiesumu, norāda informācijas avotus. Ziņas atšķiras no analītiskiem rakstiem un pētnieciskās žurnālistikas. Vissvarīgākās ziņas nenoveco, tās kļūst par vēsturi.

Kvalitatīvi sagatavota ziņu reportāža sniedz atbildes uz pieciem lielajiem K jeb „K5” – **Kas? Ko? Kur? Kad? Kāpēc?**

AVOTS:

10 idejas aizraujošai ziņai

1. Svarīgais – cik daudzus cilvēkus, cik ilgu laiku un cik lielā mērā šī ziņa ietekmē.
2. Aktuālais – kaut kas, kas tikko noticis vai tūlīt notiks.
3. Lokālais – tuvumā notiekošais cilvēkus interesē vairāk.
4. Populārais – cilvēki grib uzzināt par slavenām personām, pazīstamām vietām un notikumiem, svarīgiem datumiem un kritiskām situācijām.
5. Jaunais – pilnīgi jauna, iepriekš nezināma informācija.
6. Personīgais – aizraujošs stāsts par kādu cilvēku.
7. Neparastais – ziņas, kas pārsteidz, liek brīnīties.
8. Konflikti – notikumi, kas veidojušies pretēju viedokļu vai interešu sadursmes dēļ.
9. Progress – sasniegumi tehnoloģijās, atklājumi.
10. Humors – cilvēkiem patīk pasmaidīt.

"Reporter's Handbook. A Quick Guide to the ABC's of Good Journalism". Constitutional Rights Foundation, 2005.

Ja viņi neziņotu...

Mūsdienās žurnālisti ir klāt visos svarīgākajos notikumos pasaulē. Viņu galvenais uzdevums – izstāstīt par notiekošo citiem. Piemēram, nesenā pagātnē īpašu cilvēku uzmanību pievērsušas reportāžas par karu Sīrijā, sagruvušo apgērbi ražotni Bangladešā, žurnālista Pētera Grestes arestu Ēģiptē, konfliktu Ukrainā, Ebolas vīrusa epidēmiju Āfrikā un daudziem citiem notikumiem.

1. Izvēlies kādu no minētajiem vai citu nozīmīgu notikumu un izpēti internetā vai citos medijos pieejamo informāciju par to.
2. Uzraksti īsu, izsmeļošu ziņu par šo notikumu. Izmanto „K5” jautājumus no atbalsta materiāla „Masu mediji”.
3. Izvērtē, kāda bijusi žurnālistu loma šajā notikumā? Kas mainītos, ja žurnālisti par to neziņotu?

Kas?

Ko?

Kur?

Kad?

Kāpēc?

TĒMA

Stereotipi

IETEICAMS IZMANTOT

Kulturoloģijā
Latviešu valodā
Literatūrā
Latvijas un pasaules vēsturē
Sociālajās zinībās
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Eiropas–Āfrikas stereotipi”
Atbalsta materiāls
„Stereotipi”

APRAKSTS

1. Dalībnieki strādā grupās. Katra grupa saņem sagrieztu kartīšu komplektu no atbalsta materiāla „Eiropas–Āfrikas stereotipi”. Uzdevums – sašķirot kartītes divās daļās. Vienā daļā – Āfrikas jauniešu izteikumi par eiropiešiem. Otrā daļā – Eiropas jauniešu izteikumi par afrikāņiem.
2. Grupas pārbauda atbilžu pareizību, dalās iespaidos par darba procesu un rezultātiem.
3. Jautājumi diskusijai:
 - Vai šie Āfrikas un Eiropas jauniešu izteikumi ir patiesi un pilnīgi?
 - Kāpēc šādi priekšstatī ir radušies?
 - Kas veicina vienkāršotu vai kļūdainu priekšstatu izveidošanos?
4. Iepazīšanās ar jēdzienu „stereotipi”, izmantojot atbalsta materiālu „Stereotipi”. Uzdevums atbalsta materiālā „Stereotipi” – tabulas aizpildīšana.
5. Jautājumi diskusijai:
 - Nosauc stereotipu piemērus vēsturē un mūsdienās?
 - Kādi ir stereotipu rašanās cēloņi?
 - Kādos gadījumos stereotipi ir traucējoši vai pat bīstami? Kāpēc?
 - Vai tevi ir ietekmējuši stereotipi?
 - Kā iespējams izvairīties no stereotipiem?

Stereotipi

Stereotipi ir vienkāršoti priekšstati par kādu cilvēku grupu. Stereotipi ir pieņemumi, ka visiem grupas pārstāvjiem piemīt kāda konkrēta īpašība, pazīme.

Stereotipu veidi – rasu, tautību, dzimuma, vecuma, profesiju u. c.

Stereotipi var būt neitrāli, negatīvi un pat pozitīvi. Tomēr to sniegtais priekšstats vienmēr ir nepilnīgs. Visbiežāk stereotipi rodas nezināšanas dēļ. Reizēm tie tiek apzināti veicināti, lai sasniegtu kādus mērķus, piemēram, lai sanaidotu kādas cilvēku grupas.

Kāpēc stereotipi rodas

- Vēlēšanās informāciju vienkāršot, padarīt vieglāk uztveramu, atpazīstamāku
- Vēlme nostiprināt saliedētību savā grupā, nostādot to pret kādu citu
- Kā kompensācija zēmam pašvērtējumam, bailēm un nedrošībai

AVOTS

„Apmācību kursa „Starpkultūru komunikācija” rokasgrāmata”. LSIF, 2009.

Uzdevums

Aizpildi tabulu un pārrunā ar citiem

Stereotipa veids	Piemērs	Kāpēc šāds stereotips veidojies?	Kāpēc šāds stereotips ir nevēlams?
Tautības			
Dzimuma			
Profesijas			
...			

Eiropas–Āfrikas stereotipi

Uzmanību! Šis nav zinātnisks pētījums, bet tikai daži Āfrikas un Eiropas jauniešu viedokļi!

Āfrikāņi par Eiropu	Eiropieši par Āfriku
Cilvēki tur ir amorāli	Tur ir ļoti daudz cilvēku
Viņi neciena gados vecākus cilvēkus	Cilvēki dzīvo ciltīs
Tur ikviens ir ļoti bagāts	Tur ir ļoti liela nabadzība un bads
Viņi ir slinki un nevar panest smagas lietas	Cilvēki tur ir neizglītoti
No turienes nāk ieroči	Tūristiem tur nav droši
Viņi nevēlas nonākt fiziskā kontaktā ar melnajiem cilvēkiem	Tur bērni neizdzīvo savu bērnību
Vecākiem suņi patīk vairāk nekā bērni	Viņi ir slinki un zagļīgi
Tur ir ļoti auksts, tādēļ viņi dzer daudz kafijas un smēķē	Visi prot nacionālās dejas un valkā tautastērpus
Viņiem ir daudz ūdens un par to nav jāmaksā	Visi ir ļoti sportiski un muzikāli

Avots: IAC un Lidsas AIC

TĒMA

Attīstības sadarbība

IETEICAMS IZMANTOT

Ekonomikā
Ģeogrāfijā
Latvijas un pasaules vēsturē
Politikā un tiesībās
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Attīstības sadarbības
vārdnīca”

Atbalsta materiāls
„Attīstības sadarbības
vēsture”

Atbalsta materiāls
„Pretrunīgi viedokļi par
attīstības sadarbību”

APRAKSTS

1. Ierosināšanas diskusija – dalībnieki izsaka viedokļus par jautājumu „Kāpēc pasaulē ir bagātas un nabadzīgas valstis?”.
2. Vadītājs informē, ka mūsdienās gan valstis, gan starptautiskās un nevalstiskās organizācijas darbojas, lai mazinātu nevienlīdzību un nabadzību pasaulē. Viens no šāda darba virzieniem ir attīstības sadarbība. Dalībnieki iepazīstas ar atbalsta materiālu „Attīstības sadarbības vārdnīca”.
3. Dalībnieki iepazīstas ar atbalsta materiālu „Attīstības sadarbības vēsture”. Vadītājs paskaidro, ka attīstības sadarbība aizsākusies pēc Otrā pasaules kara un kopš tā laika pieredzējusi dažādas pārmaiņas.
4. Vadītājs vērš uzmanību uz to, ka laika gaitā ievērojami mainījusies attīstības sadarbības izpratne. Sākotnēji attīstības valstis tika uzskatītas tikai par pasīvām palīdzības saņēmējām. Mūsdienās galvenie sadarbības principi ir – donorvalstu un saņēmējvalstu līdzvērtīga iesaistīšanās sadarbības plānošanā un īstenošanā; ilgtspējīgu palīdzības veidu izvēle, kas samazina saņēmējvalstu atkarību no palīdzības; attīstības sadarbības aktivitāšu uzraudzība gan donorvalstīs, gan saņēmējvalstīs, lai nepieļautu nesaimnieciskumu, korupciju vai citas negatīvas parādības, kas mazina palīdzības efektivitāti.
5. Vadītājs informē, ka pasaulē joprojām pastāv lielas viedokļu atšķirības par attīstības sadarbības nepieciešamību, tās apjomu un palīdzības veidiem. Dalībnieki individuāli aizpilda tabulu atbalsta materiālā „Pretrunīgi viedokļi par attīstības sadarbību”. Vadītājs akcentē, ka uzdevuma mērķis nav atrast „pareizās” atbildes, bet gan iepazīt iespējamo argumentu daudzveidību. Dalībnieki pārrunā viedokļus un iepazīstina ar argumentāciju.

AVOTI:

ANO Attīstības programmas interneta vietne <http://hdr.undp.org>

ANO Tūkstošgades attīstības mērķu interneta vietne <http://www.endpoverty2015.org/>

Latvija un attīstības sadarbība. Rīga, Zinātne, 2006.

Latvijas platformas attīstības sadarbībai (LAPAS) interneta vietne www.lapas.lv

Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas interneta vietne <http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/Attistibas-sadarbiba/>

Attīstības sadarbības vārdnīca

ANO TAUTAS ATTĪSTĪBAS INDEKSS (2013)

Augsta attīstība

Vieta		Valsts
1.		Norvēģija
2.		Austrālija
3.		ASV
4.		Nīderlande
5.		Vācija
33.		Igaunija
41.		Lietuva
44.		Latvija

Zema attīstība

180.		Centrālāfrikas Republika
181.		Eritreja
182.		Mali
183.		Burkinafaso
184.		Čada
185.		Mozambika
186.		Kongo Demokrātiskā Republika
187.		Nigēra

Uzmanību! Sekojiet jaunākajām indeksa izmaiņām ANO attīstības programmas interneta vietnē <http://hdr.undp.org>

Attīstības sadarbība – atbalsta sniegšana trūcīgām un mazāk attīstītām valstīm ar mērķi veicināt šo valstu ilgtermiņa sociālo un ekonomisko attīstību, lai mazinātu nabadzību pasaulē. Atbalsts izpaužas, piemēram, kā celtniecības darbi, speciālistu izglītošana, palīdzība veselības aprūpē u. c. Attīstības sadarbība neietver militāras vai peļņas gūšanas aktivitātes. Eiropas Savienība nodrošina vairāk nekā pusi no visas pasaules finansējuma attīstības sadarbībai.

Latvija un attīstības sadarbība – kopš iestāšanās Eiropas Savienībā Latvija ir kļuvusi par attīstības sadarbības donorvalsti. Latvijas prioritātes ir atbalsts Ukrainai, Moldovai, Gruzijai, Baltkrievijai, Afganistānai. Latvijas iesaistīšanos attīstības sadarbībā koordinē Ārlietu ministrija.

Donorvalsts – valsts, kura sniedz palīdzību.

Saņēmējvalsts – valsts, kura saņem palīdzību.

Tautas attīstības indekss – ANO veidots valstu attīstības rādītājs, kurš balstīts ziņās par valstu ekonomisko labklājību, iedzīvotāju dzīves ilgumu, izglītības līmeni u. c. Pēc attīstības līmeņa valstis iedala četrās grupās – ļoti augsts, augsts, vidējs un zems Tautas attīstības indekss. 2013. gadā pēc indeksa datiem pirmajā vietā ir Norvēģija, pēdējā – Nigēra. Latvija ir 44. vietā un pieder ļoti augsti attīstītu valstu grupai.

Attīstības sadarbības vēsture

Pēc Otrā pasaules kara naidīgajām pasaules lielvarām – ASV un PSRS – attīstības sadarbība kļuva par līdzekli ietekmes vairošanai un pretnieka vājināšanai. Jaunattīstības valstis bija „spēles laukums” abu lielvalstu sāncensībai. Tanzānijas pirmais prezidents Džuliuss Njerere (*Julius Nyerere*) savā runā ANO par šo situāciju teica: „Kad ziloņi cikstas, zāle cieš”.

Aukstā kara gados attīstības valstis dēvēja par „trešo pasauli” vai „mazattīstītajām valstīm”. Mūsdienās tiek lietots apzīmējums attīstības valstis vai valstis ar zemākiem attīstības rādītājiem.

Savu ieguldījumu attīstības sadarbībā vienmēr sniegušas **starptautiskās organizācijas**. 1961. gadā ANO pasludināja „attīstības desmitgadi”. Šajā laikā attīstība tika saprasta galvenokārt kā **ekonomiskā attīstība**. Desmitgades mērķis bija panākt attīstības valstu IKP pieaugumu par 5 %. Tas tika sasniegts. Tomēr izaugsme galvenokārt balstījās uz izejvielu un pārtikas produktu eksportu. Šis „zelta laikmets” ilga līdz 1973. gada pasaules naftas krīzei. 20. gadsimta 80. gados attīstības sadarbībā dominējošie dalībnieki bija **Starptautiskais Valūtas fonds** un **Pasaules Banka**.

20. gadsimta 90. gados **paplašinājās attīstības jēdziena izpratne**. Līdzās ekonomiskajai izaugsmei arvien lielāka uzmanība tika pievērsta korupcijas apkarošanai, nabadzības mazināšanai, kā arī citiem **attīstības sociālajiem aspektiem**. Aktuāli kļuva arī **ilgtspējīgas attīstības** jautājumi.

2000. gadā ANO pieņēma **Tūkstošgades attīstības mērķus (TAM)**. Tie bija paredzēti laika posmam līdz 2015. gadam. Mērķi paredzēja samazināt nabadzību, nodrošināt visiem iedzīvotājiem pamatizglītību, nodrošināt vienādas iespējas sievietēm un vīriešiem, mazināt bērnu mirstību, uzlabot mātes veselību, ierobežot slimību izplatību, nodrošināt vides ilgtspēju un palīdzēt cilvēkiem mazāk attīstītajās valstīs. Ir panākti nozīmīgi uzlabojumi šajās jomās, tomēr pilnībā sasniegt nospraustos mērķus nav izdevies.

2015. gads Eiropas Savienībā pasludināts par **Attīstības gadu**.

ANO Tūkstošgades attīstības mērķi

Pretrunīgi viedokļi par attīstības sadarbību

Apgalvojums	Piekrītu	Nepiekrītu	Pamatojums
Galvenais pasaules valstu nevienmērīgās attīstības cēlonis ir koloniālisms.			
Mūsdienās attiecības starp pasaules valstīm ir taisnīgas.			
Starptautisko organizāciju ieguldījums valstu nevienlīdzības mazināšanā ir nepietiekams.			
Problēmas mazāk attīstītajās valstīs ietekmē cilvēku dzīvi turīgākajās valstīs, to skaitā Latvijā.			
Latvijai nav jāpalīdz nabadzīgajām valstīm, jo mēs paši esam trūcīgi.			
Izglītoti cilvēki spēj labāk palīdzēt paši sev un citiem.			
Ikviens cilvēks var sniegt savu ieguldījumu, lai mazinātu nevienlīdzību un nabadzību pasaulē.			

TĒMA

Ilgtspējīga iepirkšanās

IETEICAMS IZMANTOT

Bioloģijā
Mājturībā un tehnoloģijās
Sociālajās zinībās
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Ilgtspējīga attīstība”
Atbalsta materiāls
„Preču marķējumu piemēri”

APRAKSTS

1. Vadītājs informē, ka iepērkoties pircēji „balso” ar savu naudu – izvēloties preces, tie izvēlas arī noteiktas vērtības un atbalsta noteiktu dzīves stilu.
2. Dalībnieki pāros vai mazās grupās iepazīstas ar preču marķējuma piemēriem. Atbalsta materiāls „Preču marķējuma piemēri”. Dalībnieki izvērtē, kādas vērtības pircēji atbalsta, iegādājoties produkciju, uz kuras ir attēlos redzami marķējumi.
3. Vadītājs informē, ka patērētāji iepērkoties var uzņemties nozīmīgu lomu dabas aizsardzībā, citu cilvēku dzīves kvalitātes uzlabošanā un ekonomiskās attīstības veicināšanā. Iegādājoties preces ar attēlotajām marķējuma zīmēm, tiek veicināta ilgtspējīga attīstība. Dalībnieki iepazīstas ar ilgtspējīgas attīstības jēdzienu, kas definēts ANO Pasaules Vides un attīstības komisijas ziņojumā „Mūsu kopējā nākotne” (pazīstams arī kā Bruntlandes komisijas ziņojums). Jēdziens atbalsta materiālā „Ilgtspējīga attīstība”.
4. Jautājumi diskusijai:
 - Ko nozīmē ilgtspējīga attīstība?
 - Kā iepirkties atbildīgi pret dabas resursiem?
 - Kā iepirkties atbildīgi pret citiem cilvēkiem, kuri ražo preces?
 - Kā iepērkoties veicināt ilgtspējīgu attīstību?
 - Vai un kā tu atbalsti Latvijas ražotāju produktus? Vai to vajag darīt? Kāpēc?
5. Vadītājs uzaicina veikt mini pētījumu vietējā veikalā par kādu no marķējuma veidiem. Jautājumi pētījumam:
 - Uz kādām precēm ir marķējums?
 - Cik maksā līdzīgas preces, kurām nav šāda marķējuma?
 - Kurās valstīs preces ir ražotas?

AVOTI:

Earth Island Institūta interneta vietne <http://www.earthisland.org/dolphinSafeTuna/>

Eiropas Komisijas interneta vietne http://ec.europa.eu/agriculture/organic/downloads/logo/index_en.htm

Godīgas Tirdzniecības interneta vietne <http://www.fairtrade.lv/>

Jūras Uzraudzības padomes interneta vietne <http://www.msc.org>

Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācijas interneta vietne <http://www.lbla.lv/latvijas-ekoprodukts>

Lietusmežu Alianses interneta vietne <http://www.rainforest-alliance.org/>

Ilgtspējīga attīstība

Ilgtspējīga attīstība ir attīstība, kas nodrošina šodienas vajadzību apmierināšanu, neradot draudus nākamās paaudžu vajadzību apmierināšanai. Ilgtspējīga attīstība sevī ietver gan ekonomisko izaugsmi un labklājību, gan kultūras mantojuma un dabas saglabāšanu, gan arī cilvēku iesaistišanos sabiedrības dzīvē un tās uzlabošanā.

Preču marķējumu piemēri

Sertificēts ilgtspējīgi iegūts jūras produkts. Marķējums norāda, ka zveja tiek veikta atbildīgi, tiek ievēroti zvejošanas paņēmieni, kas nodrošina zivju populācijas atjaunošanos, piemēram, netiek sagrautas ūdenstilpņu vietas, netiek nozvejoti zivju mazuli.

Delfiniem drošs. Tunzivju zvejā plaši izmanto dreifējošus tīklus, kuriem apkārt savācas milzīgi tunzivju, bruņurupuču, delfīnu un vaļu bari, kas zvejas rezultātā tiek iznīcināti. Marķējums „Delfiniem drošs” apliecina, ka tunzivis zvejotas, ievērojot noteiktus standartus – zvejā nav ielenkti delfīni un netiek izmantoti dreifējošie tīkli.

Latvijas ekoprodukts. Marķējums apliecina, ka produkts ražots no ekoloģiski tīrām izejvielām, ražošanas procesā netiek izmantotas ķīmiski sintezētas vielas un ģenētiski modificēti organismi.

Eiropas Savienības bioloģiskās lauksaimniecības marķējums. Marķējums apliecina, ka vismaz 95 % no produkta lauksaimniecības izcelsmes sastāvdaļām ir ražotas bioloģiski, produkts slēgtā iepakojumā ir nācis tieši no ražotāja vai fasētāja.

Godīgā tirdzniecība. Marķējums apliecina, ka preces ražotāji/audzētāji par darbu saņem taisnīgu atalgojumu, viņu darba apstākļi ir droši un veselīgi, ražošanā nav notikusi bērnu darba ekspluatācija, produkcija ir ražota videi draudzīgi.

Lietusmežu Alianse. Marķējums apliecina, ka produkti iegūti, saudzīgi izturoties pret dzīvo dabu – savvaļas dzīvniekiem, mežiem. Tiek nodrošinātas arī strādājošo tiesības – tiek garantēta noteikta darba samaksa, piekļuve izglītībai un veselības aprūpei.

TĒMA

Konflikti un cilvēkdrošība

IETEICAMS IZMANTOT

Latvijas un pasaules vēsturē
Sociālajās zinībās
Politikā un tiesībās
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Konflikti un cilvēkdrošība”

APRAKSTS

1. Dalībnieki izpilda 1. uzdevumu atbalsta materiālā „Konflikti un cilvēkdrošība”, pārrunā atbildes.
Pareizās atbildes – civiliedzīvotāji bija 14 % no ievainotajiem un bojā gājušajiem Pirmajā pasaules karā, 67 % Otrajā pasaules karā, 90 % konfliktos kopš 1989. gada.
2. Jautājumi diskusijai:
 - Par ko liecina šie skaitļi? Kā vēstures gaitā mainījies bruņoto konfliktu raksturs?
 - Kāpēc mūsdienās bruņotajos konfliktos arvien vairāk cieš civiliedzīvotāji?
3. Dalībnieki iepazīstas ar cilvēkdrošības jēdzienu atbalsta materiālā „Konflikti un cilvēkdrošība”, pārrunā piemērus dažādiem cilvēkdrošības aspektiem.
4. Vadītājs aicina nosaukt mūsdienu konfliktus, kuru rezultātā tiek apdraudēti civiliedzīvotāji, pārrunā.
Jautājumi diskusijai:
 - Kā bruņotie konflikti ietekmē civiliedzīvotājus?
 - Kā Latvija piedalās konfliktu novēršanā pasaulē?
5. Darbs grupās ar 2. uzdevumu atbalsta materiālā „Konflikti un cilvēkdrošība”.

AVOTS:

ANO interneta vietne par cilvēkdrošības jautājumiem <http://unocha.org/humansecurity>

Konflikti un cilvēkdrošība

1. uzdevums

Savienojiet atbilstošos skaitļus.

Cik procenti no ievainotajiem un bojā gājušajiem bija civiliedzīvotāji?

Pirmajā pasaules karā (1914–1918)	90 %
Otrajā pasaules karā (1939–1945)	67 %
Konfliktos kopš 1989. gada	14 %

Avots: <http://www.oxfam.org.uk>

Civiliedzīvotāji – personas, kas nav bruņoto spēku sastāvā.

Cilvēkdrošība – brīvība no bailēm un brīvība no trūkuma. Cilvēkdrošības aspekti – ekonomiskā drošība, veselības un pārtikas drošība, personīgā (fiziskā) drošība, ekoloģiskā drošība, kopienas drošība, politiskā drošība. /ANO/

Slovjanska, Austrumukraina, 2014. gada augusts

2. uzdevums

Iepazīstieties ar medijos pieejamiem attēliem, kuros redzami civiliedzīvotāji mūsdienu konfliktu zonās. Izvēlieties vienu no attēliem un sagatavojiet uzstāšanos, atbildot uz dotajiem jautājumiem.

1. Raksturojiet konfliktu – norises vieta, laiks, iesaistītās puses un konflikta iemesls.
2. Aprakstiet attēlā redzamās lietas, cilvēkus, atmosfēru.
3. Kas varētu būt noticis pirms fotogrāfija tika uzņemta?
4. Kas kļūtu redzams, ja paplašinātu fotogrāfijas „rāmi”?
5. Kādas skaņas var dzirdēt, „iekāpjot attēlā”?
6. Kādus aromātus (smaržas, smakas) var sajust?
7. Ko cilvēki attēlā saka vai domā?
8. Kā notikumi attīstīsies tālāk?
9. Kādu nosaukumu jūs dotu šim attēlam?
10. Kuri cilvēkdrošības aspekti šajā konfliktā tikuši aizskarti/pārkāpti?

Fotogrāfs: Kristofers Millers (Christopher J. Miller)
Foto avots: <http://www.kyivpost.com>

TĒMA

Izglītības pieejamība pasaulē

IETEICAMS IZMANTOT

Sociālajās zinībās
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Fakti par bērniem, kuri
neapmeklē skolu”

Atbalsta materiāls
„Skolas neapmeklēšanas
iemesli”

APRAKSTS

1. Dalībnieki iepazīstas ar faktiem par bērniem, kuri neapmeklē skolu. Atbalsta materiāls „Fakti par bērniem, kuri neapmeklē skolu”.
2. Dalībnieki strādā pāros un izvērtē līdzīgos un atšķirīgos skolas neapmeklēšanas iemeslus pasaulē un Latvijā. Atbalsta materiāls „Skolas neapmeklēšanas iemesli”. Vadītājs rosina papildināt skolas neapmeklēšanas iemeslus.
3. Katrs pāris pamato vienu skolas neapmeklēšanas iemeslu. Norāda, vai tas ir līdzīgs vai atšķirīgs pasaulē un Latvijā.
4. Jautājumi diskusijai:
 - Kādi ir galvenie skolas neapmeklēšanas iemesli Latvijā? Kāpēc?
 - Kādi ir galvenie skolas neapmeklēšanas iemesli pasaulē? Kāpēc?
 - Kādi skolas neapmeklēšanas iemesli ir līdzīgi pasaulē un Latvijā? Kāpēc?
 - Kas būtu jādara, lai skolas vecuma bērni apmeklētu skolu?
 - Kas ir atbildīgs par to, lai bērni apmeklētu skolu?
5. Dalībnieki noskatās UNESCO Statistikas institūta video “57 million children out of school”, <http://www.youtube.com/>. Uzdevums – skatīšanās laikā atzīmēt vienu vai divus statistikas datus, kas raksturo skolas neapmeklēšanas iemeslus pasaulē.
6. Jautājumi diskusijai:
 - Cik strādājošiem bērniem nav pieejama izglītība? (Atbilde: 215 miljoni)
 - Cik bērniem karavīriem nav pieejama izglītība? (Atbilde: 250 tūkstoši)
 - Cik bērni vienā klasē mācās Centrālāfrikas Republikā? (Atbilde: 84)
 - Kādi vēl ir iemesli skolas neapmeklēšanai?
 - Kuri fakti pārsteidza? Kāpēc?

AVOTI:

UNESCO Statistikas institūta faktu lapa par bērniem, kas neapmeklē skolu (2014) <http://www.uis.unesco.org/Fact-Sheets/Documents/fs-28-out-of-school-children-en.pdf>

UNESCO Statistikas institūta video “57 million children out of school” <http://www.youtube.com/watch?v=Ft5sDJG054w>

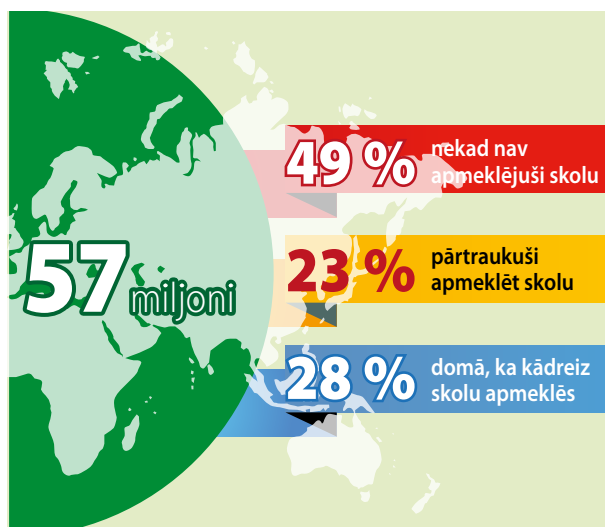
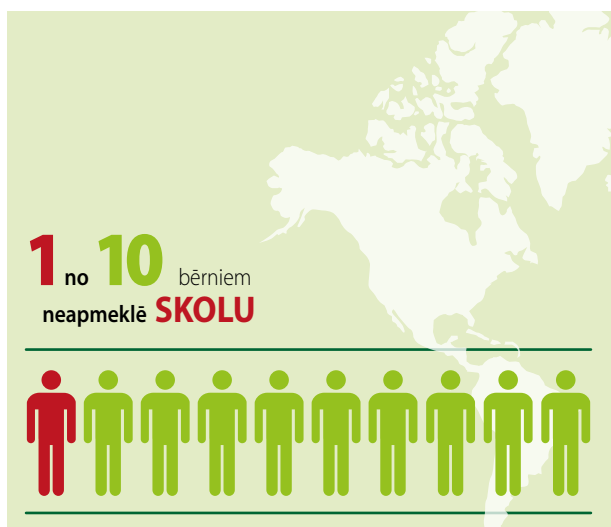
Fakti par bērniem, kuri neapmeklē skolu

Šobrīd **57 miljoni** skolas vecuma bērnu neapmeklē **skolu**. No tiem 49 % nekad nav apmeklējuši skolu, 23 % ir pārtraukuši apmeklēt skolu, 28 % domā, ka skolu sāks apmeklēt kādreiz.

Pasaulē **1 no 10** skolas vecuma bērniem neapmeklē **skolu**.

Puse no bērniem, kas neapmeklē skolu (30 miljoni), dzīvo Subsahāras Āfrikā.

Visvairāk bērnu, kas neapmeklē skolu, ir Nigērijā (8,7 miljoni), Pakistānā (5,4 miljoni), Sudānā (2,8 miljoni), Indijā (1,4 miljoni), Indonēzijā (1,3 miljoni), Nigērā (1 miljons).

Skolas neapmeklēšanas iemesli

	Iemesli	Latvijā	Pasaulē	Latvijā un pasaulē
A	Trūkst mācību līdzekļu			
B	Uzskats, ka meitenēm nav jāmācās			
C	Trūkst skolotāju			
D	Trūkst skolu, tās atrodas nepieejami tālu no dzīvesvietas			
E	Bērni tiek iesaistīti militāros konfliktos, kļūst par karavīriem			
F	Invaliditāte, saslimšana			
G	Meitenes agri tiek izdotas pie vīra			
H	Meitenes agri kļūst par mātēm			
I	Jāstrādā pilnu darbalaiku, lai nodrošinātu iztiku			
J	Nabadzība			
K	Skolā nīrgājas, fiziski dara pāri			
L	Nav intereses, vēlmes mācīties			
M	Netiek līdzī mācībās			
N	Atkarības problēmas			
O	Nesaskaņas ar klasesbiedriem, skolotājiem			
P	Draugi pamet skolu			
R	Mācīšanās apstākļi nepiemēroti – nav kanalizācijas, elektrības u. c.			
S	Cits iemesls...			

TĒMA

Kultūridentitāte un dažādība

IETEICAMS IZMANTOT

Kulturoloģijā
Sociālajās zinībās
Vizuālajā mākslā
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Dažādu valstu naudas-
zīmes 1”

Atbalsta materiāls
„Dažādu valstu naudas-
zīmes 2”

APRAKSTS

1. Vadītājs iepazīstina ar jēdzieniem „identitāte” un „kultūridentitāte”.

Identitāte – sevišķums, savdabīgums, piederības izjūta noteiktai grupai. Nepieciešamība būt kaut kam un apzināties sevi kā līdzīgu starp līdzīgiem.

Kultūridentitāte – piederības apziņa konkrētai kultūras sistēmai (piemēram, grieķu kultūridentitāte, baltu kultūridentitāte). Piederības apziņa tiek uzturēta un veidota ar valodas, vērtību, uzvedības modeļu, kultūras simbolu, tradīciju u. c. palīdzību.

2. Vadītājs norāda, ka nauda ir ne tikai maksāšanas līdzeklis, bet arī kādas konkrētas valsts „vizītkarte” un veids, kādā šī valsts atspoguļo savu kultūridentitāti.

3. Dalībnieki tiek sadalīti grupās (3–5 dalībnieki grupā), un katra grupa saņem lapu ar četriem jautājumiem par vienu valsti (Indiju, Zviedriju, Fidži vai Dienvidāfrikas Republiku) (atbalsta materiāls „Dažādu valstu naudaszīmes 1”; sagriezts, lai katrai grupai būtu sadaļa, kas attiecas uz vienu valsti). Vadītājs aicina atbildēt uz pirmo jautājumu – izdomāt vai uzminēt, kas varētu būt attēlots uz konkrētas valsts naudas.

4. Kad dalībnieki ir ierakstījuši lapās pieņēmumus par to, kas varētu būt attēlots uz konkrētās valsts naudaszīmes (jautājums nr. 1 atbalsta materiālā „Dažādu valstu naudaszīmes 1”), vadītājs izdala katrai grupai papildu informāciju par atbilstošo valsti, (atbalsta materiāls „Dažādu valstu naudaszīmes 2”; materiāls ir sagriezts; katra grupa saņem informāciju par savu valsti). Dalībnieki iepazīstas ar šo informāciju un piefiksē būtiskāko rāmītī pie jautājuma nr. 2 (atbalsta materiālā „Dažādu valstu naudaszīmes 1”). Vadītājs aicina salīdzināt sniegto papildu informāciju ar saviem minējumiem.

AVOTI:

Apine, I., Lekciju kurss „Politoloģija. Ievads etnopsiholoģijā”, Zvaigzne ABC, Rīga, 2001;

LR Kultūras ministrijas Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012–2018. gadam

Anspoka, Z., Siliņa–Jasjukeviča, G., Raksts „Etniskā kultūra daudz kultūru izglītības nodrošināšanai: Eiropas Savienības un Latvijas kultūras un izglītības politikas dokumentu analīze”, ATEE Pavasara universitāte, Rīga, 2008.

TĒMA

Kultūridentitāte un dažādība

IETEICAMS IZMANTOT

Kulturoloģijā
Sociālajās zinībās
Vizuālajā mākslā
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Dažādu valstu naudas-
zīmes 1”

Atbalsta materiāls
„Dažādu valstu naudas-
zīmes 2”

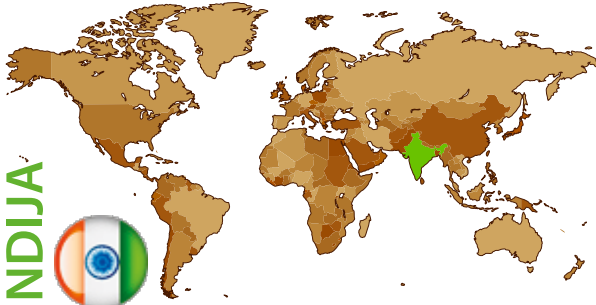
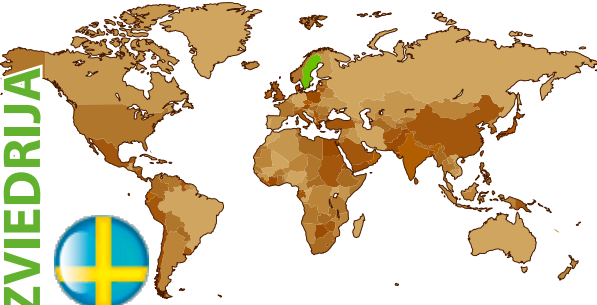
APRAKSTS

5. Vadītājs aicina, balstoties uz saņemto papildu informāciju, pabeigt teikumu „Mēs esam...” (jautājums nr. 3 atbalsta materiālā „Dažādu valstu naudaszīmes 1”). Vadītājs paskaidro, ka jautājumi „kas es esmu?”, „kas mani vieno ar citiem?”, „kas mani atšķir no citiem?” ir cieši saistīti ar cilvēka un kultūras identitāti. Katra grupa iepazīstina pārējos ar savu valsti, naudaszīmi un nolasa savu teikumu.
6. Vadītājs un dalībnieki pārrunā nodarbību. Jautājumi diskusijai:
 - Kādi bija galvenie pārsteigumi, iepazīstoties ar dažādu valstu naudaszīmēm? Vai tās atklāja kaut ko jaunu par kādu no valstīm?
 - Kādi bija galvenie aplamie pieņēmumi, domājot par kādu no valstīm?
 - Kādi simboli uz naudaszīmēm atspoguļo konkrētas kultūras identitāti (piederību kādām vērtībām, idejām, kādai kultūras sistēmai)?
 - Salīdzinot dažādu valstu naudaszīmes, kādas ir acīmredzamākās atšķirības?
 - Kas bija attēlots uz Latvijas lata? Kas ir attēlots uz eiro? Ko tas pasaka par mūsu identitāti?
 - Kuras valsts naudaszīmes parāda, ka kultūridentitāte laika gaitā var mainīties? Kas ietekmē šīs izmaiņas?

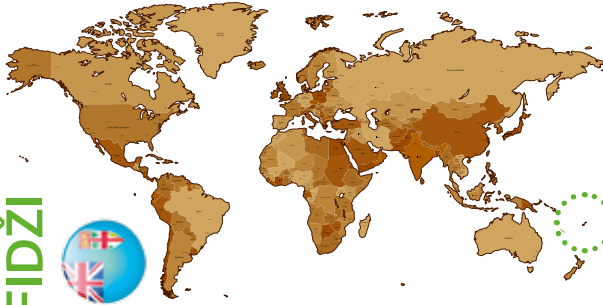
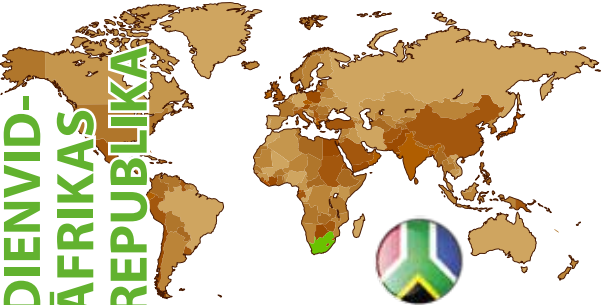
Noslēgumā dalībnieki individuāli piefiksē būtiskāko diskusijas gaitā gūto atziņu atbalsta materiālā „Dažādu valstu naudaszīmes 1” (jautājums nr. 4).
7. Pēc izvēles: dalībnieki veido kolāžu, zīmē utt. savas dzīvesvietas (pilsētas, ciema, skolas vai klases) naudaszīmi, kas atspoguļo tās identitāti, kultūru.

Dažādu valstu naudaszīmes 1

 INDIJA 	1. Kas varētu būt attēlots uz šīs valsts naudas?	2. Trīs nozīmīgākās lietas / simboli / cilvēki u. c., kas attēloti uz šīs valsts naudas.	3. „Mēs esam...”	4. Būtiskākā atziņa nodarbības noslēgumā:
 ZVIEDRIJA 	1. Kas varētu būt attēlots uz šīs valsts naudas?	2. Trīs nozīmīgākās lietas / simboli / cilvēki u. c., kas attēloti uz šīs valsts naudas.	3. „Mēs esam...”	4. Būtiskākā atziņa nodarbības noslēgumā:

Dažādu valstu naudaszīmes 1

1. Kas varētu būt attēlots uz šīs valsts naudas? FIDŽI 	2. Trīs nozīmīgākās lietas / simboli / cilvēki u. c., kas attēloti uz šīs valsts naudas.	3. „Mēs esam...”	4. Būtiskākā atziņa nodarbības noslēgumā:
1. Kas varētu būt attēlots uz šīs valsts naudas? DIENVID-ĀFRIKAS REPUBLIKA 	2. Trīs nozīmīgākās lietas / simboli / cilvēki u. c., kas attēloti uz šīs valsts naudas.	3. „Mēs esam...”	4. Būtiskākā atziņa nodarbības noslēgumā:

Dažādu valstu naudaszīmes 2

INDIJA

2000. gads; 1000 rūpiju banknote; vienā pusē – Mahatma Gandijs – Indijas politiskais un garīgais līderis, kā arī Indijas neatkarības kustības vadītājs; otrā pusē – pieci Indijas modernās ekonomikas simboli – vīrietis uz kombaina, sieviete pie datora, ārzona naftas platformas, satelīts, automatizēta tērauda ražotne.

FIDŽI

2002. gads; 5 dolāru banknote; vienā pusē – karalienes Elizabetes II portrets; putns bunedamu; kanoe laivas elements; otrā pusē – Nadi starptautiskā lidosta; ekskursiju laiva/kuģītis. 2012. gada decembrī Fidži oficiāli nomainīja uz naudaszīmēm attēloto britu monarhijas pārstāvi Karalieni Elizabeti II, vietā liekot vietējās floras un faunas elementus.

Dažādu valstu naudaszīmes 2

ZVIEDRIJA

1996. gads; 20 Zviedrijas kronas; vienā pusē – zviedru rakstniece Selma Lāgerlēva (1858–1940), kura bija pirmā sieviete, kas saņēma Nobela prēmiju literatūrā; otrā pusē – motīvi no Selmas Lāgerlēvas grāmatām bērniem.

DIENVID-ĀFRIKAS REPUBLIKA

1992. gads; 50 Dienvidāfrikas randi; vienā pusē – lauvas tēviņa galva; lauvas mātītes un mazulis pie ūdens; otrā pusē – naftas pārstrādes process; atomi.

TĒMA

Vērtības dažādu tautu pasakās

IETEICAMS IZMANTOT

Literatūrā
Kulturoloģijā
Sociālajās zinībās
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

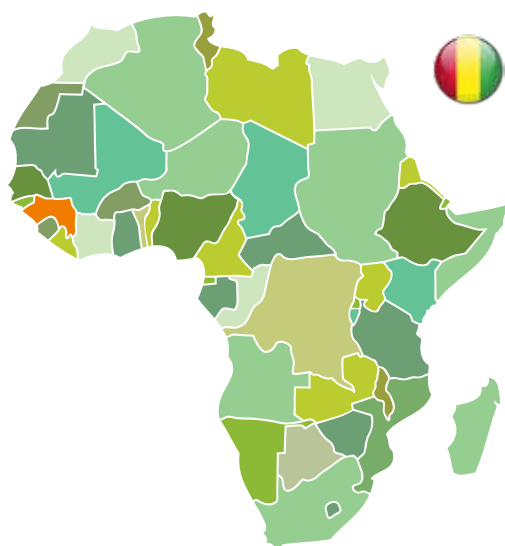
Atbalsta materiāls
„Gvineja”
Atbalsta materiāls
„Čūska un Varde”
Atbalsta materiāls
„Mjanma”
Atbalsta materiāls
„Kāpēc ērglim plika galva”

APRAKSTS

1. Dalībnieki strādā grupās – puse dalībnieku strādā Gvinejas grupā, puse Mjanmas grupā. Grupas darbojas paralēli. Katras grupas dalībnieki izlasa pamatinformāciju par savu valsti. Atbalsta materiāls „Gvineja” un atbalsta materiāls „Mjanma”.
2. Gvinejas grupas dalībnieki izlasa pasaku „Čūska un Varde” un grupā atbild uz jautājumiem:
 - Kāpēc Varde atteicās doties līdz Čūscai?
 - Kā Čūska izskaidroja savu slikto slavu?
 - Ko Varde upē izdarīja zēnam?
 - Kas vakarā notika ar bērniem?
 - Par ko ir pasaka?
3. Mjanmas grupas dalībnieki izlasa pasaku „Kāpēc ērglim plika galva” un grupā atbild uz jautājumiem:
 - Kā ērglis jutās, kad ieraudzīja savu atspulgu ūdenī?
 - Kā meža putni rīkojās, lai palīdzētu ērglim?
 - Kā ērglis izturējās pret putniem, kad bija saņēmis palīdzību?
 - Ko sadusmotie putni izdarīja ērglim?
 - Par ko ir pasaka?
4. Pēc pasakas lasīšanas katra grupa pasaku iestudē un attēlo tēlos. Pasakas iestudējuma nosacījumi:
 - iestudējumā jāatklāj galvenie pasakas tēli,
 - jāpiedalās visiem grupas dalībniekiem,
 - iestudējamam jāatklāj pasakas nozīme,
5. Grupas rāda pasakas iestudējumu pārējiem dalībniekiem. Katra grupa paskaidro, par kādām vērtībām pasaka māca.
6. Jautājumi diskusijai noslēgumā:
 - Par kādām vērtībām pasakas vēsta?
 - Vai latviešu tautas pasakās, sakāmvārdos ir līdzīgas vērtības? Kādas?
 - Par ko rosina domāt dažādu tautu pasakas?
7. Izlasi kādas citas tautas pasakas. Kuras ir tās vispārcilvēciskās vērtības, kas caurvij dažādu tautu folkloru? Kāpēc tās ir tik līdzīgas?

AVOTI:

Pieci labi draugi. Brīnumzeme. Pasaules tautu pasakas. Birmas tautu pasakas. Rīga, Liesma, 1984.
Trīs patiesības. Brīnumzeme. Pasaules tautu pasakas. Gvinejas-Bisau pasakas. Rīga, Liesma, 1983.

Gvineja

Gvineja (oficiāli Gvinejas Republika) ir valsts Āfrikas ziemeļrietumos. Valsts robežojas ar Atlantijas okeāna piekrasti. Valsts teritoriju klāj līdzenumi, kas atrodas 300–400 m virs jūras līmeņa. Augstienēs valsts ziemeļrietumos sākas upes. Gvinejā dzīvo vairāk nekā 24 dažādas tautības, no kurām lielākās ir fulieši, mindki, susieši.

Pēc Gvinejas tautas pasakas

Čūska un Varde

Čūska satika Vardi un laipni aicināja: „Iesim, māsiņ, peldēties.” „Ha! Uz kurieni lai es ar tevi ietu?” Varde iebilda. „Visi no tevis baidās. Arī man nav ne mazākās patikas dalīties ar tevi tavā sliktajā slavā.”

„Ha! Sliktā slava,” Čūska apvainojās. „Vai nu mazumu melš ļaunas mēles. Cilvēki paši kāpj man virsū, tāpēc es viņiem kožu...”

„Tā jau varbūt ir,” Varde atbild, „taču vienalga visi par tevi melš ļaunas mēles.”

Čūska sadusmojās: „Vai gribi, arī par tevi nelabas valodas paklidīs. Iesim uz upi, kur bērni peldas. Es iekodišu, bet tu iznirsi un paklausīsies, ko ļaudis runā. Pēc tam tu iekodīsi, bet es izniršu un arī paklausīšos, ko ļaudis runā.”

Tā nu Varde ar Čūsku abas devās uz upi. Ūdenī jautri plūncājās bērni. Čūska ienira ūdenī un iekoda meitenītei. „Ai,” meitenīte iekliedzās, „man kaut kas iekoda!”

Bērni spiegdami metās uz krastu. Te pēkšņi no ūdens galvu izslēja Varde.

„Tā ir Varde! Tikai Varde! Nebaidieties, Varde pāri nedara!” klaigāja bērni, un atkal visi iebrida upē.

„Tagad tava reize,” Čūska teica.

Varde arī ienira ūdenī un iekoda kādam zēnam.

„Ai,” zēns iekliedzās, „man arī kaut kas iekoda!”

Tajā pašā mirklī virs ūdens izslējās Čūskas galva.

„Čūska! Čūska! Ātrāk visi malā!” bērni kiedza un spiegdami bēga kur kurais.

Pret vakaru meitenīte, kurai bija iekodusi Čūska, saslima. Bet zēns, kuram sāpīgi bija iekniebusi Varde, skrādāja un jutās labi.

„Kā tad tā?” ciema iedzīvotāji brīnījās, „zēnam iekoda Čūska, bet viņš ir sveiks un vesels! Bet Varde... Iekoda Varde, un meitenīte saslima! Varde ir briesmīgāka par Čūsku!”

„Nu?” Čūska jautāja Vardei, „vai dzirdēji, ko ļaudis runā? Re kādas tās ļaužu valodas! Tu esi tikai Varde, bet no tevis baidīsies kā no uguns. Mans kodiens reizēm var būt nāvējošs, bet šodien ļaudis runā, ka es nemaz neesot tik bīstama.”

Ļaužu valodas nevienu nesaudzē. Cik bieži nevainīgais ļaužu acis kļūst par vainīgo.

JAUTĀJUMI TEKSTA IZPRATNEI

Kāpēc Varde atteicās doties līdz Čūscai?

Kā Čūska izskaidroja savu slikto slavu?

Ko Varde upē izdarīja zēnam?

Kas vakarā notika ar bērniem?

Par ko ir pasaka?

Mjanma

Mjanma (oficiāli Mjanmas Savienības Republika) ir valsts Dienvidaustrumāzijā. Mjanma ir pazīstama arī kā Birma, tas bija valsts nosaukums līdz 1989. gadam. Valsts teritoriju klāj zemienes, kuras ieskauj kalni. Ziemeļos iestiepjas neliela daļa no Himalaju kalniem. Te dzīvo apmēram 135 dažādu tautību cilvēki, lielākās tautas – bamari jeb birmieši, karenī, šani u. c.

Pēc Birmas tautas pasakas

Kāpēc ērglim plika galva?

Senos laikos ērglis bija lēnīgs un miermīlīgs putns. Spalvas viņam bija biezas, cietas, bet uz muguras neauga ne matiņš. Galva ērglim bija plika un gluda kā ola. Dzidrā ezera spogulī ieraugot savu atspulgu, ērglis gauži noskuma. Viņš kurnēja uz dieviem, kāpēc tie atstājuši viņam kailu galvu. Ērglis vairs ne ēda, ne dzēra un jo dienas izdēdēja vājāks un vājāks.

Tad meža putniem kļuva ērgļa žēl, un katrs putns izrāva sev pa spalvai un atdeva to ērglim.

Spalvu sanesa tik daudz, ka ar tām nu varēja pārklāt ne tikai ērgļa galvu, bet arī ķermeni. Nu ērglis bija mežā visskaitākais putns, jo vienīgais varēja lepoties ar tik daudz krāsainām spalvām. Ērglis, paskatījies uz savu atspulgu dzidrā ezera ūdenī, kļuva lepns. Viņš sāka lidot no meža uz mežu, visur lielīdamies ar savām krāšņajām spalvām un pie reizes smiedamies par citiem putniem: „Cik jūs neglīti! Cik maz jums spalvu! Uz jums pat skatīties negribas.”

Ar katru dienu ērglis kļuva uzpūtīgāks un nevaldāmāks. Beidzot pienāca rīts, kad viņš sevi pasludināja par putnu valdnieku un teica: „No šī brīža visiem putniem mani jāgodā par karali un, nāves bailēs drebēt, jāizpilda katra mana vēlēšanās.”

Tad putni sadusmojās, metās kā melns mākonis ērglim virsū un izplūca visas viņam sadāvinātās spalvas, pie viena izraustīja ne mazumu paša ērgļa spalvu.

Nu ērglis kļuva vēl neglītāks, nekā bija. Tagad viņam bija plika ne vien galva, bet arī kakls.

Tā arī ērglis dzīvo: ar pliku kaklu un ir niknāks par niknu. Pamana šādus tādus putnus un klūp tiem virsū. Atriebjas putniem par to, ka tie viņam izplūkuši spalvas.

JAUTĀJUMI TEKSTA IZPRATNEI

Kā ērglis jutās, kad ieraudzīja savu atspulgu ūdenī?

Kā meža putni rīkojās, lai palīdzētu ērglim?

Kā ērglis izturējās pret putniem, kad bija saņēmis palīdzību?

Ko sadusmotie putni izdarīja ērglim?

Par ko ir pasaka?

TĒMA

Pasaules bērnu rotaļlietas

IETEICAMS IZMANTOT

Angļu valodā
Latviešu valodā
Literatūrā
Sociālajās zinībās
Klases stundā
Darbā ar pieaugušajiem

RESURSI

Atbalsta materiāls
„Gabriele Galimberti un viņa
„Rotaļlietu stāsti””

Atbalsta materiāls
„Bērni un viņu rotaļlietu
stāsti”

APRAKSTS

1. Vadītājs informē, ka aktivitātes laikā dalībnieki iepazīsies ar fotostāstu par pasaules bērnu rotaļlietām. Atbalsta materiāls „Gabriele Galimberti un viņa „Rotaļlietu stāsti””.
2. Dalībnieki strādā pāros vai nelielās grupās. Katra grupa izvēlas vienu attēlu no Gabriele Galimberti (*Gabriele Galimberti*) fotogrāfiju sērijas „Rotaļlietu stāsti” (pieejams <http://www.gabriele-galimberti.com>) un sagatavo īsu uzstāšanos atbilstoši jautājumiem atbalsta materiālā „Bērni un viņu rotaļlietu stāsti”. Attēla piemērs atbalsta materiālā „Gabriele Galimberti un viņa „Rotaļlietu stāsti””.
3. Jautājumi noslēguma diskusijai:
 - Kas fotogrāfijās bija vispārsteidzošākais?
 - Kas fotogrāfijās bija līdzīgs, kas – atšķirīgs?
 - Kas bija visinteresantākais citu grupu sagatavotajos stāstos?
 - Kas līdzīgs un kas atšķirīgs ir pasaules bērnu ikdienā, priekos, bēdās un nākotnes cerībās?
 - Kādas rotaļlietas bērniem būtu piemērotākas? Kāpēc?
4. Ideja mājasdarbam – nofotografē savu mīļāko rotaļlietu un uzraksti savu rotaļlietas stāstu.

AVOTS

Fotogrāfa Gabriele Galimberti interneta vietne <http://www.gabrielegalimberti.com>

Gabriele Galimberti un viņa „Rotaļlietu stāsti”

Fotogrāfiju sērijas „Rotaļlietu stāsti” autors ir itālis Gabriele Galimberti (*Gabriele Galimberti*). Ikdienā viņš strādā par komerc-fotogrāfu, bet ik pa laikam dodas ilgos ceļojumos, lai dokumentētu cilvēkus visā pasaulē. Šajos ceļojumos tapušas fotogrāfiju sērijas par pasaules valstu vecmāmiņām un viņu gatavotajiem ēdieniem, par vietējiem svētkiem un cilvēku laimes izjūtu dažādās pasaules malās, kā arī daudziem citiem tematiem.

G. Galimberti pazīstamākais darbs ir **fotogrāfiju sērija „Rotaļlietu stāsti”, kurā bērni no 50 valstīm pozējuši kopā ar savām rotaļlietām**. Fotogrāfijas tapušas 18 mēnešus ilga ceļojuma laikā. Fotogrāfs atceras: “Turīgāko ģimeņu bērniem bija ļoti īpašnieciska attieksme pret rotaļlietām. Sākumā viņi man neļāva tām pat pieskarties. Vajadzēja daudz laika, lai mēs sāktu kopā rotaļāties. Nabadzīgākajās valstīs tas bija daudz vienkāršāk. Āfrikā bērni galvenokārt rotaļājās ar draugiem ārpus mājas. Veidojot šīs fotogrāfijas, es patiesībā vairāk uzzināju par vecākiem, nevis bērniem.”

MAUDIJA NO ZAMBIJAS UN VIŅAS ROTAĻLIETAS

Maudija dzīvo Āfrikas valstī Zambijā, mazā ciematā netālu no Kaluluši pilsētas. Viņas draugi ir citi ciema bērni, ar kuriem kopā Maudija apmeklē skolu un rotaļājas. Ciematā nav veikalu, restorānu un viesnīcu. Tikai dažiem bērniem ir paši savas rotaļlietas. Reiz Maudija un viņas draugi uz ielas atrada kastī, pilnu ar saulesbrillēm. Tagad šīs saulesbrilles ir viņu mīlākās rotaļlietas.

AVOTS

Fotogrāfijas pieejamas G. Galimberti mājaslapā <http://www.gabrielegalimberti.com>

Fotogrāfs: Gabriele Galimberti (*Gabriele Galimberti*)
Foto avots: <http://www.gabrielegalimberti.com>

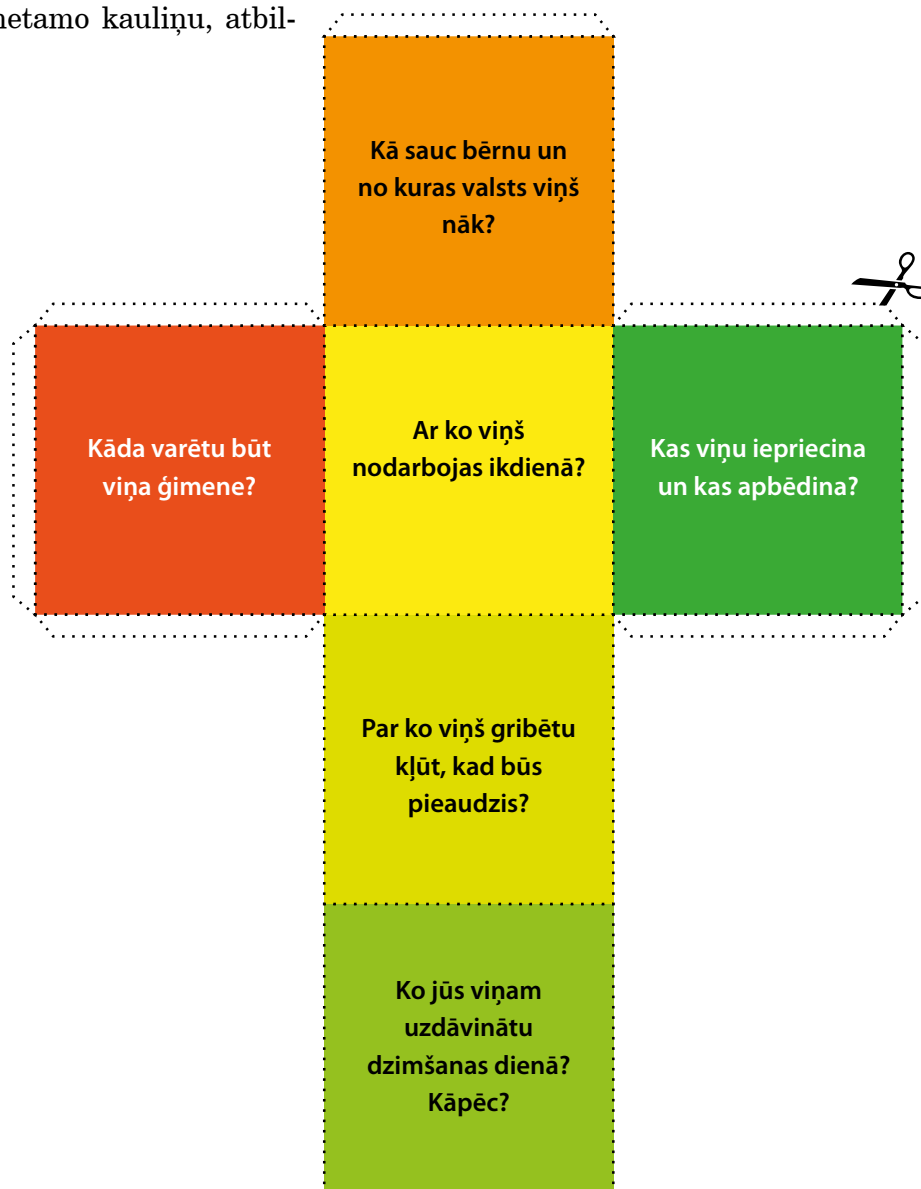
Bērni un viņu rotaļlietu stāsti

Uzdevums

1. Iepazīstieties ar itāļu fotogrāfa Gabriele Galimberti fotogrāfiju sēriju „Rotaļlietu stāsti” un izvēlieties vienu fotogrāfiju tālākajam darbam. Fotogrāfijas pieejamas mājaslapā <http://www.gabrielegalimberti.com/>
2. Paskaidrojiet, kādēļ izvēlējāties tieši šo fotogrāfiju.
3. Parādiet kartē valsti, no kuras nāk fotogrāfijā redzamais bērns.
4. Iepazīstiniet ar mājaslapā pieejamo informāciju par bērnu un viņa rotaļlietām.

Radošais uzdevums

Izgrieziet un salīmējiet metamo kauliņu. Iedomājieties sevi fotogrāfijā redzamā bērna situācijā. Izmantojot metamo kauliņu, atbildiet uz jautājumiem.

Центр развития образования (Латвия)
Центр глобального образования Лидс (Великобритания)
Мондо (Эстония)

Проект "Глобальный аспект социальных дисциплин в формальном образовании"

ПОРТФОЛИО

МАТЕРИАЛОВ ПО ГЛОБАЛЬНОМУ ОБРАЗОВАНИЮ

Примеры глобального образования из Эстонии

В этой части портфолио предлагаем материалы по глобальному образованию, разработанные нашим партнером по проекту «Глобальный аспект социальных дисциплин в формальном образовании» НПО Mondo (Эстония).

Учебный материал “Глобализирующийся мир” создан для факультативных курсов гимназии и содержит курс из 35 уроков. Материалы для курса были разработаны в Глобальном образовательном центре НПО Мондо в сотрудничестве с учителями и специалистами в области географии и социальных наук в рамках проекта «Глобальное Образование в Предметах Общественных Наук».

При подготовке материала были учтены следующие принципы:

- активное участие учеников в процессе разработки стратегии обучения, осознанное и творческое использование материала;
- его адаптация в соответствии с интересами и потребностями учеников;
- использование различных форм активного обучения; и
- изменение статуса учителя от посредника в передаче информации к обоюдному сотрудничеству в учебном процессе.

Курс дает справочную информацию о глобальных проблемах планеты, помогает осознать нашу взаимосвязь с остальным миром и найти общие решения существующих проблем. Темы варьируются от демографических процессов (рост населения, мультикультурные общества, вооруженные конфликты) до проблем бедности и развития, и от вопросов экономического производства и потребления до глобальных экологических проблем (изменение климата, загрязнение окружающей среды и т.д.)

Учебный материал состоит из четырех тематических блоков и 25 подтем. Для каждой подтемы приведены цели этой учебной деятельности, справочные материалы и варианты учебных занятий, которые делятся на разминки, исследование предмета и закрепление материала. Материал предлагает даже больше вариантов тем и занятий, которые можно пройти в течение курса. Таким образом, конкретное содержание курса должно быть уточнено на основе общих класса и учителя.

Для того, чтобы помочь учителям и ученикам русскоязычных школ понять сложные глобальные темы, материал также был переведен и на русский язык. Как эстонская, так и русская версия доступны на сайте www.maailmakool.ee.

В этом портфолио мы кратко представим несколько отдельных тем из материала. Обратите внимание, что цель материала заключалась не в создании новых заданий, а в компиляции уже существующих методов и материалов в формате одного курса.

Ролевая игра “Один Евро в День” взята из материала “Афганистан и ЦРТ», в разработке которой принимали участие Лукас Заяк и Андрей Навойски (People in Peril). Часть про воду взята из материала “Молодежь мира”, в разработке которой принимали участие Индре Аугутиене, Зина Балтрениене, Евелина Ревускайте, Йоханна Хелин и Ирма Метс. Справочный текст про конфликты основан на материалах из global.finland.fi, скорректированные Иритой Райсмаа. Информация о бедности основана на предыдущей версии “Глобализирующий Мир”, созданной Анникой Кооль.

ЦЕЛИ ОБУЧЕНИЯ

Ученик знает основные зоны конфликтов и понимает природу современных войн; знает, как в мире пытаются предотвращать и разрешать международные военные конфликты; умеет работать с картами и высказывать свое мнение.

ПЛАН ОБУЧЕНИЯ

Разминка: мнения о войне

Варианты: работа с картами и государства с ядерным оружием

Закрепление материала: дебаты на тему «Мы сегодня живем в безопасном или опасном мире?»

ИСТОЧНИКИ ИНФОРМАЦИИ:

Карта основных современных конфликтов:

<http://www.cfr.org/global/global-conflict-tracker/p32137#!/>

Вооруженные конфликты

Задание 1.

Мнения о войне

Письменное упражнение

Лист бумаги делится на две части: в одной части в начале семинара записываются те мысли и идеи, которые у учеников ассоциируются с войной и вооруженными конфликтами. В конце семинара ученики возвращаются к своим листам и в другой части пишут, что нового они узнали.

Обсудите вместе, например, следующие темы.

- Как проявляются современные войны?
- Какие могут быть причины войн?
- По каким правилам ведутся войны?
- Что означает понятие «военные преступления»?
- Что означает понятие «геноцид»? Где и когда имел место геноцид?
- Как война сказывается на жизни детей? Почему детей берут в армию? Какие это может иметь последствия на психику детей?
- Как война влияет на экономику, жизнь беженцев?
- Как СМИ отражают войну?
- Каковы экологические последствия современных войн?
- Как в зонах конфликтов работают гуманитарные организации?
- Какие методы используются для предотвращения и решения вооруженных конфликтов?

Задание 2.

Работа с картой

Раздайте каждому ученику или группам учеников контурные карты мира, на которых они могут обозначить те места, в которых недавно были или до сих пор происходят вооруженные конфликты. Обсудите, кто являются участниками войны и каковы причины ее возникновения.

Познакомьте учеников с картой, на которой обозначены места основных современных конфликтов:

<http://www.cfr.org>

Обсудите вместе.

1. Какие места конфликтов были знакомы ученикам? Почему?
2. Какой из конфликтов ближе всего к вашей стране? Как вы думаете, насколько он опасен для вас?
3. В какой части мира происходит больше всего кризисов? Почему именно там?
4. Какие конфликты могут расшириться?
5. Кто и как мог бы вмешаться и способствовать прекращению конфликтов?

Задание 3.

Государства с ядерным оружием

Продолжите работу с картой. Попросите учеников отметить страны, у которых есть ядерное оружие.

Обсудите.

1. Что означает термин «ядерная держава»? Какова роль этих стран в международных отношениях?
2. Как обуздать эти «ядерные державы»? Какую ядерную державу вы считаете наиболее опасной?

Карта ядерных держав: <https://maps.google.com>

Задание 4.

Обсуждение темы «Мы живем сегодня в безопасном или опасном мире?»

Согласны ли вы с ответом Генерального секретаря ООН, который он дал эстонскому журналисту Каарелю Каасу во время своего визита в Эстонию в 2013 году?

Если учитывать времена холодной войны, то живем ли мы сегодня в опасном или безопасном мире?

По сравнению с прошлым, сегодняшний мир является более сложным. Происходит процесс глобализации, растет число независимых государств, достижения в сфере науки и техники оказывают влияние на население земного шара.

К сожалению, мы видим, что существует проблема отсутствия толерантности. Мы являемся свидетелями все более широкого распространения во всем мире напряженности и конфликтов. Под эгидой Организации Объединенных Наций в настоящее время служит более 120 тысяч миротворцев в 15 миссиях по всему миру. Это самый высокий показатель за всю историю.

ИСТОЧНИКИ ИНФОРМАЦИИ:

Карта ядерных держав: <https://maps.google.com/maps/ms?hl=en&ie=UTF8&t=h&msa=0&msid=104167106061408818108.0004681e67d54d9363b23&ll=7.013668,14.765625&spn=168.924881,348.046875&z=1&source=embed&dg=feature>

Меняющийся характер войн и конфликтов

После холодной войны большинство вооруженных конфликтов происходило внутри отдельных государств, а не между государствами. В период времени с 2000 по 2010 год произошло четыре вооруженных конфликта между странами, в то же время произошла 31 так называемая «гражданская война». Из этих внутригосударственных войн 10 произошло из-за территориальных конфликтов и 21 из-за политических конфликтов.

Поскольку все больше и больше вооруженных конфликтов становятся внутренними, то изменились и участники конфронтаций. Это уже не просто противостояние двух армий. Противоборствующих сил, как правило, больше двух, и их состав постоянно меняется. Увеличивается доля частных армий и вооруженных наемных формирований. Во многих случаях враждующие армии больше похожи на группы бандитов и убийц, чем на регулярную армию.

Вместо традиционных фронтов места боя стали более локальными, и гражданские лица не всегда могут быть эвакуированы с поля боя. Международная статистика показывает, что с конца 1990-х годов доля жертв среди гражданского населения в конфликтах составляет примерно 80 %, в то время как соответствующий показатель в начале 1900-х был около 15–20 %. Например, в 2009 году в конфликте в секторе Газа было убито более тысячи палестинцев, но большинство из них были гражданские лица.

Существует риск, что плоды научного прогресса и широкое распространение информации и новых технологий иногда могут оказаться в неправильных руках – например, в руках различных вооруженных групп и террористов. И такая возможность должна нас по-настоящему тревожить.

Ведение войны экономически выгодно для сторон конфликта

Изменение характера вооруженных конфликтов можно объяснить и тем, что методы террористов теперь используются и в ведении войны. Новости о заминированных автомобилях или террористах-смертниках приходят к нам как из Афганистана, так и из Ирака, Сирии и Израиля. В этих конфликтах солдаты видят, что угроза со стороны гражданского населения почти сопоставима с угрозой от регулярной армии противника.

Характер изменения конфликтов проявляется также в финансировании – в дополнение к бюджетным ресурсам используются такие источники финансирования, как зарубежные денежные переводы, грабеж гражданского населения, незаконная торговля нефтью, алмазами, наркотиками. Конфликт сопровождается ростом преступности, что усложняет решение его мирным путем, так как война часто оказывается экономически выгодной для конфликтующих сторон.

На международном уровне прилагаются все усилия для сокращения связи между конфликтами и экономическими интересами. Например, разработаны правила предотвращения незаконной торговли алмазами, также на повестке дня роль и ответственность электронной промышленности, где доступ к сырью для производства часто является причиной возникновения конфликтов.

ИСТОЧНИКИ ИНФОРМАЦИИ:

<http://www.diplomaatia.ee/artikkel/ban-ki-moon-tanapaeva-maailma-probleemiks-on-vahene-sallivus/>
15.06 2014)

Ресурсные войны возникают из-за природных богатств и с их помощью

После окончания холодной войны распространение получили так называемые ресурсные войны, в которых акцент делается на международных или внутринациональных экономических интересах. Причиной войн и конфликтов являются редкие и ценные природные ресурсы, такие как алмазы, другие драгоценные камни, нефть и газ, ценные породы дерева, драгоценные металлы, например такие, как колтан, использующийся в производстве мобильных телефонов. Ресурсные войны велись или ведутся в таких странах, как Демократическая Республика Конго, Судан, Нигерия, Бирма, Афганистан и Колумбия.

Несмотря на то, что ресурсные войны ведутся в разных частях мира, они имеют много общего. В зонах конфликтов развивается военная экономика, которая может приносить прибыль обеим сторонам. Такие конфликты сложно разрешать, так как продолжение войны является экономически более выгодным, чем заключение мира. Если в прошлом войну рассматривали как продолжение политики, то теперь можно утверждать, что война является продолжением экономических интересов.

Недостаточный контроль над торговлей оружием

Хотя торговля оружием является регулируемой деятельностью, это не означает, что оружие продается только правительствам стран. Торговцев оружия и перепродажу его в страны третьего мира трудно контролировать, особенно учитывая тот факт, что некоторые страны не публикуют статистику экспорта вооружения. Некоторым странам все равно, куда они продают свое оружие и другое военное оборудование, а некоторые пытаются просто оживить свою экономику за счет прибыли от продажи оружия. Например, Китай, Россия и Украина подвергаются постоянной международной критике за свою безответственную политику торговли оружием.

Оружие поставляется сторонам конфликта и бесплатно как часть политической поддержки. В частности, так было во время холодной войны, когда Соединенные Штаты и Советский Союз поставляли оружие своим союзникам в развивающихся странах. Например, Центральное разведывательное управление США (ЦРУ) поставляло оружие талибам в Афганистане в 1980-х годах, когда Советский Союз вторгся в эту страну. Позднее это оружие было использовано талибами в конфликте с другими афганскими группировками.

Терроризм

Терроризм рассматривается как новая форма войны, особенно после террористических атак на США 11 сентября 2001 года. В результате этих событий терроризм оценивается как одна из угроз безопасности США. Однако в самом явлении терроризма нет ничего нового. Ранее террористические методы применялись прежде всего во внутриполитической борьбе. Итальянские Красные бригады и Фракция Немецкой Красной армии (RAF) были известными террористическими группировками уже в 1970-х годах.

Целью терроризма является вызывание у гражданского населения страха и создание хаоса. Террористические акты направлены не на уничтожение конкретных объектов; их цели более абстрактны, они могут быть направлены, например, против капитализма или против «неверных». Так, разрушение Всемирного торгового центра в Нью-Йорке связывалось со стремлением показать уязвимость глобального капитализма. На это ссылался и Усама бен Ладен после атак на Всемирный торговый центр, признав, что теракт 11 сентября был направлен не против женщин и детей, а против символов экономической и военной мощи США.

Увеличился контроль над СМИ

Работа гуманитарных организаций и журналистов в зонах конфликтов все более усложняется. Иногда журналистам даже запрещается пребывать в зоне сражения (например, во время Второй Чеченской войны или во время атаки Израиля на сектор Газа). Иногда даже в тех случаях, когда журналисты допускаются к месту сражения, их деятельность контролируется и они не имеют возможности передвигаться без специального сопровождения. Как правило, такие действия оправдываются мерами предосторожности, хотя обычно так пытаются повлиять на журналистов, передать им именно ту информацию, которая на данный момент выгодна.

Для конфликтующих сторон очень важно то, как СМИ будут обозревать каждое событие. Можно даже сказать, что некоторые из сражений происходят в СМИ. Одним из примеров важности СМИ является конфликт между Грузией и Россией, где обе страны пользовались услугами европейских PR фирм. Последние события в Украине и России также можно рассматривать как медиа-войну.

ЦЕЛИ ОБУЧЕНИЯ

Ученик знает основные показатели бедности и понимает причины возникновения бедности; знает, что бедность является не только материальной, но и относительной категорией; умеет работать в группе и активно участвовать в деятельности класса; умеет пользоваться картой.

ПЛАН ОБУЧЕНИЯ

Разминка: работа с картой

Варианты: ролевая игра «Евро в день» и/или лекция Ханса Рослинга и Гэпмайндер

Закрепление: дискуссия по проблемам нищеты и развития человека

ИСТОЧНИКИ ИНФОРМАЦИИ:

http://www.unicef.org/statistics/index_countrystats.html

Развитие и бедность

Задание 1.

Работа с картой

Для начала – мозговой штурм: познакомьте учеников с темой, скажите, что, когда что-либо развивается, оно растет и крепнет. Попросите учащихся подумать и обсудить в группах, как может развиваться страна. В чем отличие между развитыми и менее развитыми странами? Напишите все ответы на доске. Далее попросите учащихся поделить мир на промышленно развитые страны и «развивающиеся» страны, а затем «развивающиеся» страны – на различные уровни развития (основываясь на критериях DAC <http://www.oecd.org/development/stats/daclistofdaarecipients.htm>). Ученики должны распределить различные показатели на метки конкретных государств (продолжительность жизни, младенческая смертность, рост населения, потребление электроэнергии и т. д.) и затем разместить эти метки на карте мира. Статистику можно найти на сайте ЮНИСЕФ: <http://www.unicef.org>

Например статистика младенческой смертности

УПРАЖНЕНИЕ

Евро в день

ВРЕМЯ:

как минимум – 45 минут

РАБОЧИЕ МАТЕРИАЛЫ:

скопированные рабочие листы для упражнений 1–4 для каждой группы

РЕКОМЕНДАЦИЯ:

обозначьте рабочие материалы каждой группы номером или символом и положите их в конверты с пометками, чтобы они не пропали.

ЦЕЛИ:

- Понять, как живут люди в Афганистане, какие у них возможности и приоритеты, чем их жизнь похожа на нашу или отличается от нашей жизни.
- Понять, как тяжела участь других людей и насколько ограничены возможности афганского народа.
- Понять проблему детского труда и обсудить ее.

Задание 2.

Ролевая игра «Один евро в день»

Порядок действий.

1. Разделите класс на группы по 3–5 учеников в каждой.
2. Раздайте группам следующие материалы
 - Вспомогательный материал № 1 – история одной афганской семьи
 - Вспомогательный материал № 2 – карточки, обозначающие сделанную детьми работу
 - Вспомогательный материал № 3 – картинки повседневных нужд афганцев
 - Вспомогательный материал № 4 – копии банкнот; в общей сложности 420 афгани (AFG)
3. Объясните ученикам, что 420 афгани – это дневной доход одной семьи, состоящей из семи человек; если обменять эти деньги на евро, то получится семь евро ($€ 1 = 60$ афгани по курсу на 2010 год). Это означает, что один член семьи может потратить один евро в день.
4. Ученики в течение 15 минут (или более длительного периода времени, в зависимости от того, сколько времени решили потратить на задание) должны прийти к общему мнению о совместной трате денег семьи. На картинках указаны названия и цены различных товаров или услуг в Афганистане.
5. Перед началом занятия напомните ученикам, что они могут пользоваться также Вспомогательным материалом № 2 – карточками, обозначающими работу детей, но при этом должны иметь в виду возможные последствия как для детей, так и для семьи.
6. Когда время истекло, попросите учеников объяснить логику их выбора распределения средств семьи.
 - Какие повседневные нужды наиболее важны? Спросите у учеников, почему.
 - Какие повседневные нужды не вошли в список одной из групп, но в список другой – вошли? Спросите, почему они так решили.
 - Как принимались решения об использовании денег семьи? Думали ли вы о том, чтобы отложить немного денег на будущее? Хватило ли у вас денег на всё и для всех?

- Использовали ли группы Вспомогательный материал № 2 – карточки, обозначающие работу детей? Почему они решили их использовать? Все ли члены группы согласились с этим решением?
- Что ученики понимают под «детским трудом»?
- Какую выгоду получают родители от кратковременного или длительного использования детского труда?
- Каковы возможные последствия для детей и семьи?
- Как это может повлиять на их развитие и будущее?
- Почему детский труд в Афганистане до сих пор так распространен?
- Как вы думаете, похожи ли цели афганской семьи на цели обычной семьи из вашей страны? Каковы общие цели, а какие цели отличаются в каждой стране?
- Что мешает этой афганской семье жить лучше?
- Удивило ли вас что-либо во время выполнения этого задания? Если да, то – что именно?
- Что каждый из нас может сделать, чтобы помочь нуждающимся людям, например, тем, кто живет в Афганистане?

История одной афганской семьи

Омид живет со своей семьей на окраине афганской столицы Кабула. Он был более удачлив, чем большинство его знакомых – ему удалось найти хорошую стабильную работу. Он работает шофером в международной неправительственной организации, и каждый месяц организация выплачивает ему зарплату в 12 000 афгани (200 евро). Его жена Назима домохозяйка. У них четверо детей: пятилетний сын Джамшид, семилетняя дочь Мариам, одиннадцатилетняя дочь Фарима и двенадцатилетний сын Джамиль. Все вместе они заботятся о матери Омиды, которая обычно помогает семье в работе по дому, но в последнее время болеет. Они живут в небольшом арендованном доме с одной спальней и кухней. Несколько лет назад семья купила участок земли за городом. Для этой покупки они должны были взять

кредит у работодателя Омиды и у двух соседних семей. В дальнейшем они хотят перебраться в сельскую местность, откуда они родом, но им надо найти еще 20 000 евро, чтобы построить трехкомнатный дом. «Мы хотим, чтобы наша семья жила хорошо, чтобы наши дети были здоровы и получили хорошее образование. Однако, так как денег мало, мы рассматриваем возможность отправки двух детей старшего возраста работать на швейной фабрике или торговать на улице», говорит Омид. Он надеется, что по крайней мере старший сын Джамиль получит хорошее образование и сможет в дальнейшем заботиться о своих родителях. Назима мечтает о покупке швейной машины, с помощью которой она и ее дочери могли бы заработать немного денег.

Карточки, обозначающие работу детей

Семья не смогла погасить сумму кредита на покупку земли. Чтобы облегчить свое финансовое положение, они решают отправить Джамиля работать на швейной фабрике, принадлежащей человеку, который дал семье денег в долг. Он пообещал, что труд Джамиля будет учитываться в погашении их долга. Джамиль (12 лет) не ходит в школу, а 6 дней в неделю по 10 часов в день работает на фабрике и делает ковры. Это тяжелая работа, и у Джамиля не остается времени на учебу и игры со своими братиками и сестричками.

Работа Джамиля выгодна семье:

- зарплата уходит на выплату долгов (60 афгани);
- экономия еды на 15 афгани в день, так как Джамиля кормят на фабрике;
- экономия на образовании по 5 афгани в день (+ цена ручек, тетрадей, учебников), так как он больше не ходит в школу;
- экономия на карманных расходах по 50 афгани в день (транспортные расходы на дорогу в школу, обеды).

Можете использовать эту карту во время принятия решения о бюджете семьи!

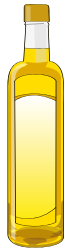
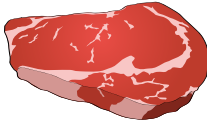
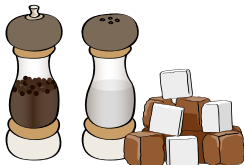
Семья решила, что пришло время для Фаримы начать работать и помогать своей семье с финансами. Фарима (11 лет) не посещает школу, а работает на улице, продавая на рынке пластиковые пакеты. Она работает по шесть часов в день, и так каждый день, кроме пятницы. Вечером она помогает маме по работе дома. Из-за работы Фарима не ходит в школу и у нее остается очень мало времени для игр с друзьями.

Работа Фаримы выгодна семье:

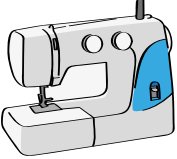
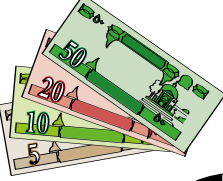
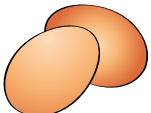
- приносит в бюджет семьи 50 афгани в день;
- экономия на образовании по 5 афгани в день (+ цена ручек, тетрадей, учебников);
- экономия на карманных расходах по 50 афгани в день (транспортные расходы на дорогу в школу, обеды).

Можете использовать эту карту во время принятия решения о бюджете семьи!

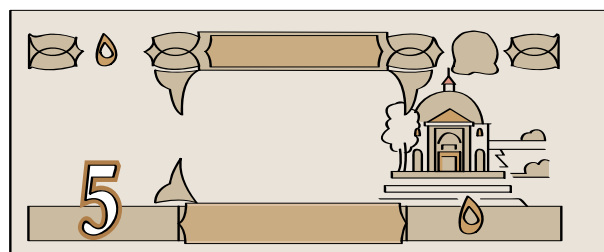
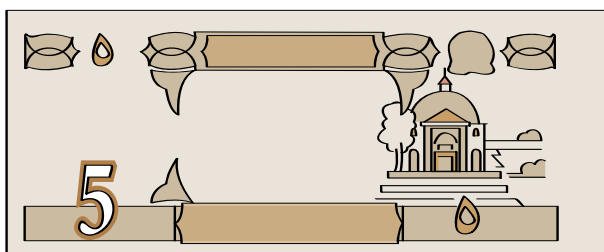
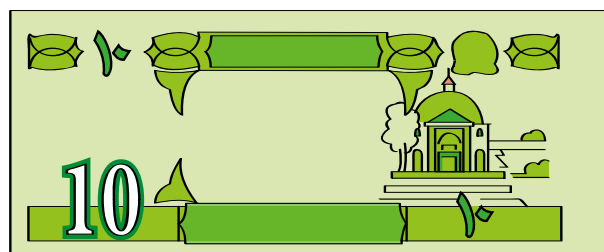
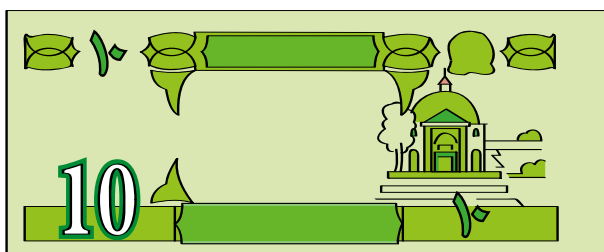
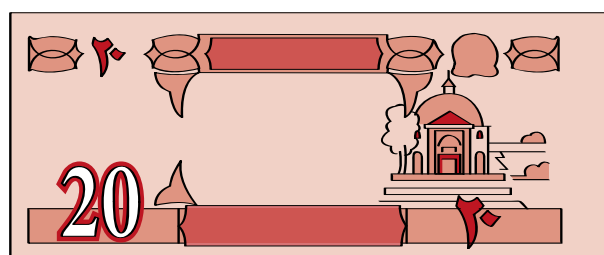
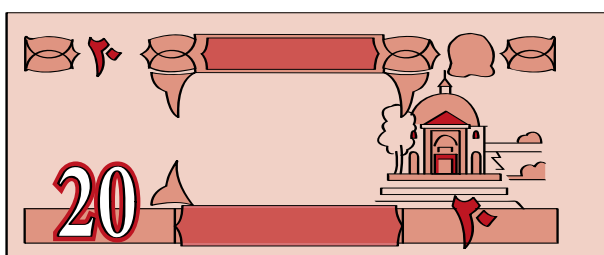
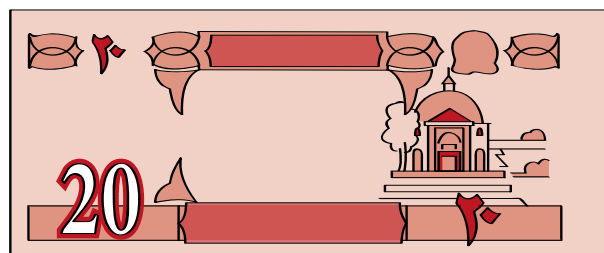
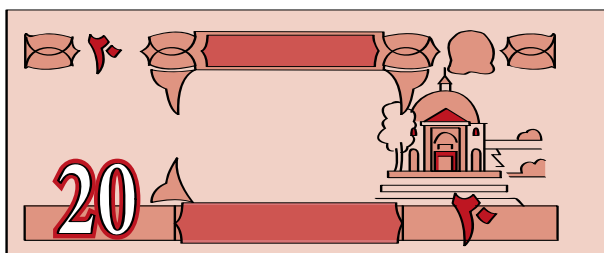
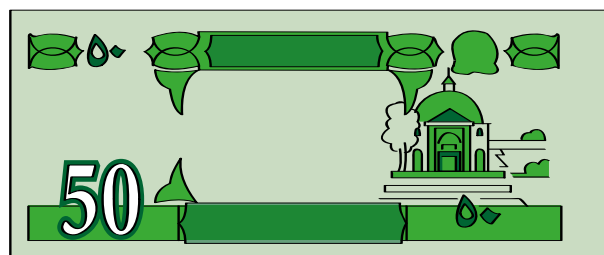
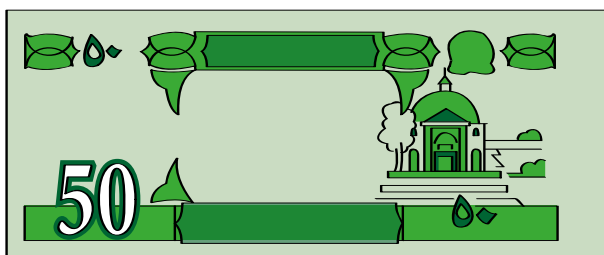
Картинки повседневных нужд афганцев

 Хлеб Пять буханок хлеба в день (у семьи нет печи для выпечки хлеба) 40	 Растительное масло Основной компонент в приготовлении афганской пищи 15	 Рис Наиболее распространенная еда в Афганистане 50
 Чай Часть завтрака; потребляется также и днем 10	 Овощи Лук, морковь, бобовые, шпинат, кабачки 30	 Мясо Баранина, из которой делаются все популярные блюда 20
 Сахар, специи Дополнения к чаю и другим продуктам 10	 Изюм Важный компонент афганской еды 20	 Дрова Для подогрева воды и отопления зимой 40
 Газовый баллон Для приготовления пищи и отопления 40	 Элементарная гигиена Мыло, шампунь, зубная щетка, зубная паста 15	 Аренда Плата за жилище в пригороде с одной комнатой и кухней 60
 Деньги на карманные расходы для детей Транспортные расходы в школу и обеды 50	 Медицинская помощь Основная медицинская помощь для бабушки 10	 Подарки Подарки родным и семье или кассета с любимой музыкой 10

Картинки повседневных нужд афганцев

 Посещение доктора На случай, если кто-то заболел 10	 Одежда для всех Куртки, шерстяное белье, бурка, шальвары 30	 Обувь для всех Самая дешевая; как правило, быстро изнашивается 10
 Учебные принадлежности для школьников Карандаши, рабочие тетради, учебники 5	 Визит родителей отца Транспортные расходы на автобус из далекого города 20	 Элементарные бытовые вещи Горшки, миски, ковры, постельное белье... 30
 Кредит На покупку времени для разговоров по телефону 10	 Швейная машина Экономия денег для матери на покупку дешевой швейной машины 10	 Жилищный кредит Для приобретения участка земли в сельской местности, куда семья хочет переехать в будущем 120
 Женитьба Экономия денег на свадьбу для сыновей 40	 Налоги и сборы Различные обязательные отчисления и налоги 30	 Йогурт Очень важный компонент афганской пищи 15
 Два яйца на семью в день Для приготовления простых блюд 10	 Пожертвования, связанные с религией Деньги бедным 10	

Деньги

Деньги

Задание 3.

Лекция Ханса Рослинга и Гэпмайндер

Посмотрите вместе с классом вдохновляющую лекцию Ханса Рослинга. Лекция будет на английском языке. http://www.ted.com/talks/hans_rosling_at_state.html

Попробуйте использовать приложение GapMinder <http://www.gapminder.org/>. С приложением GapMinder World можно исследовать на временном отрезке различные показатели развития (например, образование, продолжительность жизни, использование энергии, выбросы CO₂). Позвольте ученикам выбрать параметры, которые они хотят сравнить, и обсудите вместе результаты: оказались ли они неожиданными или предсказуемыми.

Задание 4.

Обсуждение темы бедности и развития

Если есть такая возможность, посмотрите фильм Дэвида Муньоса «Человеческое развитие» (29 мин, 2009). Он сравнивает жизнь и мнения людей в Норвегии и Нигере; эти страны представляют две крайности индекса развития человеческого потенциала.

Обсудите с классом.

- Что необходимо для счастливой жизни?
- Что является правами человека?
- Как можно помочь людям выбраться из нищеты?

СПРАВОЧНЫЙ МАТЕРИАЛ

Развитие и нищета в мире

Глобализация тесно связана с тематикой развития. Явления и проблемы, связанные с глобализацией, влияют на всех жителей Земли. С одной стороны, глобализация приводит к равенству – одинаковый доступ к информации может повысить осведомленность и улучшить жизнь, но, с другой стороны, это может еще более увеличить неравенство. Власть и влияние сосредоточены в руках небольшого количества бога-

тых людей, чьи привычки потребления уже превышают все пределы допустимого, истощают нашу планету часто за счет жителей бедных стран и их окружающей среды. Развитие и благосостояние в мире распространено слишком неравномерно, и, прежде чем перейти к проблеме глобализации, остановимся на тематике развития, чтобы понять царящее в мире неравенство.

ИСТОЧНИКИ ИНФОРМАЦИИ:

Лекция Ханса Рослинга http://www.ted.com/talks/hans_rosling_at_state.html

Приложение GapMinder <http://www.gapminder.org/>

Развитие и благосостояние

Касааясь вопросов развития, важно понимать, что подразумевается под словом «развитие». Здесь нет единого определения, скорее каждый человек или организация могут определить его в соответствии со своим пониманием. Развитие можно рассматривать как идеал или как цель, к которой стремиться. Однако обычно его определяют как целый ряд факторов, связанных с текущим процессом. Улучшение уровня и качества жизни требует, в частности, и экономического развития, которое связано с умением использовать природные ресурсы для собственных нужд. К тому же экономическое развитие подразумевает, что отдельные лица и общины могут пользоваться и распоряжаться своими природными ресурсами и продуктами, полученными от производства, торговли и потребления. Экономическое развитие отражается в таких сферах, как сельское хозяйство, промышленность, торговля, транспорт и коммуникации. Многие отрасли, такие как сельское хозяйство, промышленность и перевозка грузов, однако, могут привести к различным экологическим проблемам, таким как отходы и конфликты из-за территорий, ресурсов, загрязнения. Некоторые люди стали сомневаться в том, можно ли назвать развитием сжигание невозобновляемых природных ресурсов, рост объемов производства и отходов, попадающих в воздух, почву и воду и т. д.

Люди имеют определенные основные потребности, доступ к которым отражает социальное развитие. Есть физические потребности, такие как еда, чистая вода, одежда и крыша над головой. Духовные потребности включают в себя свободу вероисповедания, право на образование, безопасность и уважение человеческих отношений. Основные потребности, однако, часто связаны с культурными традициями. Например, в Европе под безопасностью подразумевают готовность государства к военной защите или возможность погулять ночью одному

в большом городе. Для сельских жителей развивающихся стран безопасность может означать достаточное количество дождя во время сезона дождей, чтобы у людей и животных было достаточно воды для выживания, чтобы поля и леса не пересыхали, а реки были бы полноводными и по ним можно было бы перевозить товары на лодке.

Что такое бедность?

Бедность связана с культурой, временем и местом. Студент из Эстонии или другой европейской страны может чувствовать себя бедным, если у него нет машины, квартиры, стереосистемы и не хватает денег на новую одежду и хобби. Общество также считает его бедным, поэтому государство выплачивает студенту пособие, по возможности помогают и родители. В то же время в африканской деревне целая семья может проживать в скромной хижине из глины, получать пропитание от выращивания овощей и животноводства. Возможно, в доме нет никакой мебели, одежда покупается раз в год и только для старших детей, а все время уходит на работу в поле и домашнее хозяйство. Однако, поскольку в семье много детей и у нее много земли и скота, то в своей деревне они считаются достаточно богатыми.

Относительная бедность измеряет доход людей в сравнении с доходами других жителей данной страны. Относительно бедными считают тех людей, чьи доходы находятся ниже черты относительной бедности. Граница относительной бедности соответствует 60 % от среднего дохода на одного человека.

Под *абсолютной бедностью* понимается такое состояние, при котором доход человека является ниже прожиточного минимума (порога бедности). Это такой доход, который способен удовлетворить только минимальные потребности, обеспечивающие биологическую выживаемость.

Ловушки, тормозящие развитие

Экономист Пол Кольер исследовал наиболее бедные страны, в которых живет один миллиард беднейших слоев населения (по англ. bottom billion). Он заметил, что, хотя уровень жизни большинства развивающихся стран растет, в самых бедных странах этот рост не заметен; их отставание от всего мира он объясняет четырьмя видами ловушек.

- **Ловушка конфликта**, или, другими словами, порочный круг бедности и гражданских войн – 73 % населения беднейшего миллиарда живут в странах, в которых были или проходят гражданские войны. Гражданские войны являются причиной нищеты, потому что они разрушают инфраструктуру и человеческие жизни, а, с другой стороны, экономический застой порождает конфликты.

- **Ловушка ресурсов**: как это ни парадоксально, очень богатые с точки зрения природных ресурсов страны, например, такие как Ангола и Нигерия, живут хуже других. Обнаружение природных ресурсов в нищей стране (в отличие, например, от Норвегии, где запасы нефти были обнаружены в развитой стране), как правило, не приводит к развитию. Это происходит по разным причинам: новые ресурсы могут привести к ловушке конфликта; отсутствие четкой налоговой системы порождает отсутствие соглашения между народом и государственным аппаратом о трате этих налогов, поэтому, как правило, находящаяся у власти элита общества начинает тратить доходы от природных ресурсов в своих личных интересах и т. д.

- **Отсутствие морской границы плюс плохие соседи**. Отсутствие морских границ не является трагедией, если в соседних странах налажена соответствующая инфраструктура и они позволяют пользоваться своими портами. Однако если страна состоит в конфликте с соседями и/или отсутствует инфраструктура, экспорт и получение доходов от международной торговли будут очень затруднены (например, сравните расположение Швейцарии и Уганды).

30 % населения Африки живет в странах, не имеющих выхода к морю, что является наследием колониализма.

- **Неумелое управление малыми государствами**: если государственный аппарат не работает вообще или работает только с целью личного обогащения, развитие невозможно. 75 % населения беднейшего миллиарда живут в несостоявшихся странах, (по англ. failed states), таких как Сомали, Зимбабве, Судан и Гаити. Для малых стран ситуацию еще более осложняет тот факт, что туда очень трудно привлечь инвесторов.

Касаясь вопросов бедности в развивающихся странах, необходимо также отметить тему **здравоохранения**. Во многих развивающихся странах миллионы людей умирают от болезней, которые сегодня поддаются лечению или профилактике. Малярия, ВИЧ/СПИД, туберкулез, диарея, тропические болезни, осложнения во время родов встречаются в основном в беднейших регионах мира. В некоторых развивающихся странах слабая система здравоохранения и плохое здоровье населения являются результатами бедности, но бывает и наоборот. Болезни означают дополнительные расходы, слабые и больные люди либо не могут работать, либо исполняют свою работу с низкой продуктивностью, многие не могут работать, так как должны заботиться о больных членах семьи, и т. д. Это снижает возможности улучшения благосостояния, а также замедляет развитие всей страны.

ЦЕЛИ ОБУЧЕНИЯ

Ученик понимает проблемы, связанные со снабжением воды, и свою собственную роль в их возникновении; ученик способен анализировать последствия нехватки воды и искать решения этих проблем; может пользоваться картой понятий

ПЛАН ОБУЧЕНИЯ

Разминка: викторина о воде

Варианты: цепочка последствий

Закрепление материала: конкурс на экономию воды

Вода

Задание 1.

Викторина «Потребление воды»

Задайте ученикам вопросы викторины.

- Ответы:
1. 2–5 литров
 2. более 500 литров
 3. 25–50 литров
 4. 25–50 литров
 5. 1 миллиард человек
 6. Всё вместе перечисленное

- 1 Сколько воды в день необходимо для выживания?**
 - 2–5 литров
 - 25–50 литров
 - 100–200 литров
- 2 Сколько воды в среднем использует в день житель развитой страны?**
 - 2–5 литров
 - 25–50 литров
 - 100–200 литров
 - более 500 литров
- 3 Сколько воды в среднем использует в день житель развивающейся страны?**
 - 2–5 литров
 - 25–50 литров
 - 100–200 литров
 - более 500 литров
- 4 Сколько воды в среднем использует в день человек, живущий в лагере беженцев?**
 - 2–5 литров
 - 25–50 литров
 - 100–200 литров
 - более 500 литров
- 5 Сколько людей в мире не имеют доступа к чистой воде?**
 - 1 миллиард, или один из каждых шести человек
 - 2 миллиарда, или один из каждых трех человек
 - 3 миллиарда, или каждый второй человек
 - 4 миллиард, или два из каждых трех человек
- 6 Почему многие люди не имеют доступа к чистой воде?**
 - Из-за немногочисленных осадков мало также питьевой воды
 - Прокладывание труб на большие расстояния очень дорого
 - Вода может быть загрязнена
 - Всё вместе перечисленное

Задание 2.

Цепочка последствий

Карта понимания, которая помогает ученикам изучать последствия разных событий, явлений или деятельности. Попросите учеников подумать о том, какие последствия для людей вызывает нехватка воды и к каким последствиям, в свою очередь, это может привести.

В заключение можно:

- обсудить с учениками возникшие вопросы и попросить их аргументировать свое мнение;
- обсудить возможные решения, которые могли бы разрушить эту негативную цепочку последствий.

Задание 3.

Конкурс по сбережению воды

Попросите учеников придумать по возможности больше способов экономии воды. Выигрывает та группа, которая придумает наибольшее количество разумных способов экономии воды. Организуйте также недельную акцию по экономии воды, во время которой ученики ведут дневник о том, как много они использовали воды как в прямом, так и в косвенном виде. Ученик с самым меньшим количеством использованной воды станет победителем.

СПРАВОЧНЫЙ МАТЕРИАЛ

Вода

Без воды нет жизни. Воду потребляют все живые существа на Земле. Вода на Земле не возникает и не исчезает, а постоянно циркулирует в виде жидкости, пара, снега и льда. Вода утоляет жажду, тщательно моет и орошает урожай.

Воду можно использовать по-разному: для питья, стирки, как источник энергии, для орошения, промышленности и т. д. Примерно 70 % расхода воды у людей уходит на сельское хозяйство, около 20 % идет на промышленность и только 10 % – на домохозяйство. Во многих развивающихся странах доля сельского хозяйства (например, орошение) даже еще больше. С орошением связаны значительные экологические проблемы, такие как засоление или деградация почв. Орошение также может быть проблематичным в тех районах, где существует нехватка воды даже для домашних хозяйств.

На сегодняшний день один миллиард человек не имеет доступа к чистой питьевой воде, особенно эта проблема характерна для развивающихся стран. Например, в Африке только каждый четвертый человек имеет

доступ к чистой питьевой воде. Женщины и дети проходят в поисках воды много километров и даже после этого они зачастую черпают воду для питья из загрязненных луж. Почти у половины населения развивающихся стран есть проблемы со здоровьем, вызванные загрязненной водой и плохой гигиеной.

До сих пор распространено мнение, что именно в сельских районах проблема чистой питьевой воды является самой острой. В последнее время, однако, стало ясно, что еще большей проблемой является увеличение поставок воды и канализации в растущие города. Трущобы развивающихся стран становятся все более серьезной проблемой. Бедные люди уезжают в города в надежде заработать деньги, а так как в городах часто отсутствуют санитарные условия, жители трущоб должны платить за питьевую воду больше, чем самые богатые горожане.

Во многих районах мира пресная вода (грунтовые и поверхностные воды) используется быстрее, чем она успевает восстанавливаться. Уже одна треть населения мира

живет в районах с умеренной или острой нехваткой воды. Ученые предсказывают, что изменение климата и чрезмерная эксплуатация воды приведет к тому, что в 2032 году более половины населения земного шара будет испытывать серьезную нехватку воды.

Дефицит воды и засуха вызывают беспокойство также во многих европейских регионах, где дисбаланс между потреблением и доступностью воды достиг критического уровня. Дефицит воды и засуха стали одними из основных проблем человечества, а изменение климата, вероятно, ситуацию еще более ухудшит. Эта проблема характерна не только для стран Средиземноморья. Чешская Республика сообщает об областях, страдающих от частой нехватки воды. Во Франции и Бельгии потребляется чрезмерно много запасов подземных вод. В Эстонии и Латвии нехватки воды еще нет, но качество питьевой воды могло бы быть лучше. Например, в Эстонии высококачественная питьевая вода доступна лишь для 75 % населения.

Во многих регионах Индии деятельность заводов Coca-Cola приводит к дефициту и загрязнению воды. Могучие промышленные скважины добывают до сотни тысяч литров грунтовых вод в сутки, что приводит к понижению уровня воды в колодцах на десятки метров, оставляя людей без питьевой воды, а поля без орошения. Неурожаи вызывают потерю доходов, а ежедневные многокилометровые походы за водой не оставляют времени для работы или обучения. В дополнение к нехватке воды проблемой становится попадание в грунтовые воды

промышленных тяжелых металлов. Загрязненная вода совершенно непригодна для питья, а использование такой воды для мытья может вызывать раздражение глаз и кожи. Это вынуждает людей протестовать против заводов, и многие сельские общины с успехом обращались из-за этого в суд. В штате Керала на юге Индии местные активисты добились закрытия завода Coca-Cola. Это хороший пример того, как местные общины при должной юридической поддержке могут бороться за свои права и выигрывать дела у крупных международных корпораций.

В некоторых регионах вода уже не подлежит восстановлению, и поэтому ее экономическая и стратегическая значимость каждый день растет. За последние пятьдесят лет причиной по крайней мере 37 вооруженных конфликтов стала вода. Неравномерное распределение воды создает предпосылки для возникновения конфликтов на Ближнем Востоке. Турция, Сирия и Ирак постоянно конфликтуют между собой из-за доступов к водным ресурсам. Речки Тигр и Евфрат текут из Турции в чрезвычайно засушливые районы Сирии и Ирака. Воды реки нужны этим странам для орошения. Турция собирается построить серию плотин, которые могут понизить уровень воды в реках на территории других стран. Намибия, одна из крупнейших в мире засушливых стран, славится своим устойчивым водопользованием. В засушливые годы до 30 % питьевой воды столица этого государства получает путем очистки сточных вод. Египет очищает почти всю уже использованную воду.

Прямое и косвенное использование воды

Люди пользуются водой для питья, приготовления пищи и мытья. Кроме того, водой пользуются при производстве продуктов. Многие из того, чем мы пользуемся в повседневном обиходе, как продукты питания, бумага, льняная одежда и т. д., содержат скрытую или виртуальную воду. Виртуальную воду можно было бы потратить в скудных водными ресурсами странах.

Водный след является показателем измерения прямого или косвенного водопользования человеком или обществом. Он показывает количество пресной воды, которая была использована для производства продуктов или услуг. Вычислив свой водный след, можно выяснить, какую часть водных ресурсов мира мы тратим на наш образ жизни. Средний показатель водного следа в мире составляет 1243 м³ воды на человека в год. Например, средний показатель Эстонии – 1720 м³ воды на человека в год, и 51,7 % от этого показателя производится вне страны. Водный след китайцев составляет 702 м³ воды на человека в год, что является одним из самых низких показателей в мире. В США один из наиболее больших водных следов на планете – 2483 м³ воды на человека в год.

Скрытая, или виртуальная вода – это количество воды, потраченное во время производства товара или услуги. Количество воды, необходимое для производства одного изделия, может меняться в зависимости от географических областей, в которых продукт производится, и от технологии производства. Подсчитано, что в среднем для производства одного килограмма яблок уходит 700 литров, а на производство одного килограмма свинины – 4 800 литров воды. В большой чашке кофе мы видим всего 2 децилитра воды, но на самом деле на ее производство уходит до 140 литров виртуальной воды.

ИСТОЧНИКИ ИНФОРМАЦИИ:

Посмотри на водный след стран http://www.waterfootprint.org/?page=cal/waterfootprintcalculator_national

Знаешь ли ты, что...?

- Средний американец потребляет в день 7600 литров воды, что в два раза больше среднего показателя в мире.
- У 46 % населения планеты в жилищах отсутствует система канализации.
- В развивающихся странах женщины проходят в среднем 6 км в день, чтобы получить воду.
- Примерно 1,8 миллиардов людей живут в регионах с дефицитом воды.
- Каждый год 3,4 миллиона людей умирают от болезней связанных с водой. (Примерно столько же людей живет в Лос-Анджелесе.) 99 % из них живут в развивающихся странах.
- Через каждую 21 секунду из-за болезней, связанных с водой, умирает один ребенок.
- 443 миллиона школьных дней отменяется каждый год из-за болезней, связанных с водой.
- Среди детей в возрасте до 5 лет диарея является второй по частоте причиной смерти, что составляет примерно 1,5 млн случаев смертности в год.
- У 780 миллионов людей отсутствует доступ к чистой воде, это в два с половиной раза больше, чем население всех США.
- Американец за 5 минут под душем расходует больше воды, чем средний житель трущоб за целый год.
- У 2,5 миллиардов людей нет туалета.
- Количество людей, которые имеют мобильные телефоны, больше, чем людей, имеющих туалет.
- Примерно 200 миллионов рабочих часов уходит каждый день на снабжение семьи водой. Это время можно было бы использовать для работы, учебы в школе, заботы о детях или семье.
- Только 10 % сточных вод подвергается очистке. Неочищенная вода попадает в реки, озера, океан.
- Каждый год в города переезжают 60 миллионов людей. В основном они живут в трущобах, где отсутствует канализация и водоснабжение.
- 66 % людей, которые не имеют доступа к питьевой воде, живут на 2 доллара в день.
- Жители трущоб за чистую воду платят в 5–10 раз больше, чем богатые жители того же города.

ИСТОЧНИКИ ИНФОРМАЦИИ:

<http://water.org/water-crisis/water-facts/children/> <http://water.org/water-crisis/water-facts/economics/>

PROJEKTU „GLOBĀLĀ DIMENSIJA SOCIĀLO ZINĀTŅU MĀCĪBU PRIEKŠMETOS”

(Nr.DCI-NSAED /2012/280-401) īsteno Izglītības attīstības centrs sadarbībā ar Līdsas Attīstības izglītības centru (Apvienotā Karaliste), Mondo (Igaunija) un Britu padomi Latvijā no 2013. gada janvāra līdz 2015. gada decembrim.

Projekta mērķis ir veicināt sabiedrības interesi un līdzdalību attīstības/globālajā izglītībā (AI/GI) un sekmēt sabiedrības izpratni par attīstības jautājumiem, īpašu uzmanību pievēršot jauniešu izpratnei par savstarpējo mijiedarbību pasaulē, kā arī atbalstot jauniešu aktīvu darbošanos taisnīgākas, vienlīdzīgākas pasaules labā.

Projekta specifiskie mērķi ir ieviest AI/GI tēmas sabiedrības dienas kārtībā; sadarboties ar izglītības politikas veidotājiem, lai integrētu AI/GI formālajā izglītībā sociālo zinātņu mācību priekšmetos; izstrādāt AI/GI programmas un mācību materiālus; izstrādāt AI/GI efektivitātes kritērijus; veidot sadarbības tīklu starp AI/GI ekspertiem no dažādām projekta valstīm – Latvijas, Igaunijas, Apvienotās Karalistes un citām Eiropas valstīm.

Projekta galvenās aktivitātes:

- pētījuma veikšana par attīstības/globālās izglītības (AI/GI) situāciju sociālo zinātņu mācību priekšmetos;
- AI/GI programmu un mācību materiālu izstrāde, ietekmes novērtēšana un skolēnu/jauniešu forumu organizēšana;
- AI/GI programmu un materiālu multiplicēšana, izplatīšana Latvijā, Igaunijā, Apvienotajā Karalistē un citās Eiropas Savienības valstīs;
- publicitātes pasākumi.

Projekta mērķauditorija ir skolēni, jaunieši, pedagogi, izglītības politikas veidotāji un citi izglītības speciālisti. Plašāk par projektu mājaslapā: www.globalaizglitiba.lv

Projekta īstenotāji:

Izglītības attīstības centrs (Latvija), www.iac.edu.lv
Kontaktpersona – projekta vadītāja Iveta Vērse, iac@latnet.lv

Līdsas Attīstības izglītības centrs LEEDS DEC
(Apvienotā Karaliste), www.leedsdec.org.uk
Kontaktpersona – Adam Ranson, adam@leedsdec.org.uk

Mondo (Igaunija), www.mondo.org.ee
Kontaktpersona – Johanna Helin, johanna@mondo.org.ee

Britu padome Latvijā, www.britishcouncil.lv

Pedagogu un skolēnu atziņas pēc globālās izglītības stundām

- ☞ Kā man gribētos, lai globālās izglītības tēmas apgūst visi planētas iedzīvotāji, nu vismaz tie, kas prot runāt un rakstīt.
- ☞ Globālā izglītība piedāvā redzesloka paplašināšanu un jaunu pedagoģisko iespēju apgūšanu.
- ☞ Šīs aktivitātes palīdz izzināt un izprast sarežģītus un neērtus tematus, redzēt, kā to saprotami var mācīt bērniem un arī pieaugušajiem.
- ☞ Globālās izglītības stundās skolēnu patstāvīgā darbošanās atvieglo dzīvi arī skolotājam. Mācīšana kļūst par kopēju mācīšanās procesu.
- ☞ Pēc iepazīšanās ar žurnālistu darbu mani audzēkņi atzina, ka aizdomājušies par demokrātiju, netaisnību, par to, ka latvieši ir visur, un tie spēj daudz, par cilvēkiem, kuri savu profesiju patiešām mīl, par cilvēku savstarpējām attiecībām un ceļu uz savu mērķu sasniegšanu.
- ☞ Nodarbība ļāva pārliecināties, ka pasakas ir svarīgs elements ceļā uz cilvēcisko izaugsmi. Tas ir veids, kā no paaudzes paaudzē tiek nodota pieredze un izpratne par pasaulē notiekošo. Tas ir veids, kā smalkjūtīgi, bet iedarbīgi ieaudzināt bērnos visu to labo un gaišo, ko tik ļoti vēlamies redzēt pasaulē un cilvēkos visapkārt.
- ☞ Ja pirmsskolā mēs mudināsim bērnus interesēties un domāt par to, kas notiek mūsu pilsētā, valstī, pasaulē, tad tas turpināsies arī tālāk, mācoties skolā. Tā veidosies bērnu attieksme pret notiekošo un izpratne par savstarpējo mijiedarbību pasaulē.
- ☞ Pēc stundas par globalizāciju mani audzēkņi rakstīja: „Globalizācija ir brendu un elku pasaule”, „Globalizācija – nevienlīdzīgas iespējas nevienlīdzīgā pasaulē”, „Dažādas valstis, dažādi kontinenti, bet cilvēku vajadzības visur ir vienādas”, „Nekad nedomāju par to, ka visi mēs pasaulē esam tik ļoti saistīti”, „Es šodien apceļoju gandrīz visu pasauli, neizejot no savas klases”.
- ☞ Nodarbības globālās izglītības sistēmā palīdz mainīt tradicionālo pieeju izglītībai.